

ZBIÓR USTAW, ROZPORZĄDZEŃ I OKÓLNIKÓW

TOM VII

PRZEPISY DOTYCZĄCE PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ

DO UŻYTKU POLICJI PAŃSTWOWEJ

OPRACOWALI:

M. WAŠKOWSKI, sędzia Najw. Trybunału Admin.

H. ŻELEŃSKI, sędzia Najw. Trybunału Admin.

FR. KAUFMAN, inspektor Komendy Gł. P. P.

I. KORAL, inspektor Komendy Gł. P. P.

J. MISIEWICZ, komisarz Komendy Gł. P. P.

ZALECONE DO UŻYTKU POLICJI PAŃSTW.
PISMEM KOMENDY GŁÓWNEJ P. P. Nr. 3257
Z DNIA 23 STYCZNIA 1931 ROKU.

WARSZAWA, 1931 r.

NAKŁADEM „GAZETY ADMINISTRACJI I POLICJI PAŃSTWOWEJ”

ZBIÓR USTAW, ROZPORZĄDZEŃ I OKÓLNIKÓW

TOM VII

P R Z E P I S Y

DOTYCZĄCE

PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ

DO UŻYTKU POLICJI PAŃSTWOWEJ

OPRACOWALI:

M. WAŚKOWSKI, sędzia Najw. Trybunału Admin.

H. ŻELEŃSKI, sędzia Najw. Trybunału Admin.

FR. KAUFMAN, inspektor Komendy Gł. P. P.

I. KORAL, inspektor Komendy Gł. P. P.

J. MISIEWICZ, komisarz Komendy Gł. P. P.

ZALECONE DO UŻYTKU POLICJI PAŃSTW.
PISMEM KOMENDY GŁÓWNEJ P. P. Nr. 3257
Z DNIA 23 STYCZNIA 1931 ROKU.

WARSZAWA, 1931 r.

NAKŁADEM „GAZETY ADMINISTRACJI I POLICJI PAŃSTWOWEJ“.

BIBLIOTEKA
GAZETY ADMINISTRACJI I POLICJI PAŃSTWOWEJ

TOM XXXIV.

CM 314934

DRUKARNIA POLICYJNA, WARSZAWA, DŁUGA 38.

Wpisano do Księgi Akcesji

Akc. D1 nr 168 /2011/ CM

PRZEDMOWA.

Brak specjalnego zbioru przepisów administracyjnych dla policji dawał się odczuwać tem bardziej, że materiał w tej dziedzinie jest bardzo obszerny, w dodatku rozrzucony po różnych źródłach prawnych. Aby wypełnić tę lukę, podjęte zostało niniejsze wydawnictwo, które zawierać będzie *całokształt* potrzebnych dla służbowego użytku policji przepisów z zakresu materialnego prawa administracyjnego w dosłownem ich brzmieniu, z uwzględnieniem ważniejszych, dotychczas obowiązujących *ustaw i rozporządzeń b. państw zaborczych*. „Zbiór“ niniejszy nie uwzględnia jednak przepisów obowiązujących specjalnie w województwie śląskiem.

Przy przeprowadzaniu skrótów trzymano się następujących zasad:

a) przy opuszczaniu całego ustępu czy punktu artykułu względnie paragrafu zaznaczano to *całym wierszem* kropek,

b) przy opuszczaniu części ustępu czy punktu artykułu względnie paragrafu zaznaczano to *krótszym wielokropkiem*.

Dla dogodności Czytelników ustawy i rozporządzenia podane zostały w *brzmieniu ostatecznem*, t. j. po uwzględnieniu w tekście wszelkich zmian i uzupełnień, jakie w odniesieniu do poszczególnych ustaw i rozporządzeń ukazały się po ich ogłoszeniu. Jeśli w związku z daną ustawą względnie rozporządzeniem podane zostały i przepisy wykonawcze do nich, to ilekroć to było możliwe, przepisy wykonawcze pomieszczone zostały łącznie z samą ustawą czy rozporządzeniem, a to w ten sposób, że poszczególne postanowienia wykonawcze zamieszczone zo-

stały i pod „odpowiednimi artykułami, względnie paragrafami ustawy czy rozporządzenia; dla odróżnienia—postanowienia wykonawcze zostały w tych razach wydrukowane wierszem krótszym. Również ze względów dogodności wszystkie kwoty pieniężne zostały podane w złotych. Wreszcie teksty dawnych ustaw i rozporządzeń zaborczych, ilekroć nasuwała się po temu potrzeba, podane zostały w brzmieniu dostosowanym do warunków polskich.

W niniejszym tomie VII „Zbioru“ — p. t. „Przepisy dotyczące pracy i opieki społecznej“ — uwzględniono materiał, jaki się ukazał do 31 grudnia 1930 r.

Warszawa w styczniu 1931 r.

SPIS RZECZY.

Czas pracy.

	Str.
Ustawa (łącznie z postanowieniami rozporządzeń wykonawczych) o czasie pracy w przemyśle i handlu	4
Rozporządzenie ministerjalne o czasie pracy w zakładach handlowych	11
Rozporządzenie Prezydenta (łącznie z postanowieniami rozporządzenia wykonawczego) o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych	12
Rozporządzenie ministerjalne o kategoriach sklepów spożywczych i warunkach, jakim winny odpowiadać jadalnie	17
Rozporządzenie Prezydenta o dniach świątecznych	19

Bezpieczeństwo i higiena pracy.

Rozporządzenie Prezydenta o bezpieczeństwie i higienie pracy	20
Przepisy obow. w dz. poros. o środkach bezpieczeństwa przy wykonywaniu robót w zakładach przemysłu fabrycznego	22
Rozporządzenie obow. w dz. poaustrij. w sprawie przepisów dla ochrony zdrowia i życia robotników	26
Postanowienia obowiązujące w wojew. pozn. i pomorskiem, dotyczące bezpieczeństwa przy wykonywaniu robót w zakładach przemysłowych	37

Praca młodocianych i kobiet.

Ustawa w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet	39
Rozporządzenie ministerjalne o spisie robót, wzbronionych młodocianym i kobietom	43
Rozporządzenie ministerjalne o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych	49

Ochrona rynku pracy. Umowa o pracę.

Rozporządzenie Prezydenta o ochronie rynku pracy	52
Rozporządzenie Prezydenta o umowie o pracę pracowników umysłowych	54
Rozporządzenie Prezydenta o umowie o pracę robotników	59

Pośrednictwo pracy.

	Str.
Dekret obow. w dz. poros. i poaustrj. — o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami . . .	66
Rozporządzenie ministra b. dz. pruskiej o państwowych urzędach pośrednictwa pracy	67
Ustawa o społecznem pośrednictwie pracy	68
Ustawa o zarobkowym pośrednictwie pracy	71

Inspekcja pracy. Obowiązek współdziałania policji.

Rozporządzenie Prezydenta o inspekcji pracy	74
Rozporządzenie ministerjalne o współdziałaniu organów policji państwowej i władz samorządowych z inspekcją pracy	80

Opleka społeczna.

Ustawa (łącznie z postanowieniami rozporządzenia wykonawczego) obow. w dz. poros. i poaustrj. — o opiece społecznej	82
Ustawa (łącznie z postanowieniami ustawy wykonawczej) obow. w woj. pozn. i pomorsk. — o miejscu zamieszkania pod względem wsparcia	86
Ustawa obow. w wojew. pozn. i pomorsk. o wychowaniu zapobiegawczem małoletnich	90
Rozporządzenie Prezydenta o opiekunach społecznych i o komisjach opieki społecznej	93
Rozporządzenie ministerjalne o współdziałaniu organów policji państwowej z opiekunami społecznymi	76
Rozporządzenie Prezydenta o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa	97

Emigracja.

Rozporządzenie Prezydenta (łącznie z postanowieniami rozporządzenia wykonawczego) o emigracji	104
---	-----

Ważniejsze skróty

a) źródeł polskich.

D. P. Kr. P. — Dziennik Praw Królestwa Polskiego.

D. Pr. — Dziennik Praw Państwa Polskiego.

D. U.

Dz. Ust. } Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Dz. U. R. P. }

M. P. — Monitor Polski.

D. U. M. b. dz. pr. — Dziennik Urzędowy Ministerstwa byłej
dzielnicz pruskiej.

Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. — Dziennik Urzędowy Ministerstwa
Spraw Wewnętrznych.

Biul. Min. Zdr. — Biuletyn Ministerstwa Zdrowia Publicznego.

Dz. Urz. Nacz. Nadzw. Kom. — Dziennik Urzędowy Naczelnego
Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemjami.

Roz. Kom. Gł. — Rozkaz Komendy Głównej Policji Państwowej.

b) źródła b. państw zaborczych.

Zb. ust. ces. ros. — Zbiór Ustaw Cesarstwa Rosyjskiego.

D. p. p. — Dziennik Praw Państwa (austriacki).

D. u. kr. — Dziennik Ustaw krajowych Królestwa Galicji i Lodo-
merji.

D. u. r. n. — Dziennik Ustaw Rzeszy Niemieckiej.

Zb. u. pr. — Zbiór Ustaw (pruskich).

Med. M. Bl. — Ministerialblatt fuer Medizinalangelegenheiten
(pruski).

PRZEPISY
DOTYCZĄCE
PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ
DO UŻYTKU POLICJI PAŃSTWOWEJ.

CZAS PRACY.

U S T A W A

z 18 grudnia 1919 r. — D. U. poz. 7, 1920 r., łącznie z postanowieniami rozporządzeń wykonawczych: z 15.VI 1921 r. — D. U. poz. 362, z 10.XII 1921 r. — D. U. poz. 759, z 26.I 1922 r. — D. U. poz. 148 (w brzmieniu rozp. z 3.X 1930 r. — D. U. poz. 589), z 15.I 1924 r. — D. U. poz. 188, z 16.IV 1930 r. — D. U. poz. 387 i z 13.VIII 1930 r. — D. U. poz. 516

o czasie pracy w przemyśle i handlu.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Czas pracy wszystkich pracowników, zatrudnionych na mocy umowy w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji i przewozie oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nie obliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, niezależnie od tego, czy te zakłady pracy są własnością prywatną, czy państwową, czy też organów samorządowych, wynosi bez wliczenia przerw odpoczynkowych najwyżej 8 godzin na dobę, w sobotę 6 godzin na dobę i nie może przekraczać 46 godzin na tydzień.

Art. 3. Czas pracy osób, zatrudnionych w przemyśle przewozowym może Minister Pracy i Opieki Społecznej uregulować osobnem rozporządzeniem, zastępując normy, ustalone w niniejszej ustawie przez normy równoważne.

(§ 1 rozp. wyk. z 13.VIII 1930 r.). Normy czasu pracy, ustalone w art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, zastępuje się dla pracowników ruchu tramwajów miejskich, podmiejskich i międzymiastowych przez normę równoważną, która wynosi w okresie czterotygodniowym najwyżej 184 godziny, czyli przeciętnie

46 godzin na tydzień, przyczem czas pracy poszczególnego pracownika w poszczególne dni tego okresu w żadnym przypadku nie może przekraczać $10\frac{1}{2}$ godzin na dobę.

(§ 2 rozp. wyk. z 13.VIII 1930 r.). Normalne godziny pracy każdego pracownika ruchu winny być dokładnie ustalone przez zarząd tramwajów w ogólnym rozkładzie godzin pracy.

(§ 3 rozp. wyk. z 13.VIII 1930 r.). Do pracowników ruchu, objętych § 1, zalicza się następujące kategorie pracowników tramwajowych: konduktorów, motorowych, kontrolerów, ekspedytorów, instruktorów, zwrotniczych, dróżników i obchodowych.

(§ 4 rozp. wyk. z 13.VIII 1930 r.). Praca pracowników, wymienionych w § 3, może odbywać się bez przerwy, przewidzianej w art. 17 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, jednakże każdy pracownik powinien otrzymać w tym przypadku możliwość spożycia posiłku podczas godzin pracy.

(§ 1 rozp. wyk. z 16.IV 1930 r.). Czas pracy pracowników, zatrudnionych na statkach, łodziach i tratwach w żegludze śródlądowej oraz pracowników przystaniowych i magazynowych wynosi najwyżej 8 godzin na dobę, 6 godzin w sobotę, ogółem zaś 46 godzin tygodniowo¹⁾.

.

(§ 2 rozp. wyk. z 16.IV 1930 r.). O ile wymagają tego warunki techniczne pracy, normy § 1 mogą być zastąpione dla pracowników, zatrudnionych na statkach, łodziach i tratwach w żegludze śródlądowej, oraz dla pracowników przystaniowych i magazynowych, których prace wiążą się bezpośrednio z ruchem statków, przez normę równoważną, wynoszącą w każdym z dwóch półroczy, z których jedno trwa od 16 stycznia do 15 lipca włącznie, drugie zaś od 16 lipca do 15 stycznia włącznie, najwyżej 1.196 godzin, czyli przeciętnie 46 godzin na tydzień, przyczem czas pracy poszcze-

¹⁾ Powyższe postanowienia wchodzi w życie z dniem 16 stycznia 1931 r. (termin ten określony został rozporządzeniem z 11.VII 1930 r. — D. U. poz. 427).

gólnego pracownika w poszczególne dni tego okresu nie może przekraczać 12 godzin na dobę, z wyjątkiem dni, w które następuje przesuwanie zmian. W tym wypadku czas pracy poszczególnego pracownika może być przedłużony do 24 godzin z tem, iż przy następnej przesuwaniu zmian zmiana zatrudniona 24 godziny otrzyma 24 godzinny czas wolny od pracy¹⁾.

.

(§ 4 rozp. wyk. z 16.IV 1930 r.). Za pracę nocną uważa się pracę pełnioną w czasie od godziny 21 do godziny 5, a w wypadkach zatrudniania dwóch zmian pracowników—w czasie od godziny 22 do godziny 4. Praca nocna jest dopuszczalna najwyżej przez 4 noce bezpośrednio po sobie następujące, z wyjątkiem statków, które kursują wyłącznie w nocy o jednej zmianie załogi¹⁾.

(§ 6 rozp. wyk. z 16.IV 1930 r.). Pracownik powinien otrzymać możliwość spożycia posiłku podczas pracy, o ile na ten cel nie może mu być udzielona specjalna przerwa¹⁾.

Art. 4. Konieczne odstępstwa od ustalonego w art. 1, 10 i 14 czasu pracy celem wykonywania robót, poprzedzających produkcję, lub po niej następujących, oraz robót, mających na celu pilnowanie materiałów lub zakładów pracy, jako też w rzemiosłach na wsi i w miasteczkach ze względu na związek tych rzemiosł z pracą na roli, określi dla każdej kategorii pracowników osobnem rozporządzeniem Minister Pracy i Opieki Społecznej

(§ 1 rozp. wyk. z 10.XII 1921 r.). Zezwala się na pracę w nocy oraz w niedzielę i dni świąteczne w piekarniach pracownikom niezbędnym do wytwarzania wszelkiego rodzaju zakwasów i rozcynów.

(§ 2 rozp. wyk. z 10.XII 1921 r.). W wypadkach stosowania pracy w nocy oraz w niedzielę i dni świąteczne w myśl § 1 niniejszego rozporządzenia należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy urząd inspekcji pracy z podaniem rodzaju robót, ilości zatrudnionych przy nich pracowników oraz czasu, niezbędnego do wykonania tych robót.

¹⁾ Patrz odsyłacz na str. 4.

(§ 1 rozp. wyk. z 15.I 1924 r.). Celem wykonania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, o ile roboty te nie mogą być wykonane w innym czasie, niż bezpośrednio przed rozpoczęciem ogólnej pracy zakładu, lub bezpośrednio po jej ukończeniu, może być czas pracy osób, niezbędnych do wykonywania lub dozoru tych robót, przedłużony przed rozpoczęciem i po ukończeniu ogólnej pracy zakładu, względnie ogólnej pracy odpowiedniej zmiany pracowników — w całości nie więcej niż o godzinę na dobę.

(§ 2 rozp. wyk. z 15.I 1924 r.). Pracownicy przy urządzeniach technicznych, które nie mogą być pozostawione bez obsługi podczas ogólnych przerw w pracy zakładu, mogą podczas przerw tych pozostawać przy pracy, jeżeli ogólny czas ich pracy wskutek tego przedłuży się nie więcej niż o jedną godzinę na dobę.

(§ 3 rozp. wyk. z 15.I 1924 r.). Przedłużenie czasu pracy jednocześnie na zasadzie § 1 i 2 jest dopuszczalne jedynie pod warunkiem, że czas pracy poszczególnego pracownika nie przekroczy 10 godzin na dobę, a w soboty 8 godzin na dobę.

(§ 4 rozp. wyk. z 15.I 1924 r.). W wypadkach przedłużenia czasu pracy, przewidzianych w § 1, 2 i 3 niniejszego rozporządzenia, zarząd zakładu winien uprzednio zawiadomić obwodowego inspektora pracy, podając rodzaj robót oraz liczbę pracowników, zatrudnionych temi robotami.

Obwodowy inspektor pracy może zabronić przedłużenia czasu pracy, jeżeli charakter lub rodzaj pracy nie odpowiada warunkom, wyluszczonej w niniejszym rozporządzeniu.

(§ 5 rozp. wyk. z 15.I 1924 r.). Czas pracy osób, wymienionych w § 1 i 2 niniejszego rozporządzenia, może być w wypadkach wyjątkowych przedłużony jeszcze o godzinę na dobę pod warunkiem, że czas pracy poszczególnego pracownika nie przekroczy 10 godzin na dobę, a w soboty 8 godzin na dobę. Pozwolenia udziela każdorazowo okręgowy inspektor pracy, jednakże najwyżej na okres półroczny.

(§ 1 rozp. wyk. z 26.I 1922 r.). Rozporządzenie niniejsze reguluje czas pracy osób, zatrudnionych pilnowaniem

zakładów pracy, oraz urządzeń i materiałów w zakładach, w których czas pracy jest normowany na zasadzie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1919 o czasie pracy w przemyśle i handlu — o ile nie podlegają one bezpośrednio poszczególnym Ministerstwom — a mianowicie:

a) pilnujących całości i bezpieczeństwa budynków, urządzeń i ruchomości;

b) odźwiernych, portjerów, dozorców bram i t. p.;

c) dozorców i stróżów placowych, parkowych, drogowych, mostowych i t. p.;

d) osób, zatrudnionych w strażach ogniowych oraz osób nadzorujących urządzenia przeciwpożarowe.

(§ 2 rozp. wyk. z 26.I 1922 r.). Czas pracy osób, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, gdy wykonywane przez nie pilnowanie nie jest połączone z jakąkolwiek inną pracą, nie może przekraczać 12 godzin na dobę.

W godzinach pracy winien pracownik mieć możliwość spożycia posiłku bez opuszczenia miejsca pracy.

(§ 3 rozp. wyk. z 26.I 1922 r.). Przy pracy na dwie zmiany w ciągu doby przesuwanie zmian winno następować nie rzadziej niż co dni 14; przy przesuwaniu zmian czas pracy poszczególnego pracownika jednorazowo może być przedłużony najwyżej do 18 godzin.

(§ 4 rozp. wyk. z 26.I 1922 r.). Czas pracy osób, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, a wykonywujących w czasie pilnowania jednocześnie inną przerywaną pracę dodatkową, może być, w razie udowodnionej potrzeby, przedłużony do 10 godzin na dobę za uprzednim zezwoleniem Inspektora Pracy właściwego obwodu, a do 12 godz. za takimże zezwoleniem Inspektora Pracy właściwego okręgu.

(§ 5 rozp. wyk. z 26.I 1922 r.). Postanowienia art. 10 i 14 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu nie mają zastosowania do osób, objętych niniejszem rozporządzeniem.

Art. 5. W zakładach pracy lub ich oddziałach, w których praca jest szczególnie dla zdrowia pracowników szkodliwa,

może być zarządzony czas pracy krótszy, niż wymieniony w art. 1

Art. 6. Przedłużenie czasu pracy jest dopuszczalne w wypadkach następujących:

a) W razie, gdy z powodu zaszłych lub grożących zakładowi pracy żywiołowych wydarzeń lub nieszczęśliwych wypadków jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa pracujących, dla utrzymania w całości zakładu pracy i umożliwienia dalszego jego ruchu, oraz dla wykonania robót, których niewykonanie spowodowałoby mogło zepsucie materiałów lub urządzeń mechanicznych, przyczem czas pracy nie może przekraczać 12 godzin na dobę, o ile nie chodzi o akcję ratowniczą. W wypadkach tych może być czas pracy przedłużony w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel, pracodawca winien jednak bezzwłocznie zgłosić wypadek, powodujący konieczność przedłużenia czasu pracy, do właściwego Urzędu Inspekcji Pracy.

b) W wypadkach, spowodowanych szczególnymi udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być czas pracy przedłużony za otrzymaniem poprzednio zezwoleniem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, zaś w handlu dla celów dorocznej inwentaryzacji — za uprzednim zawiadomieniem Urzędu Inspekcji Pracy, przyczem ilość godzin nadliczbowych dla poszczególnego pracownika nie może wynosić więcej, niż 120 godzin na rok i 4 godziny na dobę.

c) W zakładach o ruchu ciągłym, o ile utrzymanie w ruchu zakładu pracy niezbędnie tego wymaga. W takich zakładach może Minister Pracy i Opieki Społecznej zezwolić na przedłużenie czasu pracy poszczególnych grup pracowników przeciętnie do 56 godzin tygodniowo. Ustalony w art. 1 ym ośmiogodzinny czas pracy na dobę może być w tych zakładach przedłużony jednego dnia w każdym tygodniu dla jednej lub dwóch po sobie następujących zmian robotników, jednakże wówczas musi być czas pracy w ten sposób podzielony, by każdy robotnik mógł korzystać w każdym okresie 3 tygodniowym z dwukrotnego co najmniej 24-godzinnego odpoczynku.

d) W wypadkach, spowodowanych koniecznościami narodowymi, może być z decyzji Rady Ministrów wydane rozporządzenie, pozwalające przedłużyć czas pracy w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel, w poszczególnych zakładach

pracy lub kategoriach tychże — za każdym razem jednak na okres nie dłuższy, niż 3 miesięczny.

Art. 8. W zakładach o ruchu ciągłym dozwolona jest w sobotę stała ciągła praca 8 godzin na zmianę, jednak w tym wypadku pracownicy muszą otrzymać osobną zapłatę za 2 godziny nadliczbowe według norm, ustalonych w art. 16.

Art. 9. W handlu oraz zakładach fryzjerskich i łaźniach dozwolona jest w sobotę stała normalna praca przez 8 godzin, jednak w tym wypadku pracownicy muszą otrzymać w ciągu miesiąca lub roku równoważną ilość wolnych od pracy i zapłaconych dni poza ustawowym urlopem.

Art. 10. W niedziele i dni świąteczne, ustawą oznaczone, praca w zakładach, podlegających niniejszej ustawie, jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 11.

Art. 11. Praca w niedzielę i dni świąteczne jest dozwolona:

a) dla wykonywania robót koniecznych ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności, a w szczególności dla utrzymania wodociągów, oświetlenia, dla czyszczenia, przy komunikacji, w aptekach, w hotelach i jadłodajniach, w kąpielach rzecznych i morskich oraz we wszelkich kąpielach w miejscach kuracyjnych, w zakładach służących opiece chorych, w teatrach i widowiskach publicznych, poza tem, nie dłużej jednak niż przez trzy godziny, do godziny 10 przed południem, w mleczarniach i kwiaciarniach;

b) w zakładach o ruchu ciągłym dla wykonywania robót, które ze względu na techniczną naturę produkcji nie mogą być wstrzymane;

c) w wypadkach, przewidzianych w art. 6 a) i 6 d);

d) w sklepach od godziny 1-ej w południe do 6-ej wieczorem w ostatnią niedzielę przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy.

Art. 12. We wszystkich wypadkach stosowania pracy w niedzielę (w myśl art. 11), z wyjątkiem przewidzianych w art. 6 a), należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy Urząd Inspekcji Pracy.

Art. 13. O ile pracownicy pracują w niedzielę dłużej niż 3 godziny — z wyjątkiem zakładów o ruchu ciągłym — muszą otrzymać równą ilość godzin wolnych w tygodniu.

Art. 14. Praca nocna, to jest w czasie od godziny 9 wieczór do 5 rano, a w zakładach, pracujących na dwie zmiany, od 10 wieczór do 4 rano jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 15.

Art. 15. Praca nocna dopuszczalna jest we wszelkich zakładach o ruchu ciągłym, nadto w innych wypadkach, przewidzianych w art. 6 i 11 a).

(§ 1 rozp. wyk. z 15.VI 1921 r.). Praca nocna jest dozwolona—ze względu na użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności (art. 15 i 11-a ustawy) — w drukarniach i zakładach graficznych dla tych pracowników, którzy są niezbędni przy wydawaniu i ekspedycji gazet codziennych oraz wydawnictw i druków rządowych, których terminowe wykonanie leży w interesie Państwa.

(§ 2 rozp. wyk. z 15.VI 1921 r.). We wszystkich wypadkach stosowania pracy nocnej—w myśl § 1 niniejszego rozporządzenia — należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy urząd inspekcji pracy.

(§ 3 rozp. wyk. z 15.VI 1921 r.). W wypadkach nieobjętych § 1 niniejszego rozporządzenia praca nocna może być stosowana w drukarniach i zakładach graficznych jedynie na podstawie zezwolenia, uzyskanego od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 16. Praca w godzinach nadliczbowych, przewidziana w art. 6 i 8 niniejszej ustawy, ma być wynagradzana co najmniej 50%ym dodatkiem do płacy normalnej. Za godziny nadliczbowe ponad 2 godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub w niedzielę i święta, dodatek ten ma wynosić co najmniej 100%. Przy pracy akordowej dodatki powyższe będą obliczane na podstawie płacy za czas, o ile ich umową w danym zakładzie inaczej nie unormowano.

Art. 17. Najdalej po każdych 6 godzinach pracy ma nastąpić przerwa, nie krótsza niż jednogodzinna, podczas której

ruch maszyn powinien być tam, gdzie na to zezwalają techniczne warunki pracy, wstrzymany, a pracownik wedle swej woli może opuścić miejsce pracy. W zakładach o ruchu ciągłym oraz w tych, w których z powodu natury pracy pracownik nie może miejsca pracy opuścić, praca może trwać bez wyżej wymienionej godzinnej przerwy; w takim razie jednak pracownik musi otrzymać możliwość spożycia posiłku podczas ruchu zakładu pracy.

Art. 18. Przekroczenia przepisów niniejszej ustawy karane będą w drodze sądowej grzywną od 10 złotych do 1.000 zł. lub aresztem do 3 miesięcy.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej

z 23 czerwca 1923 r. — D. U. poz. 551

o czasie pracy w zakładach handlowych.

*Obow. w dz. poros. i poaustř.
oraz woj. pozn. i pomor.*

§ 1. Rozporządzenie niniejsze obejmuje następujące zakłady:

a) sklepy, stragany oraz wszelkie inne miejsca zawodowej sprzedaży towarów,

b) kantory pralni, farbiarni i przedsiębiorstw przewozowych, prywatne biura pośrednictwa pracy, lombardy, sale licytacyjne, atykwaryaty, salony i wystawy ze sprzedażą dzieł sztuki, starożytności i t. p. o charakterze przedsiębiorstw handlowych oraz zakłady pogrzebowe,

c) jadalnie, do których zalicza się: restauracje, cukiernie, kawiarnie, mleczarnie, piwiarnie, winiarnie, miodarnie, gar-kuchnie, bary, kuchnie publiczne, bufety, szynki, traktjernie, karczmy, gospody.

§ 2. Przepisom niniejszego rozporządzenia nie podlegają:

a) apteki,

b) wszelkiego rodzaju wystawy o charakterze artystycznym lub kulturalnym,

c) sprzedaż, dokonywana wyłącznie na cele społeczne, o ile przy niej nie są zatrudnieni pracownicy na podstawie najmu pracy.

§ 9. O ile w chwili zamykania sklepu lub miejsca sprzedaży towarów znajduje się tam kupujący, mogą być oni jeszcze obsłużeni

§ 14. Za mleczarnie i kwiaciarnie, które w myśl punktu a art. 11 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu mogą być otwarte w niedziele i święta do godz. 10 rano, uważa się tylko sklepy, zajmujące się sprzedażą mleka i przetworów mlecznych lub sprzedażą kwiatów naturalnych z wyłączeniem wszelkich innych towarów.

§ 15. W niedziele i dni świąteczne, o ile powiatowa władza administracji ogólnej uzna to za potrzebne, mogą być otwarte zakłady pogrzebowe oraz może być dozwolona sprzedaż detaliczna:

1) słodyczy, owoców, kwiatów i wyrobów tytoniowych w miejscach widowisk i zabaw publicznych przez cały czas ich trwania oraz w ogrodach i parkach publicznych,

2) przy cmentarzach kwiatów, świec oraz przedmiotów, służących do ozdoby grobów,

3) gazet i czasopism w sklepach i kioskach, zajmujących się wyłącznie tylko sprzedażą gazet i czasopism,

4) dewocjonalij, o ile nie jest połączona ze sprzedażą innych towarów.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 22 marca 1928 r. — D. U. poz. 364, z uwzględnieniem obwieszczenia o sprostowaniu błędu z 21.V 1928 r. — D. U. poz. 545, w brzmieniu nadanem ustawą z 23.III 1929 r. — D. U. poz. 236, łącznie z postanowieniami rozporządzenia wykonawczego z 9.XII 1929 r. — D. U. poz. 633

o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

GODZINY HANDLU I OTWARCIA SKLEPÓW I ZAKŁADÓW.

Art. 1. Czas sprzedaży towarów i otwarcia sklepów i wszelkich miejsc zawodowej sprzedaży oraz zakładów fotograficznych nie może w dni powszednie przekraczać 10 godzin na dobę.

Postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu nie stosują się do sklepów, miejsc zawodowej sprzedaży i zakładów, wymienionych w art. 2 do 6 włącznie niniejszego rozporządzenia.

Art. 2. Jatki z mięsem, wędliniarnie i sklepy spożywcze, z wyjątkiem sklepów, zajmujących się wyłączną lub przeważającą sprzedażą napojów alkoholowych, mogą być otwarte w dni powszednie do 12 godzin na dobę.

Art. 3. Zakłady fryzjerskie i kalotechniczne mogą być otwarte w dni powszednie do 10 godzin na dobę, a w soboty i w dni przedświąteczne do 12 godzin na dobę.

Art. 4. W budkach i kioskach, w których sprzedaje się do spożycia na miejscu wodę sodową, wody mineralne i napoje chłodzące oraz słodczyce i owoce, a nie sprzedaje się żadnych innych towarów, sprzedaż może się odbywać we wszystkie dni w tygodniu w czasie od 1 kwietnia do 30 września włącznie w godzinach od 9-ej do 23 ej, a w czasie od 1 października do 31 marca włącznie w godzinach od 9-ej do 21-ej¹⁾.

Art. 5. Sprzedaż uliczna gazet i czasopism oraz wyrobów tytoniowych może się odbywać w dni powszednie w godzinach od 7-ej do 23-ej, a sprzedaż uliczna wszelkich innych towarów — tylko w godzinach otwarcia sklepów (art. 1 i art. 8 ust. 1). Przez sprzedaż uliczną rozumieć należy sprzedaż dokonywaną na ulicach i placach z ruchomych miejsc sprzedaży, jak: kosze, stoliki, skrzynki i t. p.

Sprzedaż gazet i czasopism oraz wyrobów tytoniowych w kioskach ulicznych, w których nie sprzedaje się żadnych innych towarów, uważa się za sprzedaż uliczną²⁾.

Art. 6. Czas otwarcia we wszystkie dni w tygodniu jadalni, jak: restauracje, cukiernie, kawiarnie, mleczarnie, pa-

1) W myśl okólnika M. S. Wewn. Nr. 117 z 7.VII 1928 r., sklepy ze sprzedażą cukrów, owoców oraz napojów chłodzących nie mogą być uważane za kioski i budki, podpadające pod przepisy powyższego art. 4.

2) W myśl okólnika M. S. Wewn. Nr. 117 z 7.VII 1930, wymieniona w powyższym artykule sprzedaż uliczna gazet i czasopism oraz wyrobów tytoniowych dotyczy dni powszednich. W sprawie sprzedaży tych artykułów w niedziele i dni świąteczne stosować należy tymczasowo przepisy § 15 pkt. 3 rozporządzenia z 23.VI 1923 r.—patrz str. 12 niniejszego tomu „Zbioru“.

szteciarnie, piwiarnie, winiarnie, miodarnie, garkuchnie, bary, kuchnie publiczne, bufety, szynki, traktjernie, karczmy, gospody oraz ruchome kuchnie uliczne, będzie określony w poszczególnych gminach miejskich i wiejskich przez władze przewidziane w art. 10 niniejszego rozporządzenia, w zależności od kategorii przemysłowej i poszczególnych rodzajów tych jadalni oraz potrzeb miejscowych.

Wymieniona powyżej władza może w poszczególnych wypadkach zezwolić, o ile tego będą wymagały warunki miejscowe, na przedłużenie czasu otwarcia jadalni, opłacających świadectwa I i II kategorii, poza godziny ustalone na podstawie przepisów poprzedniego ustępu niniejszego artykułu. Zezwolenia takie będą wydawane tylko indywidualnie i na okres czasu nie dłuższy od 1 roku.

Art. 7. Przerwy, w czasie których sklepy i zakłady objęte niniejszym rozporządzeniem będą zamknięte, wlicza się do godzin otwarcia tych sklepów i zakładów.

W gminach wiejskich władze, wymienione w art. 10, mogą wprowadzić przymusowe przerwy odpoczynkowe nie wliczane do godzin otwarcia, w czasie których sklepy i zakłady, objęte niniejszym rozporządzeniem, za wyjątkiem jadalni, będą zamknięte.

GODZINY ZAMYKANIA SKLEPÓW I ZAKŁADÓW ¹⁾.

Art. 8. Sklepy, zakłady i miejsca zawodowej sprzedaży za wyjątkiem zakładów wymienionych w art. 4, 5 i 6 mogą być otwarte najdłużej do godziny 19 ej .

W soboty i dni przedświąteczne sklepy i miejsca zawodowej sprzedaży, wymienione w art. 2 niniejszego rozporządzenia, mogą być otwarte do godziny 20-ej, a zakłady fryzjerskie i kalotechniczne do godziny 21 ej

W gminach wiejskich władza przewidziana w art. 10 może zezwolić, aby sklepy, zakłady i miejsca zawodowej sprzedaży, wymienione w artykule niniejszym, były otwarte, w czasie od 1 kwietnia do 30 września włącznie, do godziny 21-ej.

¹⁾ W myśl okólnika M. S. Wewn. Nr. 117 z 7.VII 1928 r., z chwilą nastąpienia godziny zamknięcia danego zakładu drzwi wejściowe winny być zamknięte i interesanci nie mogą być do zakładu wpuszczani, a jedynie mogą być wypuszczane osoby, znajdujące się w zakładzie w chwili jego zamknięcia, po ich załatwieniu.

Art. 9. W wigilję Bożego Narodzenia oraz w Wielką Sobotę sklepy, wszelkie miejsca zawodowej sprzedaży oraz zakłady fotograficzne, fryzjerskie i kalotechniczne mogą być otwarte najwyżej do godziny 18-ej.

W czasie sześciu dni, poprzedzających wigilję Bożego Narodzenia i Wielką Sobotę, na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Pracy i Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu godziny handlu mogą być przedłużone z zachowaniem postanowień ustawodawstwa ochrony pracy w dni powszednie o dwie godziny, nie dłużej jednak niż do godziny 21-ej. W przypadającą w tym okresie niedzielę dozwolone jest wykonywanie handlu od godziny 13 ej do 18-ej.

Rozporządzenie to będzie równoznaczne z udzieleniem zezwolenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej na pracę w ciągu nadliczbowych godzin otwarcia sklepów w myśl art. 6 p. b) ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2, poz. 7) ¹⁾.

(§ 1 rozp. wyk.). W czasie od 18 do 23 grudnia włącznie oraz w czasie od wielkiego poniedziałku do wielkiego piątku włącznie zezwala się w dni powszednie na przedłużenie czasu sprzedaży towarów i otwarcia sklepów, zakładów i miejsc zawodowej sprzedaży, wymienionych w ustępie pierwszym art. 1 oraz w art. 2 i 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 364), o dwie godziny, jednakże nie dłużej niż do godziny 21-ej.

.

W niedzielę przypadającą w czasie od 18 do 23 grudnia włącznie oraz w niedzielę palmową dozwolone jest wykonywanie handlu od godz. 13 do 18-ej.

Rozporządzenie niniejsze jest równoznaczne z udzieleniem zezwolenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej na pracę w ciągu nadliczbowych godzin otwarcia sklepów w myśl art. 6 punkt b) ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2, poz. 7) ¹⁾.

¹⁾ Patrz str. 8 niniejszego tomu „Zbioru“.

OKREŚLENIE GODZIN OTWIERANIA I ZAMYKANIA SKLEPÓW I ZAKŁADÓW.

Art. 10. Godziny otwierania i zamykania sklepów, miejsc zawodowej sprzedaży oraz zakładów wymienionych w rozporządzeniu niniejszem określa powiatowa władza administracji ogólnej, a w m. st. Warszawie—Komisarz Rządu.

Art. 11. Godziny otwarcia wszelkich miejsc zawodowej sprzedaży, znajdujących się w obrębie dworców kolejowych, jak: księgarnie kolejowe, sklepy tytoniowe i t. p. oraz zakładów fryzjerskich i bufetów kolejowych, ustali osobne rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Komunikacji, Pracy i Opieki Społecznej i Przemysłu i Handlu.

POSTANOWIENIA SPECJALNE.

Art. 12. Sprzedaży towarów w sklepach połączonych z jadłodajniami, zakładami fryzjerskimi, kalotechnicznymi lub z przedsiębiorstwami nie podlegającymi niniejszemu rozporządzeniu wolno dokonywać tylko w godzinach określonych dla samodzielnych sklepów tej samej gałęzi handlu.

W innych godzinach miejsce sprzedaży towarów musi być w tych sklepach i zakładach zamknięte i towary dla kupujących uniedostępnione.

W godzinach, kiedy sklepy są zamknięte, w jadłodajniach dozwolone jest wydawanie towarów tylko do spożycia na miejscu.

Art. 13. Kategorie sklepów, uważanych za sklepy spożywcze w rozumieniu niniejszego rozporządzenia, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać zakłady zaliczone do jadłodajni, określi osobne rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Pracy i Opieki Społecznej ¹⁾).

Art. 14. W czasie trwania wystaw lub targów ogólnokrajowych i międzynarodowych wojewoda może zezwalać na otwieranie i zamykanie sklepów, miejsc zawodowej sprzedaży i zakładów, znajdujących się na terenie takich wystaw lub targów, w innych godzinach niż określone w rozporządzeniu

¹⁾ P. rz str. 17 niniejszego tomu „Zbioru“.

niniejszem, lub w rozporządzeniach wydanych na jego podstawie.

Zezwolenia takie mogą być wydawane, jeśli zmiana godzin uzasadniona jest rodzajem i potrzebami wystawy lub targu, przyczem jednak sklepy, miejsca zawodowej sprzedaży i zakłady nie mogą być otwarte dłużej niż do godziny 21-ej, o ile rozporządzenie niniejsze nie przewiduje wyjątków (art. 4, 5 i 6), a czas ich otwarcia nie może przekraczać norm w rozporządzeniu ustanowionych.

POSTANOWIENIA KARNE.

Art. 16. Winni przekroczenia przepisów niniejszego rozporządzenia lub rozporządzeń wydanych na jego podstawie ulegną karze grzywny do 2.000 zł. i karze aresztu do 6 tygodni, albo jednej z tych kar.

Władza orzekająca oznaczy w orzeczeniu, na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny, karę zastępczego aresztu, według słusznego uznania, jednakże w wysokości nie ponad 4 tygodnie.

W razie powtórzenia przekroczeń, wymienionych w ustępie 1-szym niniejszego artykułu, w ciągu roku, licząc od poprzedniego ukarania, winny ulegnie karze bezwzględnego aresztu.

Art. 17. Do orzekania powołane są powiatowe władze administracji ogólnej.

.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Pracy i Opieki Społecznej

z 13 sierpnia 1930 r. — D. U. poz. 550

o kategoriach sklepów spożywczych i warunkach, jakim winny odpowiadać jadłodajnie.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

§ 1. Za sklepy spożywcze w rozumieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 364) oprócz wymienionych w art. 2 tego rozporządzenia jatek z mięsem

i wędliniarń uważa się sklepy, poświęcone wyłącznie detalicznej sprzedaży wszelkiego rodzaju artykułów żywności, przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży, jak:

sklepy z pieczywem, nabiałem, jajami, rybami, dziczyzną, konserwami, owocami, jarzynami, cukrem, solą, herbatą, kawą, słodyczami jak cukierkami, czekoladkami, ciastkami, piernikami i t. p. artykułami żywności oraz z towarami winno-kolonjalno-korzennymi.

W gminach wiejskich i miejskich, liczących poniżej dziesięciu tysięcy mieszkańców, w których nie istnieją lub istnieją w niedostatecznej ilości sklepy spożywcze, wyliczone w niniejszym paragrafie, mogą być uznane przez powiatową władzę administracji ogólnej za sklepy spożywcze także te sklepy, które w przeważającej części zajmują się sprzedażą artykułów spożywczych.

§ 2. Zakłady zaliczone do jadłodajni winny niezależnie od wymagań specjalnych, ustalonych obowiązującymi przepisami dla poszczególnych rodzajów tych zakładów, odpowiadać następującym warunkom:

a) prowadzić jako główny przedmiot handlu sprzedaż napojów i pokarmów do spożycia na miejscu; sprzedaż artykułów żywności do spożycia poza miejscem sprzedaży jest dozwolona tylko w godzinach określonych dla samodzielnych sklepów, prowadzących sprzedaż tego rodzaju artykułów; sprzedaż napojów i pokarmów przygotowanych w jadłodajni, celem spożycia poza miejscem sprzedaży, może się odbywać w godzinach otwarcia jadłodajni;

b) posiadać, stosownie do rodzaju zakładu, napoje i pokarmy, których spis powinien znajdować się w lokalu zakładu w miejscu widocznym;

c) mieścić się w oddzielnych lokalach niepołączonych z mieszkaniami i składających się najmniej z 2-ch pomieszczeń, z których jedno ma być odpowiednio urządzone do przygotowywania pokarmów oraz przechowywania i zmywania niezbędnych naczyń kuchennych i zastaw stołowych—drugie zaś—dla spożywania napojów i pokarmów.

Dopuszczalne jest połączenie jadłodajni z mieszkaniem zapomocą korytarza lub kantorku;

d) dla przechowywania wierzchniej odzieży gości posiadać szatnie pod opieką zakładu albo wieszadła na ten cel w pobliżu stolików.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia następnego po ogłoszeniu,¹⁾ jednakże postanowienia punktu c) § 2 w stosunku do istniejących jadalni nabierają mocy obowiązującej z dniem 1 kwietnia 1931 r.

W wyjątkowych wypadkach wojewódzka władza administracji ogólnej może poszczególnym jadalniom przedłużyć termin zastosowania się do postanowień punktu c) § 2 niniejszego rozporządzenia, jednakże na czas nie dłuższy niż do 31 grudnia 1931 r.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 15 listopada 1924 r. — D. U. poz. 928, w brzmieniu nadanem ustawą z 18.III 1925 r. — D. U. poz. 234

o dniach świątecznych.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

§ 1. Ilość dni świątecznych, wolnych od pracy stosownie do obowiązujących przepisów, ogranicza się do niedziel i następujących dni świątecznych: Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), Trzeciego Maja, Wniebowstąpienie Pańskie, Boże Ciało, Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), Wniebowzięcie Najświętszej Marji Panny (15 sierpnia), Wszystkich Świętych (1 listopada), Niepokalane Poczęcie Najświętszej Marji Panny (8 grudnia), Boże Narodzenie (25 grudnia), Oczyszczenie Najświętszej Marji Panny (2 lutego), drugi dzień Wielkiej Nocy, drugi dzień Zesłania Ducha Świętego, drugi dzień Bożego Narodzenia (26 grudnia).

¹⁾ T. j. z dniem 8 listopada 1930 r.

BEZPIECZEŃSTWO I HIGJENA PRACY.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 16 marca 1928 r. — D. U. poz. 325

o bezpieczeństwie i higjenie pracy.

*Obow. w dz. poros. i poaustri.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Przy wszelkich robotach, prowadzonych bądź w zakładach pracy, bądź poza terenem zakładów pracy przez osoby lub przedsiębiorstwa prywatne, jak również przez Państwo, samorządy i instytucje społeczne, przedsiębiorca powinien zastosować środki zapewniające ochronę życia i zdrowia pracowników, a w szczególności:

a) maszyny i urządzenia techniczne powinny być tak skonstruowane lub posiadać takie osłony i zabezpieczenia, by zapewniały pracownikom, w zależności od gałęzi produkcji oraz miejscowych warunków, bezpieczeństwo i higieniczne warunki pracy;

b) lokale, w których odbywa się praca, powinny w zależności od rodzaju produkcji i typu zakładu oraz liczby pracowników być dość obszerne, dobrze wentylowane, czysto utrzymywane, dostatecznie oświetlane i ogrzewane, powinny posiadać w zależności od rodzaju produkcji i typu zakładu urządzenia właściwe celem usuwania powstających przy produkcji: pyłu, gazów, szkodliwych wyziewów i odpadków;

c) urządzenia, zapewniające pracownikom zdrowotne warunki życia podczas pobytu w zakładzie pracy, jak jadalnie, ubieralnie, umywalnie, ustępy i t. p. powinny czynić zadość wymaganiom higieny;

d) znajdujące się przy zakładach pracy mieszkania dla pracowników winny odpowiadać wymaganiom higieny

Zakres zastosowania zasad niniejszego artykułu w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz przedsiębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego, ustali rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Reform Rolnych.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy pracowników państwowych i samorządowych, zatrudnionych w urzędach oraz pracowników w biurach kolei państwowych.

Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy również bezpieczeństwa technicznego w zakładach, podlegających ustawom górniczym z wyjątkiem hut.

.

Art. 5. Winni przekroczenia przepisów art. 1 ulegną — o ile dany czyn nie ulega karze surowszej w myśl innych przepisów — karze aresztu do 6 tygodni i grzywny do 3.000 złotych lub jednej z tych kar.

.

Art. 7. Do orzekania o przestępstwach, przewidzianych w art. 5, właściwe są sądy powiatowe (pokoju). *

Art. 12. Równocześnie z wejściem w życie niniejszego Rozporządzenia tracą moc obowiązującą wszystkie ogólne przepisy, dotyczące spraw unormowanych niniejszym rozporządzeniem, o ile są sprzeczne z jego postanowieniami. Przepisy szczegółowe w sprawie ochrony życia i zdrowia pracowników, dotychczas obowiązujące, zachowują moc prawną do czasu wydania nowych rozporządzeń

**Przepisy wydane przez Główny Urząd do spraw fabr.
i górn.-hutn.**

w dniu 19 lutego 1913 r. — Zb. pr. i rozp. 1915.

**o środkach bezpieczeństwa przy wykonywaniu
robót w zakładach przemysłu fabrycznego.**

Obow. w dz. poros.

I. URZĄDZENIE I UTRZYMANIE ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH.

Art. 1. Wszystkie gmachy, zabudowania i budowle winny posiadać niezbędną moc i trwałość oraz winny być utrzymane w stanie poprawnym.

Wszystkie lokale pracy, a także wejścia, wyjścia, przejścia i schody, jak wewnętrzne tak również zewnętrzne, winny być światłem naturalnem lub sztucznem należycie oświetlone.

Art. 2. Wszystkie lokale pracy winny być dostatecznie obszerne.

Art. 4. Czystość powietrza w lokalach pracy winna być zabezpieczona przez wentylację naturalną, w razie zaś niedostateczności jej — przez sztuczną. Przy produkcjach, związanych z wydzielaniem się szkodliwych dla zdrowia gazów, pary lub kurzu, obowiązuje wentylacja sztuczna.

Art. 5. W lokalach pracy winna być utrzymywana należąca temperatura.

Art. 6. W lokalach pracy wejścia, wyjścia, przejścia i schody, jak wewnętrzne, tak i zewnętrzne, winny być dostatecznie obszerne

Art. 8. Wejścia, wyjścia i przejścia w lokalach pracy nie powinny być zwężane przez nagromadzenie materiałów lub przedmiotów, mogących tamować swobodny ruch ludzi.

Art. 11. Wszystkie drzwi wewnętrzne budynków fabrycznych winny otwierać się w kierunku ogólnych wyjść, a drzwi tych wyjść — na zewnątrz.

Art. 12. Podłogi, schody i podesty winny być utrzymywane w stanie sprawności, winny być równe, nie śliskie i nale-

życie trwale. Możliwemu, zależnie od warunków pracy lub wpływów atmosferycznych, tworzeniu się śliskich miejsc, winno się zapobiegać przez odpowiednie środki, o ile na to pozwalają warunki produkcji.

Art. 13. W lokalach, gdzie przetwarzają się substancje organiczne, ulegające procesowi rozkładowemu, lub gdzie przy pracy używa się znacznej ilości plynów, podłogi winny być nieprzemakalne, ze spadkiem w kierunku ścieków. Podłogi takie wolno zaścierać przykryciami w kształcie kraty lub innemi, przepuszczającymi plyn.

Art. 14. Galerje, pomosty, przejścia, platformy, jak również klatki schodowe oraz ich podesty winny posiadać poręcze lub kraty W dolnej części swej ogrodzenia te powinny być tak urządzone, aby zapobiegały ześlizgiwaniu nóg.

.

Art. 15. Drabiny ruchome winny być utrzymywane w stanie sprawności i mieć urządzenia, zapobiegające ześlizgiwaniu się ich z miejsca ustawienia.

Art. 16. Doły, rowy otwarte, rezerwoary w ziemi i inne zagłębienia, jak w lokalach pracy tak również i na podwórzu, winny być zwierzchu przykryte lub ogrodzone poręczami , lub zabezpieczone obrzeżeniem Jeżeli warunki produkcji nie pozwalają na urządzenie tych zabezpieczeń, to w każdym razie zagłębienia takie winny być dobrze oświetlone jak w dzień tak i w nocy.

.

Art. 17. Jeżeli przykrycia wskazanych w § 16 zagłębień służą jednocześnie do przechodzenia po nich, to winny być one odpowiednio trwale, stosownie do takiego ich przeznaczenia i winny być utrzymywane w stanie dostatecznej do tego sprawności.

Art. 18. Urządzenia, maszyny, obrabiarki, instrumenty i pozostałe narzędzia produkcji mogą pracować i być użyte tylko wtedy, gdy są w stanie zupełnej sprawności. Zauważone ich uszkodzenia, mogące wpłynąć szkodliwie na ich działanie,

lub grożące niebezpieczeństwem pracującym przy nich, winny być niezwłocznie naprawione, a jeśli to jest niemożliwe do skutecznego, winny być wycofane z użycia aż do czasu doprowadzenia ich do stanu sprawności.

Art. 19. Substancje wybuchowe oraz trujące i jadowite, szkodliwe dla zdrowia winny być tak przechowywane, aby nie zagrażały niebezpieczeństwem i aby robotnicy nie mogli ich otrzymywać bez pozwolenia.

Art. 20. Gałgany, pakuly, odpadki bawełniane i inne materiały, użyte do czyszczenia i wycierania mechanizmów oraz wszelkie inne odpadki produkcji, stanowiące jakiegokolwiek niebezpieczeństwo pod względem ognia, winny w miarę ich nagromadzenia, a w każdym razie codziennie, być usuwane z lokali pracy.

Art. 21. Kierownicy robót i majstrowie obowiązani są przestrzegać, aby robotnicy całkowicie byli obznajmieni z niebezpieczeństwami, złączonymi z ich pracą i aby przestrzegali niezbędnych przy pracy środków ostrożności. Osobom, pozostającym w stanie nietrzeźwym, wejście do lokali pracy i pobyt w nich winny być zabronione. Osoby, o których wiadomo zarządowi fabryki, że cierpią na epilepsję, konwulsję, zawroty głowy, głuchotę, niemotę, ślepotę i inne braki fizyczne nie mogą być dopuszczone do robót, przedstawiających jakiegokolwiek niebezpieczeństwo.

Osoby, o których wiadomo zarządowi fabryki, że choroba ich zagraża niebezpieczeństwem otoczeniu, nie powinny być dopuszczone do robót.

Art. 22. W lokalach, w których gromadzą się szkodliwe dla zdrowia gazy, pary i kurz, robotnicy winni mieć gąbkowe opaski, respiratory lub inne przyrządy, zapobiegające wdychaniu substancyj szkodliwych.

Art. 23. Przy pracy z substancjami gryzącymi i trującymi robotnicy, na czas roboty, winni mieć odpowiednią odzież ochronną, w razach koniecznych i nakrycia na głowy, a przy pracy w mokrych lokalach również specjalne obuwie. Oznaczone w tym artykule odzież i obuwie, jak również ubranie ro-

botnika, zdejmowane przed robotami, winny być przechowywane w specjalnych ubikacjach.

Art. 24. Nasypywanie, przesypywanie i przesiewanie sproszkowanych substancyj szkodliwych, winny być wykonywane w specjalnych lokalach i przeważnie w zakrytych przyrządach, a także operacje z substancjami trującymi winny być poza tem wykonywane sposobem mechanicznym, usuwającym możliwie dokładnie szkodliwe wpływy tych substancyj na zdrowie robotników.

Art. 25. Przy wykonywaniu robót, związanych z wydzielaniem się jaskrawego rażącego światła, robotnicy powinni używać przyrządów zabezpieczających z kolorowemi szklami (okulary, ramki, helmy i in.).

Art. 26. Zdejmowanie, nakładanie, jak również i przechowywanie odzieży w bezpośredniem sąsiedztwie z mechanizmami, będącemi w ruchu, jest wzbronione. Dla przechowywania zwierzchniej odzieży winny być przeznaczone specjalne miejsca, chociażby i w lokalach pracy, z wyjątkiem wypadków wskazanych w art. 23.

Art. 27. Bez pozwolenia zarządu fabryki nikogo nie wolno wpuszczać do lokalów pracy, z wyjątkiem pracowników fabrycznych, robotników należących do fabryki i tych urzędników, którym ustawowo dozwolony jest dostęp do fabryk.

Art. 28. Przy rozbiórce złożonych w kupy: surowca, piasku, gliny, węgla i innych materiałów, jak również przy wykonywaniu robót ziemnych nie powinny być dozwolone podkopywanie i wszelkie inne metody pracy, mogące wywołać osunięcie się kupy lub skarp ziemnych. Podobne środki ostrożności winny być stosowane przy rozbiórce drzewa opałowego, złożonego w sążnie, lub różnych przedmiotów złożonych w przyrządy.

Art. 29. Zarząd fabryki obowiązany jest pilnować, aby wszelkie roboty w studniach, dołach, przewodach gazowych, spalinowych, zakrytych rowach i innych podobnych miejscach, gdzie mogą się wydzielać gazy duszące, płonące i inne gazy szkodliwe, rozpoczynały się nie wcześniej, jak po należytem

przewietrzeniu miejsca robót i były wykonywane pod dozorem osoby, wyznaczonej przez zarząd fabryki.

Art. 30 W każdym zakładzie przemysłowym winny być przy udzielaniu pierwszej pomocy w razie nieszczęśliwych wypadków i nagłych zasłabnięć stosowane wszelkie środki, ustanowione przepisami

Art. 31. Robotnicy powinni mieć możliwość mycia rąk i twarzy przed przyjmowaniem posiłku i po ukończeniu robót.

Rozporządzenie kierownika Ministerstwa Handlu

z 23 listopada 1905 r. — D. p. p. Nr. 176

w sprawie przepisów dla ochrony życia i zdrowia robotników.

Obow. w dz. poaustrij.

I. PRACOWNIE.

a) Rozmiary przestrzeni.

PRZESTRZEŃ I POWIERZCHNIA.

1) Wszystkie pracownie powinny być takie, by na każdą z osób w nich zatrudnionych przypadało najmniej 10 m. sześcienn. przestrzeni powietrza, a najmniej 2 m. kwadratowe powierzchni podłogi. W ruchowiskach o szkodliwym pyłe, gazach, lub tam, gdzie się wywiązują pary, należy te najmniejsze wymiary według potrzeby odpowiednio powiększyć.

b) Jakość budowy.

3) W pracowniach, w których podłoga jest sporządzona z kamienia, betonu albo z glinianej polepy, należy stałe miejsca robocze — o ile zachodzi potrzeba — opatrzyć pokładką z drzewa lub innego materiału źle przewodzącego ciepło, jeżeli o z powodu niebezpieczeństwa ognia nie jest wykluczone.

PODŁOGA.

4) W pracowniach, w których manipuluje się wielkimi ilościami płynów, należy urządzić podłogę nieprzemakalną i w taką kanalizację zaopatrzoną, względnie tak pochyloną, ażeby ciecz łatwo spływać mogła. Stałe miejsca robocze należy, o ile to możliwe, pokryć rusztami z łąt.

5) Naokoło ognisk i otwartych palenisk, jako też naokoło otworów do palenia w piecach, należy podłogę przynajmniej na szerokość 60 centymetrów urządzić ogniotrwale.

c) Komunikacje.

DRZWI.

7) Drzwi, prowadzące z pracowni na wolne powietrze, należy urządzić do otwierania nazewnątrz, drzwi prowadzące na korytarze lub do klatek schodowych, do otwierania nazewnątrz lub w razie potrzeby jako drzwi do wsuwania, w wielkich zaś przestrzeniach należy drzwi w ten sposób urządzić, by zatrudnione w tych przestrzeniach osoby, w chwili niebezpieczeństwa, szybko i bezpiecznie opuścić je mogły. Drzwi prowadzące do klatek schodowych muszą być w ten sposób urządzone, by otworzone nie zakładały zejścia ze schodów. W pracowniach, w których się używa lub mogą się znajdować materje wybuchowe, łatwo zapalne gazy, pary lub ciecze, drzwi i odrzwia powinny być ogniotrwale urządzone.

WYJŚCIA RATUNKOWE.

8) W ruchowniach, w których w razie niebezpieczeństwa opróżnienie przestrzeni i zabudowań przez przewidziane zwyczajne wyjścia nie może się obyć bez niebezpiecznego tłoku, zwłaszcza, gdzie są łatwo zapalne materje lub gazy, należy urządzić wyjścia ratunkowe. Przytem, co do ogólnej liczby wyjść i ich wymiarów, ma obowiązywać zasada, by jedno wyjście przypadało dla nie więcej jak 50 osób i miało szer. w świetle co najmniej 1,20 metra i że dla większej ilości osób odpowiednio więcej wyjść urządzić należy.

Wyjścia ratunkowe należy jako takie oznaczyć; jeżeli podczas zwyczajnego ruchu pozostają one zamknięte, musi klucz od drzwi być zawieszony w miejscu ogólnie dostępnem, względnie wisieć pod szklanem lub plombowanem zamknięciem i być oznaczony napisem „klucz od ratunkowego wyjścia“.

d) Oświetlenie naturalne i sztuczne.

OKNA.

12) Okien i górnych płaszczyzn świetlanych powinno we wszystkich pracowniach być tyle, ażeby te przestrzenie, odpowiednio do wykonywanych w nich robót, dostatecznie były jasne.

SZTUCZNE OŚWIETLLENIE.

13) Wszystkie pracownie, przejścia, klatki schodowe i podwórza fabryczne należy w razie potrzeby także we dnie dostatecznie oświetlać. Przy używaniu płynnego światła, nie wolno używać lamp o szklanych naczyniach słuczeniu ulegających. Wszelkie przyrządy do oświetlania muszą być pewnie zawieszone

OŚWIETLLENIE RATUNKOWE.

14) Przy oświetlaniu centralnem, należy postarać się o odpowiednie ratunkowe oświetlenie, niezależne od centralnego oświetlenia i utrzymywane w regularnem użyciu przynajmniej przy każdym drzwiach wyjścia, jako też na przejściach i schodach.

OŚWIETLLENIE OSTRZEGAWCZE.

16) Przy otworach w podłodze, otworach do napełnienia, lukach, rusztowniach, platformach, u wyjść na schody, u okien, u szybów wyciągów i u otworów do ładowania, u galeryj, u równi pochyłych, u dołów, kanałów i t. p., gdzie dla odwrócenia niebezpieczeństwa spadnięcia ludzi i materiału nie dość pewne środki zapobiegawcze stosowano, należy przy nastającym zmroku postarać się o ostrzegawcze oświetlenie.

PRZENOŚNE ŚWIATŁO.

17) W ruchowniach, w których zachodzi niebezpieczeństwo ognia, wolno używać jako przenośnego światła tylko lamp bezpieczeństwa, względnie elektrycznego światła żarowego.

e) Ogrzewanie.

18) Wszystkie przestrzenie robocze, w których robotnicy stale przebywają, jeżeli w nich już ruch zakładu nie wywołuje dostatecznego ogrzania, albo jeżeli rodzaj ruchu nie wymaga utrzymywania niższej ciepłoty, muszą być zaopatrzone takimi urządzeniami do ogrzewania, które wykluczają niebezpieczeństwo ognia i chronią robotników od dokuczliwego i zdrowiu szkodliwego działania promieniącego ciepła. Piece żelazne należy otoczyć płaszczami blaszanymi i zasłonami.

19) Pracownie, w których używa się lub mogą się znajdować materje wybuchowe, łatwo zapalne gazy, pary lub płyny, można ogrzewać tylko w sposób wykluczający zupełnie niebezpieczeństwo wzniesienia ognia.

f) Wentylacja.**WYMIANA POWIETRZA.**

20) W każdej pracowni powinien być odpowiedni dopływ świeżego i odpływ zepsutego powietrza, bez wywoływania szkodliwego przeciągu.

SZTUCZNA WENTYLACJA.

21) Ruchowiska, w których wywiązuje się szkodliwy pył, szkodliwe gazy lub wyziewy, powinny być zaopatrzone w urządzenia zapobiegające szkodliwemu działaniu tych wydzielin; w razie potrzeby należy je pochłaniać i to ile możliwości w miejscu powstawania.

USUWANIE MGŁY.

22) W pracowniach, w których wskutek ruchu wytwarza się wielka ilość pary wodnej, należy w odpowiedni sposób (przrządy ogrzewawcze, wentylację silnie funkcjonującą, sztuczny dopływ podgrzanego powietrza, unikanie bezpośredniego dostępu zimnego powietrza z zewnątrz, zakładanie podwójnych okien i podwójnych dachów i t. p.) ile możliwości skutecznie zapobiegać tworzeniu się mgły takiej, która mogłaby zagrażać bezpieczeństwu robotników, zwłaszcza wtedy, gdy w takich przestrzeniach są maszyny robocze, pędzone motorami.

ODPROWADZANIE PRODUKTÓW SPALINOWYCH.

23) Otwarte ogniska należy opatrzyć dymnikami (pochłaniacze par) w ten sposób, ażeby dymy były uprowadzane z pracowni.

Gazy odchodzące z motorów, utrzymywanych w ruchu eksplozjami lub spalaniem się produktu (motory gazowe, benzynowe, naftowe, spirytusowe i t. p.), należy odprowadzić ponad dach nazewnątrz albo do komina.

g) Utrzymywanie w dobrym stanie budynków i ogrodzenia.

UTRZYMYWANIE BUDYNKÓW.

24) Budynki każdego zakładu przemysłowego należy utrzymywać zawsze w stanie bezpiecznym dla ruchu i czystym. Szczególniejszą uwagę zwracać należy na silnie obciążone konstrukcje stropów.

PRZEJŚCIA.

25) Dojścia do drzwi i schodów należy utrzymywać w dobrym stanie i wolne od przeszkód komunikacyjnych, to samo

tyczy się wszystkich innych dróg komunikacyjnych, o ile ruch zakładu nie wymaga koniecznie przejściowego złożenia materiału i t. p.

PORĘCZE I SCHODÓW.

26) Każde schody należy opatrzyć przynajmniej jednym uchwytnym drążkiem, zaś od wolnych stron pewnie osadzone mi poręczami, górne końce uchwytnych drążków lub poręczy należy albo w ścianę zapuścić, albo też, przy wolno stojących poręczach, na dół zagiąć.

OGRODZENIA.

27) Otwory w podłogach i luki do napełniania, rusztowania, platformy, zejścia ze schodów, okna, szyby wyciągów, galerje, pochyle płaszczyzny, doły, kanały i t. p. należy ogrodzić celem ochrony przed spadaniem ludzi i materiału.

III. USTAWIANIE SILNIC.

KOŁA WODNE.

49) Koła wodne należy w całym ich obwodzie w ten sposób ogrodzić, aby wpadanie ludzi i materiału do dołu było wykluczone.

KIERATY.

50) U kieratów należy koła i przestawki, a u leżących kieratów także wał przENOŚNI, całkowicie zakryć, celem smarowania, wglądu i t. p., można zdjąć pokrywę dopiero po odciążeniu zaprzęgu.

Przeniesienie siły z kieratu na maszynę roboczą powinno tak być urządzone, ażeby, przy nagłym zatrzymaniu się zaprzęgu, kierat nie mógł być dalej pędzony przez znajdującą się jeszcze w ruchu maszynę roboczą.

IV. PRZENOŚNIE RUCHU (TRANSMISJE).

OCHRONNE OSŁONY.

57) W obrębie ruchu wszystkie, poniżej wysokości 2,0 metrów nad podłogą zawieszone wały, koła pasowe, koła zębate i inne poruszane części transmisyjne należy okryć, pionowe wały do 1,8 metra wysokości od podłogi okryć, a podziemnie prowadzone toki transmisyjne w sposób pewny przykryć.

Wystających głów klinów, śrub i t. p. ruchomych części transmisyjnych należy unikać albo okryć je gładkimi tulejami; chwyt y kół zębata y i stożkowych należy również zakryć.

DRABINY O HAKACH.

60) Do obsługi transmisji należy dostarczyć takich drabin z hakami, które ile możliwości wykluczają zsunięcie lub poślizgnięcie się drabiny.

NAKŁADANIE PASÓW.

61) Do nakładania takich pasów podczas ruchu, których szerokość przekracza 40 milimetrów, albo które przy mniejszej szerokości pędzą z chyżością większą niż 10 metrów na sekundę, należy sprawić nakładacze pasów lub inne odpowiednie przyrządy. Wyjątek od tego stanowią pasy na kołach stopniowych i kołach pędnych maszyn narzędziowych i roboczych.

DŹWIGACZE PASÓW.

62) Dla zrzuconych pasów lub lin należy umieścić obok kół pasowych lub linowych, osadzonych na wałach transmisyjnych, stałe dźwigacze.

ZABEZPIECZENIA LIN I PASÓW

63) W obrębie ruchu znajdujące się pędy linowe i pasowe należy ogrodzić.

„Latające“ pasy stojących kieratów, jakoteż pasy, które pędzą z chyżością większą niż 10 metrów na sekundę, lub które mają szerokość większą niż 180 milimetrów, dalej pędy linowe i łańcuchowe należy zabezpieczyć od spodu, jeżeli biegają ponad miejscami pracy lub przejściami. To zabezpieczenie ma w ten sposób być przeprowadzone, ażeby pas, lina, względnie łańcuch, w razie przerwania się, nie mogły spaść, lecz by zbiegały pewnie po wodzącej.

64) Pasy pędne nie mogą mieć ani odstających końców, ani też wystających śrub lub sprzączek.

VI. WYCIĄGI, PRYZRZĄDY DO PODNOSZENIA ¹⁾, TARANKI, BITNIE I KAFARY.

SZYB WYCIĄGU

72) Droga każdego wyciągu, z wyjątkiem otworów do ładowania i wsiadania, powinna ze wszystkich stron dostępnych, od spodu aż przynajmniej do 1.8 metra wysokości, być w ten sposób oszalowaną lub ogrodzoną, ażeby zbliżenie się nie mogło być połączone z niebezpieczeństwem.

¹⁾ Hamulcowe wyciągi w młynach są z pod postanowień tego rozdziału wyjęte.

W miejscach do ładowania i wsiadania na wszystkich piętrach należy umieścić urządzenia (drzwi, barjery), które przy wyciągu ruchem wozidła automatycznie zamykają, względnie umożliwiają ruch wozidła tylko przy zamkniętych drzwiach lub barjerach.

Przy wyciągach o wielokrażkach (otwarte wyciągi) należy otwory do ładowania odpowiednio zabezpieczyć, celem zapobieżenia spadaniu osób lub materiałów.

OSWIETLENIE.

75) Każdy otwór do ładowania i wchodzenia powinien być dostatecznie oświetlony dziennem, względnie sztucznym światłem.

OKRYCIA.

77) Mechanizmy do wprowadzania w ruch wyciągów, elewatory kubkowe, pochylnie, żorawie, ślimacznice i t. p., jeżeli już samo ich położenie nie zabezpiecza od wypadku, należy ogrodzić. Odciażki należy umieścić w bezpiecznych przewodnicach, a wszystkie zębate koła, znajdujące się w obrębie ruchu lub takie, których przez przypadek możnaby się dotknąć, należy zakryć.

POCHYLNIE.

78) Wyciągi na pochylniach należy przez odpowiednie przyrządy, zamknięcia, podwójne liny, chwytty i t. p. w ten sposób urządzić, ażeby staczające się wózki nie mogły zagrażać osobom u podnóża zatrudnionym.

Hamowilo powinno być tego rodzaju, ażeby hamulec, gdy spoczywa, był zamknięty, a otwierał się tylko wówczas, gdy pozwala jazdę.

ŻORAWIE I WINDY.

79) Żorawie i windy zaopatrzyć należy zapadką i hamulcem pasowym lub innemi pewnie działającymi hamowidłami. Tam, gdzie ładunek zjeżdża własnym ciężarem, a są dwojakie biegi, należy umieścić zapadkę, uniemożliwiającą samodzielne uruchomienie się szybkiego biegu.

U taranków, bitni i kafarów muszą tak dla zabezpieczenia zatrudnionych przy nich robotników, jak i dla zabezpieczenia pobliskich miejsc roboczych i dróg, znajdować się odpowiednie ochronne ściany.

PRZESUWALNE ŻÓRAWIE.

80) Przesuwalne żorawie, na których przebywają wodziciele żorawia, należy zaopatrzyć dostatecznie pewnymi i ogrodzonymi pomostami lub galerjami, ażeby ludzie lub materiał spaść z nich nie mogli. Wszystkie dostępne tryby kół zębatych należy okryć.

NOŚNOŚĆ.

81) Na każdym żorawiu należy wyraźnie uwidocznic w kilogramach jego nośność.

VII. URZĄDZENIA PRZEWOZOWE.

SŁUŻBA PRZESUWANIA.

83) Do przesuwania wozów kolejowych po przemysłowych torach, zapomocą siły ludzkiej lub zwierząt pociagowych, należy przesuwaczom dostarczyć drągów do hamowania, sanek hamulcowych, klinów do podkładania i t. p. Do przesuwania zapomocą zwierząt pociagowych należy użyć łańcuchów lub lin pociagowych, najmniej 2,5 m. długich.

Jeżeli przesuwanie odbywa się siłą motorową, należy zastosować urządzenia, wymagane dla prawidłowego ruchu kolejowego.

KOLEJKI MATERJAŁOWE.

84) Na kolejkach materiałowych, leżących w pochyłości, należy się postarać o niezawodne hamowanie przez użycie dostatecznej ilości wózków, opatrzonych pewnie działającymi hamulcami.

ZWROTNICE I PRZESUWNICE.

85) Zwrotnice i przesuwnice muszą być tak urządzone, ażeby właściwe ich położenie odpowiednimi przyrządami można utwierdzić.

ŁADOWANIE I ZŁADOWYWANIE.

86) Przy ładowaniu i zładowywaniu ciężkich ciężarów, należy szyny i dyle, użyte do suwania, zabezpieczyć przeciw przypadkowemu usunięciu lub przekantowaniu się, a w zimie należy pozbawić je lodu i posypywać piaskiem, popiołem i t. p. Wózki należy odpowiednimi przyrządami zabezpieczyć przeciw wywróceniu się.

WOZKI KOŁYSKOWE.

87) Wózki kołyskowe muszą być zaopatrzone niezawodnymi zatrzymadłami, dającymi się bezpośrednio obsługiwać.

PRZEWÓZ BECZEK I T. P.

88) Przy przewożeniu walców, rur, cylindrów, beczek i t. p., należy używać właściwych środków zapobiegawczych przeciw stoczeniu się tychże.

VIII. PRZESTRZENIE SKŁADOWE.

OBCIĄŻENIE.

89) W przestrzeniach składowych, leżących ponad innymi przestrzeniami, należy uwidocznić w kilogramach największe dopuszczalne obciążenie na metr kwadratowy.

UKŁADANIE.

90) Tam, gdzie materiały w większej ilości układa się jeden na drugi, należy we właściwy sposób zapobiegać zawaleniu się składanego towaru.

IX. ŚRODKI OCHRONNE.

OCHRONA OCZU.

92) Robotników, którzy z powodu swego zajęcia mogą być narażeni na uszkodzenie oczu od par, żrących lub gorących cieczy, odłotków, rozżarzonego lub roztopionego materiału, należy wyposażać w ochronne okulary, osłony lub maski. Celem ochrony reszty robotników, umieszcza się, w razie potrzeby, ochronne ściany lub ochronne siatki.

OCHRONA NARZĄDÓW ODDECHOWYCH.

93) Robotników, których narządy oddechowe są zagrożone działaniem gazów, par lub pyłu, należy wyposażać albo w respiratory, których wkładki, w miarę potrzeby, nasycane są stosownymi i pochłaniającymi środkami albo też w inne celowi odpowiadające ochronne środki. Wszystkie te środki ochronne należy utrzymywać zawsze w czystym stanie.

INNE OCHRONY.

94) Robotników, których zatrudnienie naraża na poparzenie, przemoczenie lub urażenie nóg, należy wyposażać w odpowiadające celowi obuwie.

Robotników, mających do czynienia z silnymi kwasami, gorącymi, żrącymi lub trującymi cieczami albo którzy są zajęci przy przewożeniu ostrokanciastych lub śpiczastych przedmiotów, należy uzbroić w fartuchy lub ochronne skóry, a gdyby to, ze względu na odnośne roboty, było niemożliwe, należy ich uzbroić w silne skórzane wkładki do rąk lub rękawice z odpowiedniego materiału, a jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo urażenia przez rozżarzony lub roztopiony materiał, należy nadto uzbroić ich w ochronne nagolenice.

ODZIEŻ ROBOCZA

95) Do czynności roboczych z materiałami zdrowiu szkodliwymi, jak np. z żółtym fosforem, przetworami ołowiu, rtęci i t. p., jak i przy sortowaniu szmat, należy robotnikom dostarczać osobnych odzień roboczych, które należy regularnie czyścić i odpowiednio przechowywać.

LEWARY BEZPIECZEŃSTWA.

96) Do wypróżniania naczyń, zawierających silne kwasy, gorące, żrące lub trujące ciecze, niezaopatrzone w spustowe kurki, należy dostarczać robotnikom lewarów z bezpiecznikiem, pomp, koszów kołyskowych i t. p.

DORAŻNA POMOC.

97) W każdej większej ruchowni i w takiej, w której robotnicy bardziej na niebezpieczeństwo są narażeni, powinny się znajdować materiały, potrzebne do niesienia pierwszej pomocy (opaski, środki tamujące krew, środki krzepiące, dezynfekcyjne i t. p., a w razie potrzeby także przyrządy do przenoszenia). Kierownicy ruchu i organa dozorcze powinni dokładnie umieć je stosować.

X. WODA, UMYWALNIE, ŁAZIENKI I SZATNIE.

WODA.

98) W każdej ruchowni należy się postarać o wodę do picia i mycia się.

UMYWALNIE.

99) W każdej większej ruchowni, w której używa się, lub w której występują szkodliwe żrące lub trujące gazy, ciecze lub stałe ciała, dalej w takich ruchowniach, w których wytwarza się silny kurz, wreszcie i tam, gdzie robotnik narażony jest na silne

zanieczyszczania ciała, powinny się znajdować dla każdej z obu płci osobne przestrzenie do mycia i ubierania się, wyposażone w odpowiednie przyrządy do mycia.

URZĄDZENIA KĄPIELOWE.

100) W każdej większej ruchowni, w której celem zapobieżenia szkodliwym zdrowiu skutkom zachodzi potrzeba gruntownego oczyszczenia, względnie ochłodzenia ciała, należy dla pewnych kategorii robotników zaprowadzić urządzenia kąpielowe, wyposażone w mydło i płachty do osuszenia.

PRZECHOWYWANIE ODZIECIA.

101) Należy się postarać o odpowiednie przechowywanie odzienia, które robotnicy zdejmują przed rozpoczęciem pracy, ażeby nie było wystawione na szkodliwe dla zdrowia robotników działanie wilgoci, kurzu lub szkodliwych par.

XI. WYCHODKI (USTĘPY).

IŁOŚĆ I JAKOŚĆ.

102) Względem ilości i jakości wychodków odsyła się do przepisów budowniczo-policyjnych i sanitarnych. Gdzie takie przepisy nie istnieją, należy jako regułę uważać, że na każde 30 robotników powinno przypadać najmniej jedno wychodkowe siedzenie, przyczem wychodki powinny być rozmieszczone odpowiednio do rozległości zakładu.

Jeżeli wychodki znajdują się w zabudowaniu zakładu, to rury spustowe należy połączyć z wyziewnikami, mającymi najmniej 25 centym. średnicy, a wystającymi ponad dach.

Wychodki, które nie są do splukiwania wodą, nie mogą komunikować się bezpośrednio z pracowniami, lecz powinny być od nich odosobnione silnie wentylowanymi przedsionkami lub krytymi dojściami.

OŚWIETLENIE I OCHRONA PRZECIW ZEWNĘTRZNYM WPLYWOM.

103) Wychodki powinny być dostatecznie jasne, względnie oświetlone i w ten sposób założone, ażeby robotnicy, w czasie przebywania w nich, nie byli wystawieni na szkodliwe atmosferyczne wpływy.

ROZDZIAŁ WEDLE PŁCI.

104) W większych ruchowniach wychodki powinny być rozdzielone wedle płci robotników, osobnymi dojściami zaopatrzone i przez wyraźne napisy odznaczone.

MOCZALNIKI.

105) W wychodkach dla mężczyzn przeznaczonych powinny się znajdować moczalniki. Rynny lub muszle powinny być sporządzone z nieprzepuszczalnego materiału i zawsze w szczelnym stanie utrzymywane.

106) Wychodki i moczalniki powinny zawsze być utrzymywane w czystym stanie; jeżeli nie są urządzone do splukiwania wodą lub posypki miałem torfowym, należy je w inny sposób utrzymywać w takim stanie, by nie drażniły powonienia.

Postanowienia niemieckiej ordynacji przemysłowej

z 21 czerwca 1869 r. — D. u. r. n. str. 245, w brzmieniu obwieszczenia z 26 lipca 1900 r. — D. u. r. n. str. 871, dokonanego na zasadzie art. 17 ustawy z 30 czerwca 1900 r. — D. u. r. n. str. 321

dotyczące bezpieczeństwa przy wykonywaniu robót w zakładach przemysłowych.

Obow. w woj. pozn. i pomor.

§ 120 a. Przedsiębiorcy przemysłowi są obowiązani urządzić i utrzymywać miejsca pracy, przyrządy ruchu, maszyny i narzędzia jako to: regulować ruch w ten sposób, by robotnicy byli zabezpieczeni przed niebezpieczeństwem dla życia i zdrowia tak dalece, jak na to zezwala właściwość przedsiębiorstwa.

W szczególności należy starać się o zapewnienie dostatecznego światła, wystarczającej przestrzeni powietrza i jego przewiewu, o usunięcie powstającego w czasie ruchu pyłu, wydzielających się wyziewów i gazów, jako też odpadków.

Również należy ustawić takie urządzenia, które potrzebne są dla ochrony robotników przed niebezpiecznymi zetknięciami się z maszynami lub ich częściami, albo przed innymi niebezpieczeństwami właściwymi dla odnośnej pracowni lub przemysłu, a mianowicie—także przed niebezpieczeństwem, które może powstać z powodu pożaru fabryki.

Wreszcie należy wydać takie przepisy co do porządku ruchu i zachowania się robotników, które są konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa ruchu.

§ 120 b. Przedsiębiorcy przemysłowi są obowiązani zaprowadzić i utrzymywać takie urządzenia oraz wydać takie przepisy o zachowaniu się robotników w czasie ruchu, które są konieczne do zapewnienia utrzymania dobrych obyczajów i przyzwoitości.

W szczególności, o ile właściwość przedsiębiorstwa na to zezwala, winno być przeprowadzone rozdzielenie przy pracy płci, o ile utrzymanie dobrych obyczajów i przyzwoitości nie jest już bez tego zapewnione w urządzeniu ruchu.

W zakładach, w których praca powoduje, że robotnicy muszą się przebierać, a po pracy czyścić, muszą znajdować się wystarczające i oddzielne dla każdej płci ubieralnie i umywalnie.

Miejsca ustępowe winny być tak urządzone, by wystarczały dla odnośnej liczby robotników, by odpowiadały wymaganiom sanitarnym oraz by ich używanie nie narażało obyczajów i przyzwoitości.

§ 120 d. Właściwe władze policyjne są uprawnione w drodze zarządzeń dla poszczególnych zakładów wydawać zarządzenia celem zastosowania tych środków, które są potrzebne do przeprowadzenia zasad, zawartych w § 120 a do 120 c i według stanu zakładu wydają się wykonalne. Mogą one zarządzić, by dla robotników przeznaczono bezpłatnie na spożycie posiłków odpowiednie i w zimnej porze roku ogrzewane miejsca poza miejscem pracy.

.

PRACA MŁODOCIANYCH I KOBIEŃ.

U S T A W A

z 2 lipca 1924 r. — D. U. poz. 636

w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn i pomor.*

ROZDZIAŁ I.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Art. 1. W zakresie pracy młodocianych oraz kobiet, zatrudnionych w zakładach pracy przemysłowych, górniczych, hutniczych, w handlu, biurowości, komunikacji i przewozie oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nieobliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, niezależnie od tego, czy te zakłady pracy są własnością prywatną, państwową, czy samorządową, obowiązują ogólne przepisy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. 1920 r. Nr. 2 poz. 7), uzupełnione przez przepisy ustawy niniejszej.

Art. 2. Młodocianymi w rozumieniu ustawy niniejszej są osoby płci obojga w wieku od lat 15 do ukończonych lat 18.

Art. 3. Przepisom niniejszej ustawy podlega również praca młodocianych uczniów, terminatorów i praktykantów.

Art. 4. Zatrudnianie młodocianych i kobiet jest wzbronione w warunkach, w których praca jest szczególnie niebezpieczna lub szkodliwa dla zdrowia, oraz przy robotach ciężkich lub niebezpiecznych dla zdrowia, moralności i dobrych obyczajów, a w szczególności zabronione jest zatrudnienie kobiet przy transmisjach, przy procesach chemicznych, oddziałujących

szkodliwie na organizm, i przy dźwiganiu ciężarów. Spisy takich robót wydawać będzie w miarę potrzeby Minister Pracy i Opieki Społecznej.¹⁾.

ROZDZIAŁ II.

PRZEPISY W PRZEDMIOCIE PRACY MŁODOCIANYCH.

Art. 5. Przyjmowanie do pracy zarobkowej dzieci przed ukończeniem lat 15 jest wzbronione.

Art. 6. Młodocianych przyjmować wolno do pracy, jeżeli przedstawia świadectwo z ukończenia lat 15, zezwolenie przedstawiciela władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej, dowód z wykonania obowiązku szkolnego i świadectwo lekarza, wskazanego przez inspekcję pracy, że dana praca nie przekracza sił młodocianego. Świadectwa są bezpłatne i nie podlegają opłacie stemplowej²⁾.

Art. 7. Zarząd przedsiębiorstwa winien w każdym czasie na żądanie inspektora pracy zarządzić bezpłatne badanie młodocianych przez lekarza, wskazanego przez inspektora pracy, dla stwierdzenia, czy praca, przy której młodociany jest zatrudniony, nie przekracza jego sił fizycznych i nie szkodzi jego rozwojowi.

Na podstawie orzeczenia lekarza inspektor pracy ma prawo zakazać zatrudnienia młodocianego przy danej pracy, wskazując jednocześnie, przy jakiej pracy młodociany zatrudniony być może.

Art. 8. Odpoczynek nocny młodocianych trwać powinien najmniej 11 godzin bez przerwy i obejmować w zakładach, pracujących na jedną zmianę, czas między 8 wieczorem a 6 rano, a dla zakładów, pracujących na 2 zmiany—czas między 10 wieczorem a 5 rano.

Zakaz pracy nocnej nie stosuje się do młodocianych płci męskiej powyżej lat 16.

¹⁾ Spis taki został ogłoszony rozporządzeniem z 29.VIII 1925 r. — D. U. poz. 558 (patrz str. 43 niniejszego tomu „Zbioru“).

²⁾ Szczegółowe postanowienia o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych zawiera rozp. z 31.XII 1924 r. — D. U. poz. 40/1925 r. (patrz str. 49 niniejszego tomu „Zbioru“).

A) w wypadkach siły wyższej, które nie mogły być przewidziane, ani powstrzymane, a które, nie mając charakteru perjodycznego, stanowią przeszkodę w normalnym ruchu zakładu przemysłowego;

B) w gałęziach przemysłu, wyszczególnionych poniżej, przy pracy, która z natury rzeczy musi być prowadzona bez przerwy dniem i nocą:

a) fabryki żelaza, stali, prace, w których są używane piece płomienne (odbijające) i regeneracyjne, galwanizacja blachy żelaznej i drutu (z wyłączeniem warsztatów dla odczyszczania rdzy);

b) huty szklane;

c) papiernie;

d) cukrownie, wyrabiające surowy cukier;

C) w kopalniach węgla

praca pomiędzy godziną dziesiątą wieczorem a piątą rano może być dozwolona, jeśli przerwa między dwoma okresami pracy wynosi zwykle godzin 15; nie może ona być dozwolona w żadnym razie, jeśli przerwa ta wynosi mniej niż godzin 13.

Art. 9. Młodociani obowiązani są do uczęszczania na naukę doksztalającą lub dla analfabetów.

Do obowiązujących godzin pracy wlicza się godziny nauki zawodowej i doksztalającej w szkołach dla młodocianych uczniów, terminatorów i praktykantów w liczbie, nie przekraczającej 6 godzin tygodniowo. Regularne odbywanie tej nauki winno być wykazane zaświadczeniem odnośnego zakładu naukowego ¹⁾.

Art. 10. Zatrudnianie młodocianych w godzinach nadliczbowych, oprócz wypadków, przewidzianych w art. 6 p. a) ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, jest wzbronione ²⁾.

Art. 11. Pracodawcy, zatrudniający młodocianych, obowiązani są prowadzić wykaz młodocianych według wzoru, ustalonego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Wykaz ten winien być okazywany na żądanie organów inspekcji pracy. Ponadto w zakładach pracy, zatrudniających młodocianych, winien być wywieszony w miejscu widocznym

¹⁾ Patrz odnośnik ¹⁾ na str. 40 niniejszego tomu „Zbioru“.

²⁾ Patrz str. 8 niniejszego tomu „Zbioru“.

spis młodocianych, ze wskazaniem początku i końca pracy, przerw w pracy i rodzaju pracy.

ROZDZIAŁ III.

PRZEPISY W PRZEDMIOCIE PRACY KOBIEC.

Art. 12. Zatrudnianie kobiet w kopalniach pod ziemią jest wzbronione.

Art. 13. Odpoczynek nocny kobiet trwać winien conajmniej 11 godzin bez przerwy i obejmować dla zakładów, pracujących na jedną zmianę, czas między 8 wieczorem a 6 rano, a dla zakładów, pracujących na dwie zmiany — czas między 10 wieczorem a 5 rano.

Przepisy te nie rozciągają się w stosunku do kobiet powyżej lat 18 na wypadki:

a) objęte punktem a) art. 6 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. (Dz. U. R. P. 1920 r. Nr. 2, poz. 7) ¹⁾;

b) objęte punktem a) art. 11 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. z wyjątkiem zakładów, wchodzących w zakres przemysłu wytwórczego i przetwórczego ²⁾;

c) wypadki, gdy przerabiane są surowce lub półprodukty, ulegające bardzo szybkiemu zepsuciu, o ile to niezbędne jest dla zabezpieczenia tych materiałów przed natychmiastowym zepsuciem.

W razie stosowania pracy nocnej w wypadku, objętym punktem c) artykułu niniejszego, należy poprzednio uzyskać zezwolenie od inspektora pracy właściwego okręgu.

Art. 14. W gałęziach przemysłu, podlegających wpływowi pór roku (przemysł sezonowy), oraz w okolicznościach, spowodowanych szczególnymi udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być odpoczynek nocny dla kobiet powyżej lat 18 zmniejszony do 10 godzin na dobę, lecz tylko 60 godzin w ciągu roku kalendarzowego i po otrzymaniu uprzedniego pozwolenia od inspektora pracy właściwego okręgu.

Art. 15. Przedsiębiorca, zatrudniający ponad 5 kobiet, obowiązany jest do urządzenia dla nich osobnych ustępów, ubieralni i umywalni.

.

¹⁾ Patrz str. 8 niniejszego tomu „Zbioru“.

²⁾ Patrz str. 9 niniejszego tomu „Zbioru“.

Matkom karmiącym przysługuje prawo korzystania w ciągu godzin pracy z dwóch półgodzinnych przerw w pracy, które wlicza się do godzin pracy.

Art. 16. Kobieta w stanie ciąży ma prawo przerwać pracę z chwilą złożenia świadectwa lekarskiego, że spodziewać się można rozwiązania nie później niż za sześć tygodni.

Kobietom w stanie ciąży przysługuje prawo do korzystania z przerw w pracy nie dłuższych aniżeli 6 dni w ciągu jednego miesiąca.

Nie wolno zatrudniać kobiet w ciągu sześciu tygodni od dnia porodu.

W ciągu wszystkich przerw, przewidzianych w artykule niniejszym, pracodawcy nie wolno rozwiązać, ani wypowiedzieć służbowego stosunku pracy.

ROZDZIAŁ IV.

PRZEPISY KARNE.

Art. 17. Za przekroczenie przepisów niniejszej ustawy osoba, zarządzająca przedsiębiorstwem, ulegnie karze aresztu do sześciu tygodni i grzywnie od 50 złotych do 250 złotych lub jednej z tych kar.

Surowsze postanowienia ustaw karnych dzielnicowych pozostają w mocy.

Właściwe dla spraw tych są sądy powiatowe, względnie sądy pokoju.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej

z 29 lipca 1925 r. — D. U. poz. 558, w brzmieniu nadanem rozporządzeniem z 27.XI 1925 r. — D. U. poz. 950

o spisie robót, wzbronionych młodocianym i kobietom.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

§ 1. Zatrudnianie młodocianych i kobiet jest wzbronione przy robotach wymienionych w załączonych spisach: spisie robót wzbronionych młodocianym oraz spisie robót wzbronionych kobietom.

§ 2. Przy robotach, objętych punktem 4 i 16 załącznika Nr. 1 oraz punktem 4 i 15 załącznika Nr. 2, Minister Pracy i Opieki Społecznej ma prawo udzielić zezwolenia na zatrudnianie młodocianych i kobiet w zakładach pracy, w których zastosowane zostały dostateczne zabezpieczenia i środki niezbędne celem ochrony pracowników od zetknięcia się ze szkodliwymi dla zdrowia pyłem, gazami, parami i związkami chemicznymi.

§ 3. Minister Pracy i Opieki Społecznej może zezwolić na zatrudnianie młodocianych w poszczególnych gałęziach produkcji lub zakładach pracy przy poszczególnych robotach, wymienionych w załączniku Nr. 1, w celu odbycia nauki zawodowej.

Załącznik Nr. 1 do rozp. z 29 lipca
1925 r. — D. U. poz. 558.

SPIS ROBÓT WZBRONIONYCH MŁODOCIANYM.

1. Roboty w kamieniołomach i zakładach kamieniarskich: wydobywanie kamieni, łamanie, wiercenie otworów, rozsadzanie, obrabianie, piłowanie i polerowanie kamieni na sucho, ładowanie kamieni i przewóz. Pod obrabianiem kamieni należy rozumieć także tłuczenie kamieni dla budowy dróg bitych

2. Roboty przy gorącym asfalcie.

3. Roboty w cegielniach, w fabrykach wyrobów kamionkowych i szamotowych oraz w fabrykach ceramicznych, a mianowicie: kopanie, ładowanie i przewóz surowców, dostarczanie węgla do pieców, rozpalamie ich i wszelkie roboty wewnątrz gorących pieców.

4. Roboty w hutach szklanych, szlifierniach i przy wytrawianiu szkła: obsługa pieców, wydmuchiwanie i odlewanie szkła, praca w innych miejscach o wysokiej temperaturze, przy tłuczeniu lub mieszaniu surowców i odpadków szkła oraz w działach, w których stosowany jest fluorowodór, przy dmuchawkach piaskowych, przy szlifowaniu na sucho lub przy szlifierniach bez napędu mechanicznego.

5. Obsługa pieców wapiennych i gipsowych, mielenie i przesiewanie wapna i gipsu.

6. Obsługa pieców metalurgicznych z wyjątkiem lżejszych robót pomocniczych i roboty w walcowniach na gorąco.

7. Obsługa transmisji (smarowanie i czyszczenie ich, naprawa, scalanie, przeszywanie, nakładanie i zrzucanie pasów, lin i t. p.).

8. Obsługa dźwigów fabrycznych i towarowych z wyjątkiem smarowania.

9. Obsługa kotłów parowych z wyjątkiem robót przy czyszczeniu kotłów ostudzonych.

10. Obsługa silników z wyjątkiem smarowania.

Zakaz obsługi silników o mocy do 1 MK nie dotyczy młodocianych powyżej lat 17.

11. Obsługa urządzeń elektrycznych i przewodów elektrycznych ponad 240 wolt prądu stałego lub zmiennego.

12. Roboty przy pilach tarczowych i taśmowych oraz maszynach o ręcznym posuwie materiału.

13. Roboty w koksowniach i w gazowniach przy piecach i w oddziałach odcyszczania gazu.

14. Roboty związane z produkcją i stosowaniem ołowiu oraz wszelkich związków ołowiowych, a zwłaszcza w drukarniach przy stosowaniu tych związków, z wyłączeniem składania i rozrzucania.

15. Roboty związane z przechowywaniem materiałów wybuchowych i gazów trujących.

Przy produkcji materiałów wybuchowych następujące roboty:

a) przy wytwarzaniu lub otrzymywaniu jako produktów ubocznych szkodliwych dla zdrowia nitro — i amido związków, a mianowicie:

1) jedno lub wielokrotnie nitrowany benzol, toluol, ksylol i t. d. i ich związki chlorowe,

2) naftalina jedno lub wielokrotnie nitrowana,

3) fenol i naftole dwu lub wielokrotnie nitrowane,

4) anilina wraz ze swojemi homologami: toluidyną, xyli-dyną, kumidyną, dalej anisidyną, fenitydyną, jak również ich związkami chlorowemi, nitrowemi, alfylowemi i aryłowemi, jak dwumetyl-anilina, dwuetylanilina, dwufenylamina i t. d.,

5) fenylendiamina, tolylendiamina,

6) benzydina, tolydina, dwuanizydina,

7) naftylamina,

8) fenyl—i tolyl-hydrazyna,

b) przy wytwarzaniu i pakowaniu materiałów wybuchowych nitrogllicerynowych;

c) przy wytwarzaniu i przerabianiu trójnitrotoluolu;

d) przy wytwarzaniu materiałów wybuchowych amonowych za wyjątkiem oddziałów mechanicznych, znajdujących się poza obrębem właściwej fabrykacji.

16. Roboty przy wytwarzaniu: kwasu arsenowego, azotowego, fluorowodorowego, pikrynowego, salicylowego, solnego, siarkowego, siarkawego, szczawiowego; benzolu, nitrobenzolu, pochodnych benzolu; chloru, podchlorynów i chloranów; fosforu, siarki; związków chromowych, związków cjanu, związków arsenu, związków rtęci; siarczku węgla, superfosfatów, celulojdu, alkoholu metylowego, środków odurzających (chloroformu, eteru); przygotowanie mas zapalkowych.

Roboty przy stosowaniu: rtęci i jej związków, związków arsenu, związków dwuchromianu potasu, związków cjanu, siarczku węgla, alkoholu metylowego, z wyłączeniem dawkowania i opakowywania produktów farmaceutycznych.

17. Zbieranie nieodkażonych szmat, sortowanie, pakowanie.

18. Roboty w papierniach: trzepanie i sortowanie gałganów i szmat, krajanie, gotowanie, blichowanie miargi papierowej.

19. W garbarniach: odwłosianie skór, obsługa komór do pocenia skór, mielenie garbników, rolowanie i oczyszczanie skór garbarskich.

20. Obróbka nieodkażonego włosia, sierści, szczeciny, kości, rogów i przerabianie odpadków mięsa oraz padliny.

21. Roboty w cukrowniach: przy splawie, przy obsłudze błotniarek, mieszadeł i wirówek, na górach cukrowych, jako składach surowego cukru, w kościarniach, siarkowniach, w rozlewniach rafinady oraz wszędzie, gdzie roboty odbywają się przy wysokiej temperaturze.

22. Ubój bydła i nierogacizny.

23. W fabrykach tytoniu — w oddziałach krajania i sortowania tytoniu.

24. Roboty pod wodą: w kesonach, przy reperacji okrętów, przy zanurzaniu się do wody jako nurkowie.

25. Roboty na kolejach, dotyczące bezpośrednio służby ruchu, prowadzenie samochodów, praca pilotów i mechaników

w lotnictwie, praca na okrętach i statkach, jako węglarze i palacze.

26. Rozbieranie budowli i rusztowań oraz roboty dachowe, o ile nie są zastosowane odpowiednie zabezpieczenia ochronne.

27. Obsługa w szpitalach, domach zdrowia, ambulatoriach i klinikach weterynaryjnych.

28. Oczyszczanie kloak, studzien.

29. Dźwiganie i przenoszenie ciężarów, przekraczających 30 kg., a dla młodocianych płci żeńskiej 20 kg.

30. W górnictwie młodociani nie mogą być pod żadnym pozorem używani do następujących najbardziej niebezpiecznych robót podziemnych: pogłębianie szybów, przenoszenie i używanie materiałów wybuchowych, gaszenie pożaru przy wybuchach gazów kopalnianych, ratowaniu ginących oraz jako górnicy wiertacze, taczkarze w przodkach, ciągnące sanek w przodkach, budowacze, podsadzacze i na pochylniach jako hamowacze i sygnaliści.

Zabrania się również młodocianym robót przy wylotach pogłębianych szybów, przy kołowrocie ręcznym, przy hamulcu oraz do przewozu w taczkach lub wózkach po drogach, prowadzących pod górę (z upadem).

Załącznik Nr. 2 do rozp. z 29 lipca
1925 r. — D. U. poz. 558.

SPIS ROBÓT WZBRONIONYCH KOBIETOM.

1. Roboty w kopalniach pod ziemią oraz roboty przy budowie tuneli, szybów, studzien, urządzeń kanalizacyjnych.

2. Roboty w kamieniołomach i zakładach kamieniarskich: wydobywanie, łamanie, wiercenie otworów i rozsadzanie kamieni, obrabianie, piłowanie i polerowanie kamieni na sucho, ładowanie kamieni; roboty brukarskie.

3. Roboty w cegielniach, fabrykach wyrobów kamionkowych i szamotowych oraz fabrykach ceramicznych: kopanie, ładowanie i przewóz surowców, narzucanie (na sznajder) i taczkanie przy ręcznym wyrobie cegły, dostarczanie węgla do pieców, rozpalamie ich i wszelkie roboty wewnątrz pieców.

4. Roboty w hutach szklanych, szlifierniach i przy wytrawianiu szkła: obsługa pieców, wydmuchiwanie i odlewanie szkła,

praca w innych miejscach o wysokiej temperaturze, przy tłuczeniu lub mieszaniu surowców i odpadków szkła oraz w działach, w których stosowany jest fluorowodór, przy dmuchawkach piaskowych, przy szlifowaniu na sucho, lub przy szlifierniach bez napędu mechanicznego.

5. Obsługa pieców wapiennych i gipsowych, mielenie i przesiewanie wapna i gipsu.

6. Roboty bezpośrednio związane z produkcją w hutach metalurgicznych, walcowniach, odlewniach, kuźniach.

7. Obsługa transmisji w ruchu (smarowanie i czyszczenie ich, naprawa, scalanie, przeszywanie, nakładanie i zrzucanie pasów, lin, łańcuchów i t. p.).

8. Obsługa dźwigów fabrycznych i towarowych.

9. Obsługa kotłów parowych.

10. Obsługa silników ponad 1 MK.

11. Roboty przy pilach tarczowych i taśmowych oraz maszynach o ręcznym posuwie materiału.

12. Roboty w koksowniach i gazowniach przy piecach i w oddziałach oczyszczania gazu.

13. Roboty związane z produkcją i stosowaniem ołowiu oraz wszelkich związków ołowiowych, a zwłaszcza w drukarniach z wyłączeniem składania i rozrzucania.

14. Przy produkcji materiałów wybuchowych następujące roboty:

a) przy wytwarzaniu lub otrzymywaniu jako produktów ubocznych, szkodliwych dla zdrowia nitro- i amido-związków, a mianowicie:

1) jedno lub wielokrotnie nitrowany benzol, toluol, ksylol i t. d. i ich związki chlorowe,

2) naftalina jedno lub wielokrotnie nitrowana,

3) fenol i naftolo dwu lub wielokrotnie nitrowane,

4) anilina wraz ze swojemi homologami: toluidyną, zyldyną, kumidyną, dalej anisydyną, fenitydyną, jak również ich związkami chlorowemi, nitrowemi, alfyłowemi i aryłowemi, jak dwumetylanilina, dwuetylanilina, dwufenylamina i t. d.,

5) fenylendiamina, tolylendiamina,

6) benzydyna, tolydyna, dwuanizydyna,

7) naftylamina,

8) fenyl- i tolyl-hydrazyna,

b) przy ładowaniu, pakowaniu i parafinowaniu materiałów wybuchowych wspólnie z mężczyznami.

15. Roboty przy wytwarzaniu: kwasu arsenowego, azotowego, fluorowodorowego, pikrynowego, salicylowego, solnego, siarkowego, siarkawego, szczawiowego; benzolu, nitrobenzolu, pochodnych benzolu; chloru, podchlorynów i chloranów; fosforu, siarki; związków chromowych, związków cynu, związków arsenu, związków rtęci; siarczku węgla, superfosfatu, alkoholu metylowego, środków odurzających (chloroformu, eteru).

Roboty przy stosowaniu: rtęci i jej związków, związków arsenu, związków dwuchromianu potasu, związków cynu, siarczku węgla, alkoholu metylowego, z wyłączeniem dawkowania i opakowywania produktów farmaceutycznych, dozowania i pastylkowania piorunjanu rtęci do kapszonów, dozowania i pakowania materiałów saletrzano-amonowych, chloranowych i dynamitu, oraz szarpania i rozdrabniania bawełny strzelniczej.

16. Roboty w cukrowniach: przy spalaniu i płukaniu buraków, przy obsłudze błotniarek, mieszadeł i wirówek, na górach cukrowych jako składach surowego cukru, w kościarniach, w siarkowniach, w rozlewniach rafinady oraz wszędzie, gdzie roboty odbywają się przy wysokiej temperaturze.

17. Ubój bydła i nierogacizny.

18. Przenoszenie materiałów przy robotach budowlanych po rusztowaniach i na piętra.

19. Dźwiganie i przenoszenie ciężarów przekraczających 30 kilogramów.

20. Obsługa konsumentów przez kelnerki w zakładach, w których sprzedawane są napoje alkoholowe do spożycia na miejscu, w porze nocnej.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej

z 31 grudnia 1924 r. — D. U. poz. 40

o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych.

*Obow. w dz. poros. i poaustrj.
oraz woj. pozn. i pomor.*

§ 1. Postanowienie art. 6 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet o przyjmowaniu tylko tych młodocianych do pracy, którzy przedstawiają dowód

z wykonania obowiązku szkolnego¹⁾, obowiązuje w stosunku do młodocianych, zamieszkających na obszarze okręgów szkolnych: pomorskiego, poznańskiego, krakowskiego i lwowskiego (województw: pomorskiego, poznańskiego, krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego).

Zarządzenia, dotyczące innych okręgów, będą wydawane w miarę wprowadzenia w nich powszechnego nauczania.

§ 2. Młodociani, którzy w chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia uczęszczają już do szkół na naukę doksztalcającą lub dla analfabetów, jak również młodociani, którzy następnie do tych szkół będą przyjmowani, podlegają obowiązkowi uczęszczania na tę naukę zgodnie z ustępem 1 art. 9 ustawy²⁾.

§ 3. Na początku każdego roku szkolnego młodociani powinni zgłosić się do szkoły doksztalcającej względnie dla analfabetów, istniejącej w miejscu ich zamieszkania lub zatrudnienia.

Miejscowy magistrat (urząd gminny) obowiązany jest ogłosić wykaz odpowiednich szkół dla młodocianych, zatwierdzony przez państwowe władze szkolne.

§ 4. Jeżeli młodociany, który zgłosi się do szkoły, nie będzie mógł być przyjęty z braku wolnych miejsc, powinien otrzymać zaświadczenie o zgłoszeniu się do nauki. Zaświadczenie to będzie dowodem zwolnienia młodocianego na bieżący rok szkolny od obowiązku uczęszczania na naukę doksztalcającą względnie dla analfabetów.

Zaświadczenia wydawać będą magistraty (urzędy gminne) lub upoważnione przez nie organy na podstawie danych o miejscowych zakładach naukowych doksztalcających.

Do czasu wprowadzenia drogą ustawy jednolitej organizacji szkół doksztalcających zaświadczenia na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego wydawać będą kierownicy miejscowych szkół doksztalcających, na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego — miejscowe wydziały szkół doksztalcających.

¹⁾ Patrz str. 40 niniejszego tomu „Zbioru“.

²⁾ Patrz str. 41 niniejszego tomu „Zbioru“.

§ 5. Pracodawca winien zwolnić młodocianego od pracy w granicach sześciu godzin tygodniowo celem uczęszczania do szkoły. Jeżeli nauka odbywa się w szkole w godzinach pracy młodocianego.

§ 6. Godziny nauki zawodowej i kształcącej w szkołach dla młodocianych uczniów, terminatorów i praktykantów, wliczone do obowiązujących godzin pracy, mogą być wykorzystane zależnie od planu lekcji w szkole w ciągu 2 do 6 dni w tygodniu.

§ 7. Każdy młodociany, uczęszczający na naukę do szkoły, posiada książeczkę obecności, w której zarząd szkoły oznacza obecność młodocianego na nauce.

Pracodawca, względnie uprawniony zastępca winien kontrolować regularne odbywanie przez młodocianego nauki, sprawdzając książeczkę obecności i stwierdzając kontrolę podpisem w sposób i w terminach, przez władze szkolne wskazanych.

OCHRONA RYNKU PRACY. UMOWA O PRACĘ.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 4 czerwca 1927 r. — D. U. poz. 472

o ochronie rynku pracy.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Rada Ministrów po stwierdzeniu na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej stanu bezrobocia zarządza w drodze rozporządzeń stosowanie przepisów niniejszych na całym obszarze Rzeczypospolitej, względnie na pewnych obszarach lub w pewnych gałęziach pracy oraz w tejże drodze zmienia i uchyla te rozporządzenia w całości lub w części.

Art. 2. Na obszarach względnie w gałęziach pracy objętych powyższemi (art. 1) zarządzeniami pracodawca może zatrudniać pracownika, nie będącego obywatelem Państwa Polskiego, jedynie po uzyskaniu na to zezwolenia właściwej władzy.

Za pracowników w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się osoby, które na podstawie umowy o pracę lub terminowanie świadczą usługi bądź to fizyczne, bądź to umysłowe, za pracodawców zaś osoby, korzystające z usług na mocy takich umów.

Art. 3. Pracodawcy, zatrudniający pracowników cudzoziemskich w chwili wejścia w życie rozporządzeń Rady Ministrów, wydanych na podstawie art. 1-go niniejszego rozporządzenia, mogą bez uzyskiwania zezwolenia zatrudniać tych cu-

dzoziemców w czasie trwania tego stosunku pracy lub terminowania.

Art. 5. Zezwolenia na zatrudnienie pracowników cudzoziemskich wydawać będzie wojewoda, na którego obszarze działania ma być zatrudniony pracownik cudzoziemski, a na obszarze st. m. Warszawy Komisarz Rządu.

.

Art. 6. Każdy pracodawca, który uzyska zezwolenie na zatrudnienie pracownika cudzoziemskiego, obowiązany jest w ciągu 14 dni od dnia zatrudnienia tego pracownika zawiadomić właściwego wojewodę (Komisarza Rządu na m. st. Warszawę) o rozpoczęciu pracy lub terminowania, powołując się na uzyskane zezwolenie oraz podając w tem zawiadomieniu: miejsce zamieszkania pracownika, jego imię, nazwisko, wiek, przynależność państwową, zakład pracy, w którym ma być zatrudniony pracownik, zawód, rodzaj wykonywanej pracy i termin, na jaki została zawarta umowa.

W takim samym terminie powinien pracodawca powiadomić również o zaprzestaniu pracy przez cudzoziemskiego pracownika.

Art. 7. Pracodawca, zatrudniający pracownika cudzoziemskiego w chwili wejścia w życie rozporządzeń Rady Ministrów, wydanych na podstawie art. 1, obowiązany jest w ciągu dni 30 od tego czasu zawiadomić właściwego wojewodę (Komisarza Rządu na m. st. Warszawę) o każdym zatrudnionym cudzoziemcu, podając w tem zawiadomieniu dane, wyszczególnione w art. 6.

Art. 8. Przepisów niniejszego rozporządzenia nie stosuje się:

1) do pracodawców, korzystających z prawa eksterytorjalności, o ile chodzi o zatrudnienie dla wykonywania czynności urzędowych lub dla usług osobistych;

2) do przedsiębiorstw zagranicznych przy zatrudnianiu komiwojażerów;

3) do pracodawców przy zatrudnianiu pracowników cudzoziemskich, przebywających stale na obszarach Rzeczypospolitej Polskiej od 1 stycznia 1921 r.;

- 4) do pracodawców przy zatrudnianiu wybitnych sił artystycznych i naukowych;
- 5) do przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych;
- 6) do przedsiębiorstw natury między państwowej (żegluga, kolej, lotnictwo i t. p.).

Do pracodawców, zatrudniających pracowników cudzoziemskich, wymienionych w punkcie 3 niniejszego artykułu, mają zastosowanie przepisy art. 6 i 7 niniejszego rozporządzenia.

Art. 9. Pracodawcy lub osoby, działające w ich imieniu, winni przekroczenia art. 1, ust. 5 art. 4 oraz art. 6 i 7 niniejszego rozporządzenia, karani będą grzywną od 100 do 10.000 zł. lub aresztem do 6 tygodni.

Do orzekania powołane są sądy powiatowe (pokoju).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 16 marca 1928 r. — D. U. poz. 323

o umowie o pracę pracowników umysłowych.

*Obow. w dz. poros. i poaustrl.
oraz woj. pozn. i pomor.*

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Art. 1. Wszelkie postanowienia umów indywidualnych, regulujące stosunek pracy mniej korzystnie dla pracowników umysłowych, aniżeli to czyni rozporządzenie niniejsze, są nieważne, a w miejsce ich obowiązują właściwe postanowienia rozporządzenia niniejszego.

II. ZAKRES DZIAŁANIA.

Art. 2. Za pracowników umysłowych w rozumieniu rozporządzenia niniejszego uważa się:

- 1) osoby spełniające czynności administracyjne i nadzorcze, jako to: zarządców i kierowników wszelkich przedsiębiorstw i zakładów, gospodarstw rolnych i leśnych lub połączonych z nimi przedsiębiorstw, inżynierów, techników, konstruktorów, sztygarów, kontrolerów, oficjalistów rolnych i leśnych, majstrów, którzy kierują technicznie pracą w zakładzie pracy lub jego oddziałach i są za całość tej pracy odpowiedzialni, oraz następujące kategorie dozorców górniczych:

a) wszystkich dozorców z ukończonym średnim wykształceniem zawodowym, posiadających charakter sztygarów lub ich zastępców,

b) dozorców pól górniczych,

c) dozorców materiałów wybuchowych,

d) wszystkich tych dozorców kopalnianych, których czynności przekraczają miarę zwykłego dozoru i polegają na wykonywaniu kontroli i nadzoru nad podwładnymi im robotnikami z prawem rozporządzania tymi robotnikami i z odpowiedzialnością za wykonywane przez nich prace, ewentualnie, którzy wykonywują prócz zwykłej czynności dodatkowe prace piśmienne;

2) osoby uprawiające sztuki wyzwolone bez względu na wartość artystyczną produkcji (malarze, rzeźbiarze, śpiewacy, muzycy i t. p.);

3) artystyczny personel teatrów, orkiestr, wytwórni filmowych, stacji nadawczych radiowych oraz doradców literackich i muzycznych;

4) dziennikarzy;

5) personel lekarski, dentystyczny, weterynaryjny oraz wykwalifikowany pomocniczy personel lekarski, dentystyczny i weterynaryjny;

6) osoby spełniające czynności biurowe i kancelaryjne oraz czynności rachunkowe, rysunkowe i kalkulacyjne;

7) telefonistów i telegrafistów;

8) farmaceutów, drogistów, kasjerów, dysponentów, sprzedawców podróżujących, akwizytorów;

9) sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich, o ile ukończyli 6 klas szkoły średniej ogólnokształcącej państwowej lub prywatnej z prawami szkół państwowych, albo szkołę średnią zawodową, albo o ile ukończyli zawodową szkołę dokształcającą i odbyli praktykę.

Art. 4. Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy:

1) uczniów i praktykantów;

2) osób, zatrudnionych na statkach morskich;

3) osób, zatrudnionych w urzędach i instytucjach państwowych lub samorządowych, których stosunek pracy jest unor-

mowany specjalnymi przepisami ustawowymi lub rozporządzeniami, wydanymi w wykonaniu ustaw.

IV. PRAWA I OBOWIĄZKI STRON.

1. W o g ó ł n o ś c i.

Art. 8. O ile nie umówiono się wyraźnie o rodzaj i zakres obowiązków lub o wynagrodzenie, należy w tym względzie stosować zawartą dla danego obszaru umowę zbiorową lub też zwyczaj miejscowy, przyjęty w danej gałęzi pracy. W braku takiego zwyczaju żądać można takich usług i takiego wynagrodzenia, jakie w danych okolicznościach przedstawiają się jako odpowiednie.

2. Zakaz konkurencji.

Art. 9. Pracownikom nie wolno bez zezwolenia pracodawcy prowadzić własnego przedsiębiorstwa. Nie wolno im również bez zezwolenia pracodawcy dokonywać transakcyj, czy na własny, czy na cudzy rachunek, wchodzących w zakres tego przedsiębiorstwa, w którym pracownik jest zatrudniony.

3. Wynagrodzenie.

Art. 13. Pracodawca powinien dokonywać wypłaty wynagrodzenia pieniężnego w gotówce.

Art. 15. Wypłata należącego się pracownikowi wynagrodzenia stałego odbywać się winna najpóźniej w końcu każdego miesiąca kalendarzowego.

W razie zawinionej niewypłaty w terminie pracodawca obowiązany jest do opłacania procentów zwłoki w wysokości od 2 do 3% miesięcznie — począwszy od dnia zwłoki.

Art. 18. Pracownikowi nie wolno bez zezwolenia pracodawcy przyjmować żadnego wynagrodzenia od osób trzecich z tytułu pełnionych przez niego obowiązków.

Art. 19. W razie niemożności pełnienia przez pracownika obowiązków wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, jeżeli one nie zostały wywołane rozmyślnie, wskutek powołania go do ćwiczeń wojskowych rezerwy lub do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego albo ławnika sądu pracy, albo też

wskutek wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną dla zapobieżenia rozwleczeniu choroby zaraźliwej — pracownik zachowuje przez okres trzechmiesięczny prawo do wynagrodzenia w całości, chyba że w ciągu tych trzech miesięcy umowa o pracę ulegnie rozwiązaniu wskutek upływu czasu, wskutek ukończenia okresu wykonania określonej roboty; na który umowę zawarto, lub wskutek wypowiedzenia, dokonanego przed zaistnieniem jednej z przyczyn wyżej wymienionych.

Pracodawca może z wynagrodzenia strącać kwoty, jakie pracownik otrzyma ze Skarbu Państwa w czasie ćwiczeń wojskowych, pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy, albo też wykluczenia go od zajęć przez władze sanitarne. W razie choroby lub nieszczęśliwego wypadku pracodawca może z wynagrodzenia strącać te kwoty, jakie pracownik otrzyma w gotówce z tytułu ubezpieczenia prawnopublicznego.

Art. 20. Pracownik zatrzymuje również prawo do wynagrodzenia w razie niemożności pełnienia obowiązków z ważnej przyczyny przez krótki okres czasu.

Art. 21. Z wynagrodzenia pracownika wolno potrącać tylko następujące należności:

- 1) bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne w granicach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrącenia;
- 2) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych lub egzekucyjnych;
- 3) zaliczki pieniężne, udzielone pracownikowi na poczet wynagrodzenia;

4) kary umowne, nałożone przez pracodawcę na pracownika z powodu jego uchybienia warunkom umowy o pracę.

Potrąceń, wymienionych pod pp. 1 i 2 poprzedniego ustępu, wolno dokonywać przy każdorazowej wypłacie, a w szczególności: potrąceń, wymienionych pod p. 1, całkowicie i przed potrąceniami pod p. 2, — ostatnich zaś w granicach, ustanowionych przepisami ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164).

Potrąceń zaliczek pieniężnych wolno dokonywać bez względu na potrącenia, wymienione w ust. 1 pod pp. 1 i 2, z tem atoli ograniczeniem, że potrącenia pod pp. 1, 2 i 3 nie

mogą łącznie przewyższać połowy wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty.

Potrącenia kar, wymienionych pod p. 4, wolno dokonywać przy wypłacie bez względu na potrącenia wymienione w ust. 1 pod pp. 1, 2 i 3, z tym ograniczeniem, że potrącenie to nie może przekraczać 10% wynagrodzenia pieniężnego, przypadającego do wypłaty po dokonaniu potrąceń pod pp. 1, 2 i 3. §

Art. 22. Zastaw na prawie do wynagrodzenia nie może go obciążać w większej mierze, aniżeli dopuszczalne jest potrącenie dla należności, wymienionych w p. 2 ust. 1 art. 21.

Prawo pracownika do wynagrodzenia nie może być odstępione osobie innej.

4. Świadczenia.

Art. 24. Pracodawca winien na żądanie pracownika zwrócić mu natychmiast wszystkie świadectwa, znajdujące się u pracodawcy w przechowaniu.

Pracodawca obowiązany jest na żądanie pracownika wydać mu niezwłocznie, a w każdym razie nie później niż w ciągu miesiąca od daty żądania, świadectwo co do czasu trwania pracy i rodzaju zatrudnienia pracownika.

Pracodawcy nie wolno umieszczać w świadectwie żadnych znaków ani uwag, mogących utrudnić pracownikowi uzyskanie nowego stanowiska.

VII. PRZEPISY KARNE.

Art. 52. Winni przekroczenia postanowień art. 21 ulegają karze grzywny od pięćdziesięciu złotych do tysiąca złotych, o ile czyn nie ulega karze suruwszej w myśl postanowień innych ustaw karnych.

Na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny należy ją zamienić na karę aresztu zastępczego, jednak nie ponad dwa tygodnie.

Do orzekania powołane są sądy powiatowe (pokoju).

Art. 53. Winni naruszenia obowiązków, wynikających z postanowień art. 6, 13, 14 i 24 , ulegają karze grzywny od dziesięciu złotych do pięciuset złotych.

Grzywny na wypadek nieściągalności zamienić należy na karę aresztu zastępczego na czas nie dłuższy, niż tydzień.

Art. 54. Do orzekania o czynach, przewidzianych w art 53, powołani są inspektorzy pracy.

Art. 55. Kierownicy zakładów pracy państwowych, samorządowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, winni przekroczeń, wymienionych w art. 53, podlegają karom w tymże artykule przewidzianym wyłącznie w drodze sądowej.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 16 marca 1928 r. — D. U. poz. 324

o umowie o pracę robotników.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. poz. i pomor.*

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Art. 1. Umowa o pracę robotników w rozumieniu niniejszego rozporządzenia jest to umowa, na mocy której robotnik zostaje przyjęty do wykonywania pracy na rzecz pracodawcy wzamian za umówione wynagrodzenie.

Art. 2. Przepisy rozporządzenia niniejszego regulują stosunki pracy pomiędzy pracodawcami a robotnikami, zatrudnionymi przez osoby fizyczne, czy też osoby prawne, bądź prawa prywatnego, bądź publicznego.

Robotnikami w rozumieniu rozporządzenia niniejszego są pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę z wyjątkiem pracowników umysłowych, robotników zatrudnionych pracą w rolnictwie, leśnictwie, ogrodnictwie oraz w zakładach pracy ściśle z rolnictwem związanych, a nieposiadających przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego, osób zatrudnionych w urzędach państwowych i komunalnych oraz w szkołach państwowych, a pełniących czynności analogiczne do czynności niższych funkcjonariuszów państwowych, pracowników domowych (służby domowej) oraz dozorców domowych.

V. WYNAGRODZENIE.

Art. 22. Pracodawca powinien wynagrodzenie pieniężne obliczać i wypłacać w gotówce; wzbroniona jest wypłata wynagrodzenia pieniężnego weksłami, skryptami dłużnymi, kuponami, znakami umówionymi, towarami lub innemi przedmiotami.

Art. 23. Robotnik, któremu wypłacono wynagrodzenie pieniężne w sposób sprzeczny z postanowieniami art. 22, ma prawo powtórnie żądać wypłaty w myśl przepisów art. 22; żądaniu temu pracodawca nie może przeciwstawić zarzutu z tytułu dokonania wypłat wbrew art. 22.

Wartości otrzymane przez robotnika przy poprzedniej wypłacie, o ile robotnik jeszcze je posiada lub jest z tytułu tej wypłaty wzbogacony, przypadają na cele kulturalno-oświatowe, zgodnie z przepisami specjalnego rozporządzenia, które wyda Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 32. Wypłata robotnikom należnego wynagrodzenia powinna być dokonywana:

a) przy umowie zawartej na czas określony nie dłuższy niż dwa tygodnie—po upływie terminu umowy, a jeżeli umowa zawarta została na czas dłuższy niż dwa tygodnie—przynajmniej raz na dwa tygodnie;

b) przy umowie zawartej na czas nieokreślony — przynajmniej raz na dwa tygodnie.

Przy umowie zawartej na czas wykonania określonej roboty wypłata robotnikowi zaliczek na poczet wynagrodzenia powinna być dokonywana w terminach, ustalonych w umowie o pracę, jednak nie rzadziej niż co dwa tygodnie, oraz w wysokości nie niższej od dwutygodniowego zarobku, obliczonego według ustalonej w umowie dniówki lub według wartości wykonanej części pracy; ostatecznego obrachunku i wypłaty dokonywa się niezwłocznie po ukończeniu całej roboty.

Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami może zezwolić w pewnych gałęziach pracy dokonywania wypłat w wypadkach wyżej wymienionych raz na miesiąc z zastrzeżeniem wypłacania odpowiednich zaliczek w ciągu miesięcznego okresu płatniczego.

W razie zawinionej niewypłaty w terminie pracodawca obowiązany jest do opłacania procentów zwłoki w wysokości 2%—3% miesięcznie — począwszy od dnia zwłoki.

Art. 33. Wypłata wynagrodzenia powinna się rozpocząć nie później jak bezpośrednio po zakończonym dniu pracy i nie może się odbywać w sklepach, jadalniach i t. p. zakładach.

Art. 35. Pracodawca w żadnym razie nie może żądać wynagrodzenia od robotnika za pomoc lekarską, nieprzewidzianą obowiązującymi przepisami, za dostarczanie lokalu pracy, za ogrzewanie, oświetlenie i czyszczenie lokali pracy i za używanie narzędzi pracy oraz siły napędnej, zużywanej dla zakładu pracy i stanowiących jego własność.

Robotnikom zakładów górniczych wolno wydawać na rachunek wynagrodzenia pieniężnego materiały wybuchowe do wykonywania pracy w ilości nie większej, niż tego wymaga wykonywanie pracy, po cenach nie przewyższających cen, podanych w cenniku, zatwierdzonym przez władze górnicze.

Art. 36. Pracodawcy nie wolno pobierać procentu od pożyczek, udzielanych robotnikowi, ani też wynagrodzenia z tytułu poręczenia za jego zobowiązania pieniężne.

Art. 37. W celu zaopatrywania robotników w tanie i w dobrym gatunku artykuły pierwszej potrzeby pracodawcy mogą otwierać przy zakładach pracy na mocy zezwolenia właściwego obwodowego inspektora pracy sklepy, którym przysługuje prawo ściągania od robotników należności za artykuły w myśl ust. 1 punktu 4 i ust. 3 art. 38. Wykaz sprzedawanych artykułów pierwszej potrzeby wraz z cennikiem względnie zmiany tego wykazu i cennika powinny być zatwierdzane przez obwodowego inspektora pracy i wywieszane w sklepie na widocznym miejscu. Ceny sprzedawanych artykułów nie mogą przekraczać przeciętnych cen rynkowych.

Inspektor pracy może cofnąć zezwolenie, nadające uprawnienia, wskazane w ustępie pierwszym, o ile stwierdzi przekroczenia tych uprawnień.

Art. 38. Z wynagrodzenia robotnika wolno potrącać tylko następujące należności:

- 1) za dostarczone robotnikowi przez pracodawcę mieszkanie, opał, światło oraz za dostarczone górnikom materiały wybuchowe (art. 35 ust. 2);

- 2) bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne, w granicach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrącania;

- 3) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych i egzekucyjnych;

4) zaliczki pieniężne udzielone robotnikowi przez pracodawcę na poczet wynagrodzenia oraz sumy należne za artykuły pierwszej potrzeby sklepom wymienionym w art. 37;

5) kary pieniężne przewidziane regulaminem pracy.

Potrąceń wymienionych w ustępie poprzednim wolno dokonywać przy każdorazowej wypłacie, a w szczególności potrąceń wymienionych w punktach 1) i 2) całkowicie i przed potrąceniami wymienionymi w punkcie 3), tych zaś ostatnich w granicach, przewidzianych w art. 39.

Potrąceń wymienionych w punkcie 4) wolno dokonywać z tym ograniczeniem, że potrącenia wymienione w punktach 1), 2), 3) i 4) nie mogą łącznie przewyższać połowy wynagrodzenia przypadającego do wypłaty.

Potrącenia kar pieniężnych, wymienionych w punkcie 5), wolno dokonywać przy wypłacie po potrąceniach wymienionych w punktach 1), 2), 3) i 4) z ograniczeniem, przewidzianem w ust. 2 art. 44.

Postanowienia niniejszego artykułu nie dotyczą zaliczek, przewidzianych w art. 32 ust. 3 niniejszego rozporządzenia, które są potrącane z należnej sumy od razu w całości.

Art. 39. Wynagrodzenie robotników ulega zajęciu administracyjnemu tudzież zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu nie więcej, niż do wysokości jednej piątej części sumy wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty.

Tytułem wyjątku od powyższej ogólnej zasady wynagrodzenie robotników ulega zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu za alimenty do wysokości $\frac{2}{5}$ wynagrodzenia, przyczem pozostałe $\frac{3}{5}$ wolne są od wszelkich zapowiedzeń i zajęć.

Przy zbiegu zapowiedzeń za alimenty i za inne należności lub długi, $\frac{1}{5}$ część wynagrodzenia staje się przedmiotem stosunkowego podziału zarówno na alimenty, jak na inne należności lub długi, druga zaś $\frac{1}{5}$ część przekazuje się wyłącznie na zaspokojenie samych tylko alimentów, o ileby pierwsza $\frac{1}{5}$ część na nie przy zbiegu innych wierzycieli nie wystarczała.

Art. 40. Prawo robotnika do wynagrodzenia nie może być przez robotnika zastawione lub odstąpione osobie trzeciej.

Umowa zawarta wbrew temu zakazowi jest nieważna.

Art. 42. W razie rozwiązania umowy wskutek śmierci robotnika pracodawca, bez względu na ubezpieczenie emerytalne robotnika, powinien, jeżeli robotnik pracował co najmniej 10 lat w przedsiębiorstwie, wypłacić jego rodzinie, mającej ustawowe prawo do utrzymania i przez niego utrzymywanej, odprawę w wysokości ostatnio pobieranego dwutygodniowego wynagrodzenia.

Jeżeli stosunek pracy trwał co najmniej 20 lat, odprawę stanowić będzie ostatnio pobierane czterotygodniowe wynagrodzenie.

Odprawa należy się w całości tylko wówczas, jeżeli zmarły robotnik pozostawił małżonka i zstępnych lub zstępnych. We wszystkich innych wypadkach odprawa wynosi połowę wyżej oznaczonej normy.

Odprawa płatna jest po upływie miesiąca, licząc od dnia śmierci robotnika.

Art. 43. Kary pieniężne mogą być nakładane na robotników, jeżeli są przewidziane w regulaminie pracy i tylko za następujące przekroczenia:

- 1) za rozmyślnie złe lub niedbałe wykonywanie robót oraz za rozmyślne psucie podczas niej materiałów, narzędzi i maszyn;

- 2) za nieprzybycie do pracy, spóźnianie się do pracy lub samowolne jej opuszczenie w ciągu dnia roboczego bez uzasadnionej przyczyny;

- 3) za zakłócenie spokoju;

- 4) za znajdowanie się przy pracy w stanie nietrzeźwym;

- 5) za nieprzestrzeganie przepisów ostrożności przy obchodzeniu się z ogniem, światłem i t. p., zamieszczonych w regulaminie pracy.

Kary pieniężne nie mogą być nakładane na robotnika po upływie trzech dni od ustalenia przekroczenia robotnika.

Art. 44. Kara pieniężna za poszczególne przekroczenie nie może przewyższać czwartej części dziennego zarobku robotnika. Ściągnięte kary pieniężne przypadają na cele kulturalno-oświatowe zgodnie z przepisami specjalnego rozporządzenia, które wyda Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Kary pieniężne w sumie ogólnej nie powinny przewyższać dziesiątej części wynagrodzenia, faktycznie przypadającego robotnikowi na umówiony termin wypłaty.

VIII. PRZEPISY KARNE.

Art. 60. Winni przekroczenia przepisów artykułów 11 ustęp czwarty, 36 i 38 niniejszego rozporządzenia karani będą grzywną od 50 zł. do 1.000 zł. i aresztem do 6 tygodni lub jedną z tych kar, o ile inne ustawy karne nie przewidują kar surowszych.

Do orzekania powołane są sądy pokoju (powiatowe).

Art. 61. Winni przekroczenia przepisów artykułów 9, 21, 22, 24 ustęp pierwszy, 25, 26, 29—31, 33—35, 43—45, 48, 51, 52, 54, 56, 57 ust. 2 niniejszego rozporządzenia oraz przepisów rozporządzeń, wydanych na podstawie art. 24 ustęp drugi, art. 27 i 28, ulegną karze grzywny od 10 zł. do 500 zł., o ile inne ustawy karne nie przewidują kar surowszych.

W razie zbiegu przekroczeń w niniejszym artykule wymienionych lub powtarzania się ich, kara może być podwyższona do 1.000 złotych.

Grzywna za przekroczenie przepisów o książeczkach obrotowych jest nakładana w wysokości co najmniej 10 zł.

Grzywny na wypadek nieściągalności zameńnić należy w orzeczeniu na karę aresztu na czas nie dłuższy niż dwa tygodnie.

Art. 62. Do orzekania w sprawach z art. 61 niniejszego rozporządzenia powołani są obwodowi inspektorzy pracy.

Art. 63. W wypadkach, gdy zakład pracy nie jest zarządzany osobiście przez właściciela, odpowiedzialnym za przestępstwa wymienione w art. 60 i 61 niniejszego rozporządzenia, jest kierownik zakładu pracy (art. 9).

Właściciel jest odpowiedzialny narówni z kierownikiem, jeżeli przestępstwo było popełnione za jego wiedzą, bądź gdy właściciel zaniechał należytej staranności przy wyborze kierownika.

W wypadkach, gdy właściciel zakładu pracy nie wyznaczył kierownika zakładu pracy, odpowiedzialnym za przestępstwa, wymienione w art. 60 i 61 niniejszego rozporządzenia, jest właściciel zakładu pracy.

Jeżeli właścicielem zakładu pracy jest osoba prawna, odpowiedzialnymi za przestępstwa, wymienione w art. 60 i 61, są te osoby, które powołane są do zawiadywania interesami osoby prawnej.

W razie oddania pewnych robót z zakresu działalności zakładu pracy w podprzedsiębiorstwo (subantreprzyzę) przedsiębiorca jest odpowiedzialny narówni z podprzedsiębiorcą (subantrepreneurzem) za przekroczenie przepisów niniejszego rozporządzenia, dotyczących wydawania robotnikom książeczek obračunkowych; za przekroczenie innych przepisów niniejszego rozporządzenia przedsiębiorca jest odpowiedzialny narówni z podprzedsiębiorcą (subantrepreneurzem), jeżeli przestępstwo było popełnione za jego wiedzą lub gdy przedsiębiorca okazał szczególną niedbałość w wyborze podprzedsiębiorcy (subantrepreneurza).

Przepisy niniejszego artykułu nie uchylają postanowień, dotyczących udziału (współwiny) w przestępstwie.

Art. 64. Kierownicy zakładów pracy państwowych, samorządowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym winni przestępstw, wymienionych w art. 61, podlegają karom w tymże artykule przewidzianym wyłącznie w drodze sądowej.

Art. 65. Uprawnienia i obowiązki inspektorów pracy, wynikające z przepisów niniejszego rozporządzenia, w stosunku do zakładów pracy pozostających w państwowym zarządzie kolejowym, przechodzą na organa władzy kolejowej, wyznaczone przez Ministra Komunikacji, który jednocześnie ustali tryb postępowania tych organów.

IX. PRZEPISY KOŃCOWE.

Art. 66. Wszelkie postanowienia umów regulujące warunki pracy mniej korzystnie dla robotników, aniżeli to czyni niniejsze rozporządzenie, są nieważne i ulegają z mocy samego prawa zastąpieniu przez odnośne postanowienia niniejszego rozporządzenia.

POŚREDNICTWO PRACY.

DEKRET

z 27 stycznia 1919 r. — D. U. poz. 127

o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami.

Obow. w dz. poros. i poaustrij.

Art. 1. W celu ułatwienia wyszukiwania pracy oraz w celu opieki nad wychodźcami polskimi tworzą się państwowe urzędy pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami, które podlegają Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej

Art. 2. Do zadań urzędów należy:

- 1) pośrednictwo pracy dla wszelkich kategorii pracowników, poszukujących zarobków tak wewnątrz kraju jak zagranicą;
- 2) porada przy wyborze lub zmianie zawodu;
- 3) udzielanie informacji o krajowych i zagranicznych stosunkach zarobkowych, dostarczanie wychodźcom wiadomości, potrzebnych do strzeżenia się przed błędami i wyzyskiem podczas podróży i na miejscu pobytu zagranicą, kontrola treści umów, zawieranych z pracownikami sezonowymi (zwłaszcza z większymi grupami robotników) przez przedsiębiorców zagranicznych, pośredniczenie w udzielaniu zaliczek na podróż, pomoc przy wymianie pieniędzy;
- 4) popieranie reemigracji, ochrona wychodźców i reemigrantów w granicach kraju;
- 5) zbieranie i zestawianie dat statystycznych, dotyczących rynków pracy, ruchu wychodźczego i przychodźczego oraz reemigracji;
- 6) inne czynności, które określają ustawy o publicznem pośrednictwie pracy i ustawa emigracyjna.

Art. 3. Wszystkie świadczenia w zakresie pośrednictwa pracy, dokonywane przez urzędy, są dla poszukujących pracy i wychodźców bezpłatne; od pracodawców może być pobierana za pośrednictwo opłata według taksy, ustalonej przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 6. W celu popierania działalności państwowej na polu pośrednictwa pracy i opieki nad poszukującymi pracy powstać mogą przy ciałach samorządowych miejskich i wiejskich komitety, wybierane przez ich rady i złożone z 3 członków i tyluż zastępców; do zadań komitetów tych należy:

1) ułatwienie miejscowej ludności styczności z państwowymi urzędami pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami;

.

Rozporządzenie Ministra b. dzielnicy pruskiej

z 14 października 1921 r. — D. U. poz. 687, w brzmieniu nadanem rozporządzeniem z 15 II. 1923 r. — D. U. poz. 162, łącznie z postanowieniami dekretu Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z 6. VII. 1919 — Tyg. Urzęd. Nr. 29, w brzmieniu nadanem ustawą z 12. VI. 1924 r. — D. U. poz. 586

o państwowych urzędach pośrednictwa pracy.

Obow. w dz. poprus.

§ 1. Sprawy, należące do pośrednictwa pracy, załatwiają państwowe urzędy pośrednictwa pracy

.

(ust. I dekr. wyk.). W celu ułatwienia wyszukania pracy oraz w celu opieki społecznej nad robotnikami tworzy się biura pośrednictwa pracy

(ust. III dekr. wyk.). Działalność biur pośrednictwa dla poszukujących pracy jest bezpłatna; od pracodawców może być pobierana za pośrednictwo opłata według taksy . . .

§ 2. Do zakresu działania państwowych urzędów pośrednictwa pracy należy:

a) przyjmowanie zgłoszeń zapotrzebowania pracowników,

b) wynajdywanie zatrudnienia dla poszukujących pracy,

c) porada przy wyborze lub zmianie zawodu,

d) udzielanie informacji o krajowych stosunkach zarobkowych,

e) udzielanie przyjmującym pracę zaliczek na podróż do miejsca ich pracy,

f) zbieranie i zestawianie dat statystycznych, dotyczących rynków pracy,

g) nadzór nad działalnością wszystkich prywatnych biur pośrednictwa pracy oraz opinjowanie wniosków o zezwoleniu na prowadzenie przemysłu pośrednictwa pracy.

U S T A W A

z 10 czerwca 1924 r. — D. U. poz. 585

o społecznem pośrednictwie pracy.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Prawo wykonywania pośrednictwa pracy w granicach Rzeczypospolitej Polskiej mają organizacje społeczne o charakterze niezarobkowym, które posiadają zatwierdzone przez władze statuty, przewidujące jako jeden z celów wykonywanie pośrednictwa pracy, oraz które uzyskały od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej pozwolenie na wykonywanie pośrednictwa pracy.

Art. 2. Przy wykonywaniu pośrednictwa pracy instytucje i organizacje, wymienione w art. 1, muszą:

1) utworzyć i wyodrębnić z ogólnej swej biurowości specjalny dział pod nazwą „społeczne biuro pośrednictwa pracy“, wykonywający funkcje pośrednictwa pracy oddzielnie od innych funkcji w danej organizacji w specjalnie wyznaczonych godzinach i prowadzący oddzielną od innych spraw organizacji biurowość, zawartą w specjalnie do tego przeznaczonych aktach księgach;

2) wyznaczyć odpowiedzialnego za prawidłowość czynności kierownika biura;

3) na dwa tygodnie przed rozpoczęciem czynności biura, powiadomić o powstaniu biura z wymienieniem jego kierownika właściwy państwowy urząd pośrednictwa pracy, przy czem zadeklarować, czy pośrednictwo pracy ma być uprawiane wyłącznie dla członków danej instytucji lub organizacji, czy też i dla osób postronnych.

Wszystkie czynności społecznego biura pośrednictwa pracy winny być wykonywane pod odpowiedzialnością kierownika biura.

Przepisy powyższe dotyczą również filij i oddziałów biur pośrednictwa pracy, zakładanych przez instytucje i organizacje, wymienione w art. 1.

Art. 3. Instytucje i organizacje społeczne, wykonywające pośrednictwo pracy, kierownik i pracownicy społecznego biura pośrednictwa pracy oraz osoby, pozostające z nimi w jednym gospodarstwie domowym, nie mogą jednocześnie być właścicielami, ani zajmować się prowadzeniem następujących przedsiębiorstw: sprzedaży napojów wysokowych, hoteli i pokoiów umeblowanych, wynajmu mieszkań, handlu odzieżą, sprzedaży losów loteryjnych i kart okrętowych, wymiany pieniędzy i zakładów zastawniczych; nadto nie mogą zajmować się prowadzeniem: jadalni, kawiarni, mleczarni i handlu żywnością, o ile prowadzą je dla celów zarobkowych.

Art. 4. Społeczne biura pośrednictwa pracy winny uprawiać pośrednictwo z wyłączeniem zysku materialnego, mogą jednak pobierać tytułem zwrotu kosztów pośrednictwa opłaty jedynie od pracodawców w wysokości 5% pierwszego miesięcznego zarobku osoby zapośredniczonej.

Oprócz tych opłat żadnych innych należności, jak wpisowego, kaucji i t. p. od poszukujących pracy pobierać nie wolno.

Art. 5. Społeczne biura pośrednictwa pracy winny w swej działalności przestrzegać zasad następujących:

1) każde zgłoszenie poszukujących pracy oraz miejsc wolnych winno być odpowiednio według zawodów zarejestrowane;

2) utrzymywane w ewidencji zgłoszenia winny być periodycznie sprawdzane celem usuwania zapisów nieaktualnych;

3) przy skierowywaniu poszukujących pracy na wolne miejsca winna być uwzględniona w ramach poszczególnych zawodów kolejność zgłoszeń kandydatów; kandydat, kierowany do pracy, winien być zaopatrzony w kartę polecającą biura;

4) wysokość umówionego zarobku miesięcznego osoby, zapośredniczonej przez biuro, oraz wysokość ewentualnie pobranej za to pośrednictwo całkowitej opłaty winna być uwi-

doczniona w księgowości biurowej i stwierdzona zapomocą
kwitariuszy lub podpisów stron zainteresowanych;

.

Art. 6. Osoby winne przekroczenia obowiązków, z niniejszej ustawy wynikających, ulegają w drodze sądowej karze od 10 do 250 zł., o ile czyn odnośny nie stanowi przestępstwa, surowiej karanego w myśl innych obowiązujących ustaw. Niezależnie od powyższego sąd może je pozbawić prawa spełniania czynności w społecznych biurach pośrednictwa pracy na okres czasu do 3 lat za przekroczenia przepisów art. 2 i 4 oraz pozbawić odnośną instytucję, względnie organizację społeczną, prawa prowadzenia biura pośrednictwa pracy na okres czasu do 3 lat przez zawieszenie na ten czas odnośnego przepisu statutu, względnie udzielonego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej zezwolenia.

Właściwe są sądy powiatowe (pokoju).

Art. 7. Instytucje i organizacje, wykonywające pośrednictwo pracy, kierownik i pracownicy biur pośrednictwa pracy oraz wszelkie inne osoby, które poza przysługującymi im normalnymi poborami czerpią z akcji tych biur korzyści materialne dla siebie, uważani będą za zarobkowych pośredników pracy, uprawiających swój proceder bez pozwolenia Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, i jako tacy karani będą w myśl art. 17 ustawy z dnia 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 647)¹⁾.

W wypadkach wyjątkowo ciężkich przekroczeń, wymagających natychmiastowych zarządzeń, Minister Pracy i Opieki Społecznej ma prawo zawiesić działalność społecznego biura pośrednictwa pracy do czasu wyroku sądowego, winien jednak sprawę skierować niezwłocznie na drogę sądową.

¹⁾ Patrz str. 73 niniejszego tomu „Zbioru“.

U S T A W A

z 21 października 1921 r. — D. U. poz. 647, w brzmieniu nadanem ustawą
z 3.III 1926 r. — D. U. poz. 171

o zarobkowym pośrednictwie pracy.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Zarobkowym pośrednikiem pracy jest ten, kto zawodowo w celach zarobkowych:

- a) pośredniczy w zawarciu umowy o pracę;
- b) zbiera, ogłasza lub udziela wiadomości o popycie i podaży siły roboczej.

Art. 2. Zarobkowe pośrednictwo pracy może wykonywać tylko obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, który uzyskał na to pozwolenie władzy państwowej.

Pozwolenie to może odnosić się wyłącznie do pośrednictwa pracy w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. Pozwolenia na prowadzenie przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy udziela Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 4. Pozwolenia należy odmówić:

a) jeżeli petent lub osoby, pozostające z nim w jednym gospodarstwie domowym, nie dają swem postępowaniem gwarancji, że czynność pośrednictwa będzie wykonywana zgodnie z prawem i dobrym obyczajem;

b) jeżeli w danej miejscowości istnieje dostateczna liczba pośredników zarobkowych, a zwłaszcza jeżeli istnieje państwowe lub inne niezarobkowe biuro pośrednictwa pracy, spełniające swe zadania w wystarczającym zakresie.

Art. 5.

Biura zarobkowe pośrednictwa pracy dla służby domowej ulegają likwidacji w ciągu lat 8.

Art. 6. Pozwolenia udziela się na jeden rok
przyczem określa się, do jakich zawodów i do jakiej miejscowości odnosi się pozwolenie.

Pozwolenie może być odnowione, o ile petent wniesie przynajmniej na trzy miesiące przed wygaśnięciem dawnego po-

zwolenia podanie o jego odnowienie. Wniesienie tego podania uprawnia do dalszego wykonywania zawodu aż do rozstrzygnięcia podania.

Art. 7. Pozwolenie dotyczy tylko osoby pośrednika, który przedsiębiorstwo swe winien prowadzić osobiście.

Posługiwanie się pomocnikami dozwolone jest tylko za każdorazowym zatwierdzeniem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej i to tylko wtedy, jeżeli osoby te odpowiadają warunkom art. 4 ust. a). Zakładanie filij jest niedozwolone.

Art. 8. Zarobkowy pośrednik pracy i osoby, pozostające z nim w jednym gospodarstwie domowym, nie mogą być właścicielami, ani zajmować się prowadzeniem następujących przedsiębiorstw: jadalni, kawiarni, sprzedaży napojów wysokowych, wynajmu mieszkań i noclegów, handlu odzieżą i żywnością, sprzedaży losów loteryjnych i kart okrętowych, wymiany pieniędzy, prowadzeniem zakładów zastawniczych.

Art. 9. Zarobkowy pośrednik pracy nie może z innymi zarobkowymi pośrednikami pracy zawierać spółek i innych umów w zakresie zarobkowego pośrednictwa pracy.

Art. 10. Wszelkie umowy, których mocą pracobiorca lub pracodawca zobowiązuje się stale korzystać z pośrednictwa tego samego zarobkowego pośrednika, albo zobowiązuje się nie korzystać z uzyskanego miejsca pracy dłużej niż przez określony okres czasu, są nieważne.

Art. 11. Wysokość wynagrodzenia, pobieranego przez zarobkowych pośredników pracy, ustala Minister Pracy i Opieki Społecznej. Zapłaty może żądać pośrednik tylko wtedy, gdy na skutek jego czynności została zawarta umowa pracy. Umowa, przerzucająca koszt pośrednictwa w całości na pracobiorcę, jest nieważna.

Art. 12. Zarobkowy pośrednik pracy obowiązany jest zgóry powiadomić poszukującego pracy o wysokości wynagrodzenia za pośrednictwo. Prócz tego wynagrodzenia żadnych innych należności od poszukujących pracy pobierać nie wolno.

Art. 13. Pośrednik zarobkowy nie może pobierać kaucji od poszukującego pracy. Nie wolno mu też zatrzymywać wbrew woli właścicieli dokumentów, które zostały u niego złożone.

Art. 14. Pośrednik zarobkowy winien prowadzić rejestr, zawierający między innymi uwidocznienie pobranej opłaty oraz potwierdzenie jej uiszczenia przez poszukującego pracy.

.
Art. 15. Pozwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy będzie pośrednikowi zarobkowemu odjęte, jeżeli nie przestrzega przepisów ustawy niniejszej oraz jeżeli zająd warunki, które w myśl art. 4 ustawy uzasadniają odmówienie pozwolenia.

Art. 17. Za pogwałcenie przepisów, objętych art. 2 i 6 ustawy niniejszej, winny ulega w drodze sądowej karze pozbawienia wolności na czas od 1 do 6 miesięcy, a nadto grzywnie w kwocie od 50 zł. do 500 zł., lub jednej z tych kar.

Art. 18. Za pogwałcenie przepisów, objętych art. 7 (ust. 2), 8, 9, 10, 11, 12, 13 i 14 ustawy niniejszej, winny ulega w drodze sądowej karze pozbawienia wolności na czas od 2 tygodni do 3 miesięcy, a nadto grzywnie w kwocie od 2,5 zł., do 25 zł., lub jednej z tych kar.

Art. 19. Usiłowanie przestępstw, przewidzianych w niniejszej ustawie, jest karane.

Art. 20. Przepisy niniejszej ustawy nie odnoszą się do pośrednictwa pracy, wykonywanego przez instytucje społeczne i samorządowe.

INSPEKCJA PRACY. OBOWIĄZEK WSPÓŁDZIAŁANIA POLICJI.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 14 lipca 1927 r. — D. U. poz. 590

o inspekcji pracy.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Inspekcja pracy jest organem administracji państwowej, podległym Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej, a powołanym do wykonywania czynności, przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu.

Art. 2. Inspekcji pracy podlegają w zakresie, oznaczonym w niniejszym rozporządzeniu, wszelkie zakłady i przedsiębiorstwa, w których stosowana jest praca najemna, ponadto warsztaty, istniejące przy szkołach zawodowych, i te zakłady, zatrudniające więźniów, które posiadają maszyny o napędzie mechanicznym.

Na kolejach państwowych inspekcji pracy podlegają wszystkie te zakłady pracy, w których roboty wykonywane są przez przedsiębiorców prywatnych na zasadzie specjalnej umowy.

Wskazane w ustępach 1-szym i 2-im niniejszego artykułu zakłady podlegają inspekcji pracy bez względu na to, czy stanowią własność osób fizycznych, czy też osób prawnych bądź prawa prywatnego, bądź publicznego.

Art. 3. Inspekcja pracy jest obowiązana i uprawniona do nadzoru nad przestrzeganiem i wykonywaniem przepisów prawa o ochronie pracy, a w szczególności o ochronie życia,

zdrowia i sił pracowników, o przestrzeganiu dobrych obyczajów w stosunkach pracy, o umowie pracy, o zbiorowych umowach pracy, o regulaminie pracy, o czasie pracy, o dniach świątecznych, o urlopach, o pracy młodocianych i umożliwianiu im kształcenia się ogólnego i zawodowego, o pracy kobiet, o przedstawicielstwie pracowników i jego uprawnieniach, o pracy chałupniczej.

W zakładach podległych ustawom górniczym, z wyjątkiem hut, nadzór nad bezpieczeństwem pracy pod względem technicznym sprawują władze górnicze, natomiast nadzór nad przestrzeganiem przepisów z dziedziny socjalnej ochrony pracy i higieny pracy należy do inspekcji pracy.

W stosunku do warsztatów szkolnych i zakładów, zatrudniających więźniów, należy do inspekcji pracy wyłącznie nadzór nad bezpieczeństwem i higieną pracy.

Art. 5. Ponadto inspekcja pracy:

a) bierze udział wraz z innymi właściwymi władzami w czynnościach, które dotyczą pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych ze względu na higienę i bezpieczeństwo pracy;

b) wykonywa czynności, poruczone inspekcji pracy w ustawach ubezpieczenia społecznego i w innych ustawach z zakresu ustawodawstwa społecznego;

c) oskarża przed sądami powiatowymi (pokoju) obok innych organów oskarżenia publicznego w sprawach o przekroczenia przepisów o ochronie pracy;

e) współdziała ze stronami zainteresowanymi w celu zapobiegania zatargom pracy i przy załatwianiu tych zatargów;

f) zbiera dane, dotyczące warunków bytu i pracy zarówno pracowników, na których rozciąga się ustawodawstwo o ochronie pracy, jak i tych, których prawodawstwo to nie obejmuje.

Art. 8. Organami inspekcji pracy są: obwodowi inspektorzy pracy, okręgowi inspektorzy pracy, specjaliści inspektorzy pracy i Główny Inspektor Pracy oraz podinspektorzy pracy, lekarze inspekcyjni i asystenci inspekcyjni.

.

Art. 9. Obwodowi inspektorzy pracy wykonywają na obszarach powierzonych sobie obwodów uprawnienia inspekcji

pracy, przewidziane w niniejszym rozporządzeniu oraz wydają nakazy i orzekają, jako instancja pierwsza, w sprawach zastrzeżonych do decyzji inspekcji pracy.

Obwodowi inspektorzy pracy podlegają bezpośrednio okręgowym inspektorom pracy.

Art. 10. Okręgowi inspektorzy pracy nadzorują i kontrolują działalność organów inspekcji pracy w powierzonych sobie okręgach, orzekają jako instancja pierwsza w tych sprawach, które są wyraźnie zastrzeżone do decyzji okręgowych inspektorów pracy oraz rozstrzygają, jako druga instancja, skargi na nakazy i orzeczenia obwodowych inspektorów pracy.

Okręgowi inspektorzy pracy podlegają bezpośrednio Głównemu Inspektorowi Pracy.

Art. 11. Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami może wyłączyć z zakresu działania inspektorów obwodowych i okręgowych poszczególne gałęzie pracy i poddać je na obszarze całego państwa lub jego części specjalnym inspektorom pracy.

Specjalni inspektorzy pracy posiadają w stosunku do przekazanych im gałęzi pracy wszystkie uprawnienia obwodowych inspektorów pracy oraz te uprawnienia okręgowych inspektorów pracy, które przysługują im jako władzy pierwszej instancji.

Art. 12. Główny Inspektor Pracy jest zwierzchnikiem służbowym organów inspekcji pracy, sprawuje nadzór nad ich działalnością i kieruje ich czynnościami.

Główny Inspektor Pracy podlega bezpośrednio Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej

Art. 15. Podinspektorzy pracy powoływani są do pomocy inspektorom pracy w tych obwodach i okręgach, w których ze względu na rozleglejszy i różnorodniejszy zakres czynności okaże się to niezbędnem. Podinspektorzy pracy podlegają służbowo inspektorom, przy których urzędują i wykonywają wszelkie powierzone im przez tych inspektorów czynności z zakresu działania inspekcji pracy, korzystając wówczas z upraw-

nień, przysługujących na mocy niniejszego rozporządzenia inspektorom pracy.

Art. 18. W miarę potrzeby na wniosek Głównego Inspektora Pracy, Minister Pracy i Opieki Społecznej może powołać na podstawie specjalnej umowy asystentów inspekcyjnych z pośród osób, które:

1) pracowały przynajmniej 5 lat w charakterze robotnika, rzemieślnika, pracownika technicznego lub handlowego w odpowiedniej gałęzi pracy;

2) pracowały w tym charakterze nie mniej niż 2 lata w obrębie tego obszaru, na którym mają pełnić czynności asystenta inspekcyjnego.

Zadaniem asystentów inspekcyjnych jest współdziałanie z inspekcją pracy w nadzorze nad przestrzeganiem przepisów ochrony pracy w zakładach i przedsiębiorstwach, podlegających inspekcji pracy.

Asystentom inspekcyjnym przysługuje prawo zwiedzania zakładów i badania warunków pracy w tych zakładach tylko na mocy specjalnego w każdym wypadku polecenia inspektora pracy, przyczem wówczas asystentowi inspekcyjnemu przysługują uprawnienia inspektora pracy, z wyjątkiem prawa sporządzania protokołów, wydawania nakazów i orzeczeń.

Art. 19. Lekarze inspekcyjni powoływani są do pomocy inspektorom pracy w sprawach nadzoru nad zakładami i przedsiębiorstwami, wymienionemi w art. 2 niniejszego rozporządzenia, w zakresie ochrony zdrowia pracowników i higieny pracy.

Przy wykonywaniu swych czynności lekarze inspekcyjni korzystają z uprawnień, przysługujących podinspektorom pracy (art. 15)

Art. 21. Inspektorowi pracy służy za okazaniem urzędowej legitymacji prawo wstępu o każdej porze dnia i nocy do wszystkich zakładów, podlegających inspekcji pracy, oraz do wszelkich zabudowań, w których zakład taki się mieści. Inspektor pracy ma prawo zwiedzać zakłady w towarzystwie ich kierownika lub bez niego.

Inspektorzy pracy mają prawo wstępu do zakładów wojskowych tylko w czasie, w którym zakłady te są w ruchu. Kie-

rownik zakładu ma być obecny przy wizytacji lub powinien delegować swego przedstawiciela.

Inspektorowi pracy służy również prawo wstępu do wszelkich urządzeń, należących do przedsiębiorstwa, a przeznaczonych dla pracowników (mieszkań, szpitali, schronisk, ochronek dla dzieci, żłobków, szkół, zakładów kąpielowych i t. p.); wstęp do mieszkania, zajmowanego przez pracownika, jest dozwolony tylko za jego zgodą.

Inspektor pracy ma prawo żądać zarówno od kierownika zakładu, jak i od wszystkich osób, które zakład zatrudnia lub zatrudniał, informacji i danych statystycznych w sprawach, które wchodzi w zakres jego działalności; przesłuchiwanie tych osób przez inspektora pracy może odbywać się w formie protokołarnej.

Inspektor pracy ma prawo żądać okazania ksiąg, dokumentów, planów i rysunków, które dotyczą ochrony pracy, urządzeń technicznych i pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładu, jak również dostarczenia mu próbek surowców i materiałów, używanych, wytwarzanych lub powstających przy produkcji; przepis ten nie ma zastosowania do zakładów wojskowych i przedsiębiorstw produkujących wyłącznie dla wojska, o ile chodzi o stanowiące tajemnicę wojskową dane co do urządzeń i produkcji oraz rysunki, plany i dokumenty.

Inspektor pracy powinien wykonywać powyższe czynności w ten sposób, aby w miarę możliwości normalny bieg pracy nie był przerywany.

W razie potrzeby inspektor pracy, może wzywać osoby zainteresowane do swego biura. Prawo wzywania do biura nie przysługuje inspektorom pracy w stosunku do tych kierowników zakładów państwowych lub będących pod zarządem państwowym, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny.

Art. 29. Winni niewykonania wbrew przepisom niniejszego rozporządzenia nakazu inspektora pracy ulegną karze grzywny od 100 do 2.000 zł. lub aresztu do sześciu tygodni lub obu tym karom łącznie, o ile czyn nie jest zagrożony karą surowszą.

Art. 30. Do orzekania o czynach, przewidzianych w
art. 29, właściwe są sądy powiatowe (pokoju).

Art. 31. Winni niestawienia się bez wystarczającej przyczyny na piśmienne wezwanie inspektora pracy (art. 21 ustęp ostatni) ulegną karze grzywny od 25 zł. do 200 zł., w razie zaś nieściągalności karze aresztu do dwóch tygodni, o ile czyn nie jest zagrożony surowszą karą.

Winni nieudzielenia inspektorowi pracy informacji lub danych statystycznych, przewidzianych w art. 21 ust. 4, albo niewykonania żądań inspektora pracy, przewidzianych w art. 21 ust. 5, ulegną karze grzywny od 50 zł. do 500 zł., w razie zaś nieściągalności — karze aresztu do miesiąca, o ile czyn nie jest zagrożony surowszą karą.

Art. 32. Do orzekania o czynach, przewidzianych w art. 31, powołani są inspektorzy pracy.

Art. 34. Organa policji państwowej współdziałają z inspekcją pracy, w szczególności zaś:

a) zawiadamiają organa inspekcji pracy o przekroczeniach przepisów prawnych, dotyczących stosunków pracy, przesyłając organom tym sporządzone przez siebie protokoły;

b) udzielają inspektorom pracy pomocy w razie utrudniania im wstępu do zakładów i wogóle w wypadkach czynnego oporu przeciwko spełnianiu przez inspektorów pracy ich czynności urzędowych.

Przepisy szczegółowe w sprawie współdziałania z inspekcją pracy organów policji państwowej i władz samorządowych wyda Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej¹⁾.

¹⁾ Przepisy te patrz str. 80 niniejszego tomu „Zbioru“.

**Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych
w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej**

z 22 marca 1928 r. — D. U. poz. 546

**o współdziałaniu organów policji państwowej
i władz samorządowych z inspekcją pracy.**

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

§ 1. Organa policji państwowej o spostrzeżonych wykroczeniach przepisów prawnych, dotyczących stosunków pracy, sporządzają protokoły i przesyłają je do właściwego inspektora pracy.

Organa te w poszczególnych wypadkach na wniosek inspektora pracy sprawdzają wykonywanie przepisów prawnych w sprawie czasu pracy, zatrudniania kobiet i młodocianych oraz wykonanie nakazów inspektora pracy. Protokoły sporządzane przez funkcjonariuszów policji państwowej w sprawach przekraczania godzin handlu winny być kierowane wprost do właściwych powiatowych władz administracji ogólnej zgodnie z art. 17 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 364)¹⁾.

§ 2. W razie utrudniania wstępu inspektorom pracy do zakładów pracy i wogóle w wypadku czynnego oporu przeciwko spełnianiu przez inspektorów pracy ich czynności urzędowych, organa policji państwowej na żądanie inspektora pracy obowiązane są niezwłocznie udzielić mu pomocy, usuwając przeszkody, uniemożliwiające wykonywanie czynności urzędowych, niezależnie od sporządzenia protokołu za opór władzy. Inspektor pracy, żądając pomocy policji państwowej, okazuje swą legitymację urzędową.

§ 3. W razie wybuchu strejków lub zaburzeń w zakładach pracy, zatrudniających powyżej 50 robotników, wypadków żywiołowych w zakładach pracy, organa policji państwowej,

¹⁾ Patrz str. 17 niniejszego tomu „Zbioru“.

gdy dowiedzą się o tych zdarzeniach, zawiadamiają niezwłocznie o powyższem właściwego inspektora pracy.

§ 4.. Jeżeli skutkiem wypadku przy pracy nastąpi śmierć lub ciężkie uszkodzenie ciała, policja państwowa przeprowadza dochodzenie i zawiadamia niezwłocznie telefonicznie lub pismnie inspektora pracy, podając okoliczności wypadku.

Przepis powyższy nie narusza obowiązków policji państwowej w zakresie zawiadamiania władz sądowych i dochodzenia przestępstw w myśl ustaw postępowania karnego.

OPIEKA SPOŁECZNA.

U S T A W A

z 16 sierpnia 1923 r. — D. U. poz. 726, łącznie z postanowieniami rozporządzenia wykonawczego z 27.III 1924 r. — D. U. poz. 318

o opiece społecznej.

Obow. w dz. poros. i doros. rj.

OKREŚLENIE I CEL OPIEKI SPOŁECZNEJ.

Art. 1. Opieką społeczną w rozumieniu niniejszej ustawy jest zaspakajanie ze środków publicznych niezbędnych potrzeb życiowych tych osób, które trwale lub chwilowo własnymi środkami materialnymi lub własną pracą uczynić tego nie mogą, jak również zapobieganie wytwarzaniu się stanu, powyżej określonego.

ZAKRES OPIEKI SPOŁECZNEJ.

Art. 2. Opieka społeczna w zakresie powyższym (art. 1) obejmuje w szczególności:

a) opiekę nad niemowlętami, dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza nad sierotami, półsierotami, dziećmi zaniedbanymi, opuszczonymi, przestępnymi oraz zagrożonymi przez wpływy złego otoczenia;

b) ochronę macierzyństwa;

c) opiekę nad starcami, inwalidami, kalekami, nieuleczalnie chorymi, upośledzonymi umysłowo i wogóle nad niezdolnymi do pracy;

d) opiekę nad bezdomnymi ofiarami wojny i szczególnie ciężko poszkodowanymi;

e) opiekę nad więźniami po odbyciu kary;

f) walkę z żebractwem, włóczęgostwem, alkoholizmem i nierządem;

g) pomoc instytucjom opiekuńczym prywatnym i współdziałanie z nimi.

ŚRODKI ZASPAKAJANIA NIEZBĘDNYCH POTRZEB.

Art. 3. W zakresie zaspakajania niezbędnych potrzeb do życia (art. 1) opieka społeczna polega na dostarczaniu:

a) koniecznych środków żywności, bielizny, odzieży i obuwia;

b) odpowiedniego pomieszczenia z opalem i światłem;

c) pomocy w nabyciu niezbędnych narzędzi pracy zawodowej, pomocy w dziedzinie higieniczno-sanitarnej;

d) pomocy w przywróceniu utraconej, lub podniesieniu zmniejszonej zdolności do pracy.

Prócz wyżej wymienionych za niezbędne potrzeby życiowe uważa się u dzieci staranie o religijno-moralne, umysłowe i fizyczne ich wychowanie, u młodocianych — pomoc w przygotowaniu do pracy zawodowej.

Nadto opieka społeczna obejmuje obowiązek sprawienia pogrzebu.

OBOWIĄZEK SPRAWOWANIA OPIEKI SPOŁECZNEJ W OGÓLNOŚCI.

Art. 4. Obowiązek sprawowania opieki społecznej ciąży poza przypadkiem, przewidzianym w art. 6 niniejszej ustawy, na związkach komunalnych, o ile w poszczególnych wypadkach pewne osoby fizyczne lub prawne na mocy przepisów czy innego tytułu prawnego nie są zobowiązane do pokrycia wydatków na niezbędne potrzeby życiowe.

ROZGRANICZENIE OBOWIĄZKÓW OPIEKUŃCZYCH

Art. 6. Państwo, poza przypadkami, w niniejszej ustawie wymienionymi, ponosi wydatki, połączone z opieką nad osobami, względem których ma specjalne obowiązki z tytułu publicznego, tudzież z wykonaniem tych rodzajów opieki, które przekraczają możliwość świadczenia związków komunalnych.

NABYCIE PRAWA DO TRWAŁEJ OPIEKI.

Art. 8. Prawo do trwałej opieki ze strony gminy nabywają obywatele Rzeczypospolitej Polskiej przez co najmniej roczny pobyt w gminie.

Nadto prawo to nabywają:

a) kobiety przez zamążpójście od chwili zawarcia małżeństwa — w tej gminie, w której rzeczzone prawo służy mężowi.

Prawo to, w sposób powyższy nabyte, nie gaśnie przez owdowienie, rozwiązanie lub rozdzielenie małżeństwa, dopóki nie zostanie nabyte w innej gminie.

b) dzieci do lat 16, ślubne, lub w myśl ustawy cywilnej ze ślubnemi równouprawnione — w tej gminie, w której służy ono ojcu. Wszelkie zmiany w zakresie prawa do opieki ojca powodują te same zmiany w odnośnem prawie dziecka;

c) dzieci do lat 16, których ojciec nie żyje — w tej gminie, w której prawo to miał w chwili śmierci ich ślubny ojciec, względnie matka, o ile ta po śmierci męża nabyła własne prawo do opieki;

d) dzieci do lat 16, ślubne, które w małżeństwie rozdzielonem pozostają przy matce, oraz dzieci nieślubne — w tej gminie, w której służy rzeczzone prawo matce.

UTRATA PRAWA DO TRWAŁEJ OPIEKI.

Art. 9. Prawo do opieki, nabyte w myśl art 8 niniejszej ustawy, ustaje:

a) przez nabycie tego prawa w innej gminie;

b) przez jednoroczną trwałą nieobecność w gminie.

Wyjątek stanowią wypadki nieobecności wskutek służby wojskowej, przebywania w zakładach leczniczych lub opiekuńczych, w zakładach przymusowego zamknięcia, oraz emigracji poza granice kraju.

Art. 10. Każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej ma prawo do tymczasowej opieki ze strony gminy, w której okręgu przebywa w chwili, kiedy wynikła potrzeba opieki, bez względu na czas trwania pobytu. Gmina, która nie jest równocześnie zobowiązana do sprawowania opieki trwałej w myśl art. 8 niniejszej ustawy, może domagać się zwrotu wydatków od gminy, do trwałej opieki zobowiązanej, względnie odesłać tam potrzebującego pomocy na koszt gminy, do trwałej opieki zobowiązanej.

(§ 1 rozp. wyk.). Osoby niedołężne fizycznie, chore umysłowo i małoletnie do lat 14 w wypadkach odsyłania ich w myśl art. 10 ustawy z dn. 16 sierpnia 1923 r. o opie-

ce społecznej (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 726) do gmin, obowiązanych do sprawowania opieki trwałej, winny mieć zabezpieczoną opiekę konwojenta na koszt gminy, obowiązanej do opieki trwałej.

Art. 11. Odesłanie potrzebującego opieki do gminy, w której posiada on prawo do opieki trwałej, jest niedopuszczalne:

a) jeżeli odesłanie połączone jest ze szkodą dla zdrowia lub życia;

b) jeżeli gmina, do trwałej opieki zobowiązana, oświadczy gotowość zwrotu wszelkich kosztów, połączonych z wykonaniem opieki.

(§ 2 rozp. wyk.). Odesłanie osoby, potrzebującej opieki do gminy, obowiązanej do sprawowania opieki trwałej, jest niedopuszczalne w rozumieniu punktu a) art. 11 ustawy z dn. 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 726), jeżeli gmina, obowiązana do opieki trwałej, nie zapewnia opieki, przewidzianej w art. 3 powołanej ustawy, w szczególności — co do dzieci i młodocianych — nie zapewnia nauki szkolnej lub zawodowej, rozpoczętej lub zapewnionej na terenie gminy pobytu.

(§ 3 rozp. wyk.). Gmina obowiązana do opieki trwałej, żądając odesłania, winna zadeklarować zapewnienie opieki w myśl § 2 nin. rozp.

Deklaracja gminy wymaga potwierdzenia przez władzę nadzorczą.

(§ 4 rozp. wyk.). W wypadkach, określonych w § 2 nin. rozp., osoba, opieki potrzebująca, pozostać ma na terenie, gdzie się znajduje, na koszt gminy obowiązanej do sprawowania opieki trwałej w myśl art. 12 powołanej ustawy z dn. 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 726).

Art. 12. Odesłanie nie może nastąpić w żadnym wypadku wcześniej, zanim gmina, do której potrzebujący opieki ma być odesłany, obowiązek swój opieki nad nim uzna i gotowość przyjęcia go oświadczy. Do tej chwili zaś, na wypadek sporu między dwiema gminami, aż do czasu rozstrzygnięcia

tęgo sporu, udzielić powinna potrzebującemu opieki ta gmina, w której potrzebujący znajdował się w chwili powstania potrzeby opieki. Gmina ma w tym wypadku prawo do żądania zwrotu połączonych z wykonaniem tej opieki kosztów od właściwej gminy opiekuńczej potrzebującego.

Art. 13 Opiekę nad obywatelami, którzy w żadnej gminie Rzeczypospolitej nie mają prawa do trwałej opieki, wykonuje gmina pobytu. Koszty tej opieki ponosi Państwo.

Art. 14. Gmina, zobowiązana do opieki w myśl przepisów niniejszej ustawy, nie może potrzebującemu odmówić opieki z tego powodu, że pewne osoby fizyczne lub prawne zobowiązane są do zaspokojenia jego niezbędnych potrzeb życiowych (art. 4).

W takich wypadkach gmina udzieli opieki, zwrotu zaś wydatków, ze sprawowania tej opieki wynikłych, domagać się może od wyżej wskazanych osób fizycznych lub prawnych w granicach ich zobowiązania.

PRAWA OBYWATELI POLSKICH ZAGRANICĄ I OBCOKRAJOWCÓW W POLSCE.

Art. 15. Prawo do opieki obywateli polskich zagranicą oraz cudzoziemców do opieki społecznej w granicach Rzeczypospolitej Polskiej określają umowy międzynarodowe, w braku zaś tychże stosowane będą zasady wzajemności.

U S T A W A

z 6 czerwca 1870 r. — D. u. r. n. str. 259, w brzmieniu ogłoszonem ustawą z 30.V 1908 r. — D. u. r. n. str. 381, łącznie z postanowieniami ustawy wykonawczej z 8.III 1871 r. — D. u. r. n. str. 130, z uwzględnieniem późniejszych zmian

o miejscu zamieszkania pod względem wsparcia.

Obow. w woj. pozn. i pomor.

§ 2. Do publicznego wspierania obywateli Rzeczypospolitej Polskiej potrzebujących pomocy są powołane miejscowe i krajowe związki dla wspierania ubogich, stosownie do bliższych przepisów niniejszej ustawy.

(§ 1 ustawy wyk.). Każdemu potrzebującemu pomocy obywatelowi Rzeczypospolitej Polskiej winien obowiązany do wsparcia go związek dla wspierania ubogich udzielić przytułku, niezbędnego do życia utrzymania, pieczy potrzebnej w razie choroby, zaś na wypadek śmierci odpowiedniego pogrzebu

Wsparcie może być udzielone w danym wypadku, jak długo ono wchodzi w rachubę, przez umieszczenie w domu ubogich lub lecznicy, jako też przez wskazanie wewnątrz albo zewnątrz domu ubogich lub lecznicy prac, odpowiadających siłom osoby potrzebującej pomocy.

.

§ 3. Miejscowe związki dla wspierania ubogich mogą się składać z jednej lub z więcej gmin, a gdzie obszary dworskie znajdują się poza obrębem gminy, z jednego lub z więcej obszarów dworskich, względnie mogą składać się z gmin i obszarów dworskich. Wszystkie gminy i obszary dworskie, złączone w jeden miejscowy związek wspierania ubogich, uważa się za jedną, o ile chodzi o stosunki uregulowane niniejszą ustawą.

§ 5. Krajowe związki dla wspierania ubogich obowiązane są do ponoszenia ciężaru publicznego wspierania tych potrzebujących pomocy obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, co do których żaden miejscowy związek wspierania ubogich nie jest obowiązany do ostatecznego ponoszenia kosztów wsparcia (ubodzy krajowi).

.

.

§ 9. Miejsce zamieszkania pod względem wsparcia nabywa się przez

- a) pobyt,
- b) zamążpójście,
- c) pochodzenie.

§ 10. Kto w jednym z miejscowych związków wspierania ubogich po ukończonym 16 roku życia bez przerwy przez rok miał swe zwykłe miejsce pobytu, nabywa w nim przez to miejsce zamieszkania pod względem wsparcia.

.

§ 11. Czasokres jednego roku biegnie od tego dnia, w którym rozpoczął się pobyt.

Pobyt jednak nie rozpoczyna się przez wstąpienie do szpitala, schroniska lub lecznicy.

.

§ 13. Dobrowolnego oddalenia się nie uważa się za przerwę w pobycie, jeśli z okoliczności, wśród których ono następuje, jasno wynika zamiar dalszego pobytu.

§ 15. Żona ślubna dzieli od chwili zawarcia małżeństwa miejsce zamieszkania pod względem wsparcia męża.

§ 16. Wdowy i prawomocnie rozwiedzione ślubne żony zatrzymują posiadane w czasie rozwiązania małżeństwa miejsce zamieszkania pod względem wsparcia tak długo, dopóki go według przepisów §§ 22 nr. 2, 23—27 nie utracą lub nie nabędą innego miejsca zamieszkania pod względem wsparcia po myśli przepisów §§ 9—14.

§ 17. Za samodzielną w odniesieniu do uzyskania i utraty miejsca zamieszkania pod względem wsparcia uważa się żonę ślubną także w czasie trwania małżeństwa, jeśli i jak długo małżonek ślubny ją złośliwie porzucił, dalej, jeśli i jak długo w czasie trwania aresztu małżonka ślubnego albo na skutek jego wyraźnego zezwolenia albo na mocy upoważnień, przysługujących jej po myśli ustaw krajowych, żyje z mężem w separacji i żywi się bez jego pomocy.

§ 18. Ślubne i w myśl przepisów ustawy narówni ze ślubnymi stojące dzieci, z zastrzeżeniem przepisu § 20, zatrzymują miejsce zamieszkania pod względem wsparcia ich ojca tak długo, dopóki go nie utracą w myśl przepisów §§ 22 Nr. 2, 23—27, albo w myśl przepisów §§ 9—14 nie nabędą innego miejsca zamieszkania pod względem wsparcia.

Dzieci te zatrzymują to miejsce zamieszkania pod względem wsparcia także po śmierci ojca aż do wyżej podanego terminu z zastrzeżeniem postanowienia § 19.

§ 19. Jeśli matka przeżyje ojca, wówczas po rozwiązaniu małżeństwa przez śmierć ojca zatrzymują ślubne, jako też ze

ślubnymi ustawowo narówni stojące dzieci miejsce zamieszkania pod względem wsparcia matki w rozmiarze z § 18.

To samo obowiązuje w wypadku z § 17, o ile dzieci w razie separacji z domu ojca poszły za matką.

§ 20. W razie rozwiązania małżeństwa idą ślubne, jako też ustawowo na równi ze ślubnymi postawione dzieci w rozmiarze § 18 za miejscem zamieszkania pod względem wsparcia matki, jeśli jej przysługuje wychowanie dzieci.

§ 21. Dzieci nieślubne idą co do miejsca zamieszkania pod względem wsparcia w rozmiarze § 18 za matką. *

§ 22. Miejsce zamieszkania pod względem wsparcia traci się przez

1) nabycie innego miejsca zamieszkania pod względem wsparcia,

2) jednoroczną nieprzerwaną nieobecność po ukończonym szesnastym roku życia.

.

§ 23. Jednoroczny czasokres biegnie począwszy od tego dnia, w którym rozpoczęła się nieobecność.

Przez wstąpienie do szpitala, przytulku lub lecznicy nieobecność jednak się nie rozpoczyna.

.

§ 25. Powrotu nie uważa się za przerwę nieobecności, jeżeli z okoliczności, wśród których nastąpił, jasno wynika, że nie zachodzi zamiar trwałego kontynuowania pobytu.

§ 28. Każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej potrzebujący pomocy musi być wspierany tymczasowo przez ten miejscowy związek dla wspierania ubogich, w którego okręgu znajduje się on w czasie zaistnienia potrzeby pomocy. Tymczasowej pomocy udziela się z zastrzeżeniem roszczenia o zwrot kosztów, względnie o przejęcie potrzebującego pomocy wobec obowiązanej do tego związku dla wspierania ubogich.

§ 29. Jeśli osoba, która w danej miejscowości co najmniej przez tydzień znajdowała się za wynagrodzeniem lub zapłatą w tym samym stosunku służbowym lub roboczym, za-

choruje w czasie dalszego trwania tego stosunku służbowego albo w przeciągu jednego tygodnia po ukończeniu go, wówczas miejscowy związek dla wspierania ubogich miejsca służby lub pracy winien ostatecznie ponosić koszty potrzebnej kuracji i pielęgnacji za pierwszych 26 tygodni po rozpoczęciu pielęgnacji albo zwrócić kosztą tej pielęgnacji, jeśli jej udzielił inny związek wspierania ubogich.

Obowiązek miejscowego związku wspierania ubogich miejsca służby lub pracy rozciąga się także na przypadki zachorowania tych krewnych służbobiorky albo pracobiorky, którzy się przy nim znajdują i dzielą z nim jego miejsce zamieszkania pod względem wsparcia, o ile nie zostanie po myśli ustępu 1 uzasadniony obowiązek innego miejscowego związku wspierania ubogich przez to, że krewni sami znajdowali się w stosunku służbowym albo w stosunku pracy.

§ 31. Związek dla wspierania ubogich, obowiązany po myśli przepisu § 30 do zwrotu kosztów, jest obowiązany do przejęcia obywatela Rzeczypospolitej Polskiej potrzebującego pomocy, jeśli wsparcie okazało się koniecznem z innych powodów jak tylko przejściowej niezdolności do pracy

U S T A W A

z 2 lipca 1900 r. — Zb. u. pr. str. 364

o wychowaniu zapobiegawczem małoletnich.

Obow. w woj. pozn. i pomor.

§ 1. Małoletniego, który nie ukończył jeszcze 18 roku życia, można przekazać wychowaniu zapobiegawczemu:

1) jeśli zachodzą warunki § 1666 lub § 1838 kodeksu cywilnego, a wychowanie zapobiegawcze potrzebne jest dla uniknięcia zaniedbania małoletniego;

2) jeśli małoletni popełnił czyn karygodny, za który z powodu wieku młodocianego nie może być pociągany do odpowiedzialności karnej, a wychowanie zapobiegawcze okazuje się potrzebnem dla zapobieżenia dalszemu moralnemu zaniedbaniu

małoletniego ze względu na rodzaj czynu karygodnego, osoby rodziców lub opiekunów oraz inne stosunki życiowe;

3) jeżeli wychowanie zapobiegawcze okaże się — poza temi wypadkami — potrzebnem dla ochrony małoletniego od zupełnego zepsucia moralnego z powodu niedostatecznego wpływu wychowawczego rodziców lub opiekunów lub szkoły.

§ 2. Wychowanie zapobiegawcze prowadzi się pod publicznym dozorem i na koszt publiczny w odpowiedniej do tego rodzinie lub w zakładzie wychowawczym wzgl. poprawczym.

§ 3. Umieszczenie w celu wychowania zapobiegawczego następuje po uchwaleniu przez sąd opiekuńczy, że zachodzą warunki z § 1, i oznaczeniu przyjętych jako udowodnione faktów i na zarządzenie tego sądu.

§ 4. Sąd opiekuńczy uchwała z urzędu lub na wniosek. Do stawienia wniosku są uprawnieni i obowiązani:

starosta powiatowy, w miastach powyżej 10.000 mieszkańców zarząd gminy, w powiatach miejskich zarząd gminy i naczelnik policyjnej władzy miejscowej.

.....

Uchwałę należy podać do wiadomości ustawowemu zastępcy małoletniego i jemu samemu, jeśli ukończył lat 14, nadto staroście, naczelnikowi gminy, naczelnikowi miejscowej władzy policyjnej oraz związkowi komunalnemu, który ma wykonać opiekę.

.....

§ 5. W razie niebezpieczeństwa zwłoki może sąd opiekuńczy zarządzić tymczasowe umieszczenie małoletniego; w tym wypadku winna miejscowa władza policyjna postarać się o umieszczenie go w zakładzie lub w odpowiedniej rodzinie.

.....

§ 9. Wykonanie wychowania zapobiegawczego ciąży na powołanym do tego związku komunalnym (§ 14), który rozstrzyga, w jaki sposób ma być umieszczony małoletni. Jeżeli umieszcza się małoletniego w zakładzie, należy ile możliwości

wybrać zakład wyznania małoletniego. Jeśli umieszcza się małoletniego w rodzinie, należy przynajmniej aż do ukończenia obowiązkowego wieku szkolnego przeznaczyć go do rodziny tego samego co on wyznania

§ 10. Wychowanków nie wolno umieszczać w domach przymusowej pracy, w domach dla krajowych ubogich, ani też w zakładach przeznaczonych dla chorych, ułomnych, idjotów, głuchoniemych lub ociemniałych, chyba że ich stan zdrowia tego wymaga i na czas istnienia tej potrzeby.

§ 13. Wychowanie zapobiegawcze kończy się z chwilą osiągnięcia pełnoletności.

Wcześniejsze uchylenie wychowania zapobiegawczego może nastąpić na wniosek związku komunalnego z urzędu lub na wniosek rodziców lub ustawowego zastępcy małoletniego, jeżeli cel wychowawczy jest osiągnięty, lub jego osiągnięcie zapewniono w inny sposób. Zniesienie wychowania zapobiegawczego może też nastąpić z zastrzeżeniem odwołania.

§ 14. Prowincjonalne związki komunalne obowiązane są do umieszczenia w sposób ustawą przewidziany małoletnich przekazanych do wychowania zapobiegawczego przez uchwałę sądu opiekuńczego

Do umieszczenia w drodze wychowania zapobiegawczego obowiązany jest ten związek komunalny, na którego obszarze leży miejscowość, dla której sąd opiekuńczy powziął uchwałę.

§ 21. Kto poza wypadkami z § 120 i 235 ustawy karnej uchyla małoletniego, co do którego wdrożono postępowanie sądowe w celu poddania go wychowaniu zapobiegawczemu lub takie poddanie zarządził, lub go do uchylenia się z pod tego wychowania namawia, lub też użycza mu w tym względzie świadomie pomocy, karany będzie aresztem do 2 lat lub grzywną do 1.000 zł.

Usiłowanie jest karalne.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 6 marca 1928 r. — D. U. poz. 267

**o opiekunach społecznych i o komisjach
opieki społecznej.**

*Obow. w dz. poros. i powiatryj.
oraz woj. pozn. i pomor.*

Art. 1. Celem zapewnienia należytego wykonywania opieki społecznej mają być tworzone specjalne komunalne organa opieki społecznej.

Organami temi są:

- 1) opiekunowie społeczni oraz
- 2) komisje opieki społecznej.

Art. 2. W każdej gminie powinien być ustanowiony co najmniej jeden opiekun społeczny.

W zależności od liczby mieszkańców i obszaru gminy rada gminna (miejska) na wniosek gminnej komisji opieki społecznej uchwali podział gminy pod względem terytorjalnym na okręgi opiekuńcze, określi liczbę opiekunów społecznych, biorąc pod uwagę konieczność umożliwienia każdemu z nich bezpośredniej styczności z osobami potrzebującymi opieki, oraz wyznaczy każdemu z opiekunów społecznych osobny okrąg lub część okręgu.

Art. 3. Opiekunów społecznych wybiera na okres trzyletni rada gminna (miejska) na wniosek gminnej komisji opieki społecznej z pośród osób posiadających prawo wybieralności do rady gminnej (miejskiej), a przynajmniej od roku stale zamieszkałych w gminie.

Ponowny wybór jest dopuszczalny.

Pozostający w służbie czynnej wojskowi i funkcjonariusze policji państwowej nie mogą być wybierani na opiekunów społecznych.

Art. 7. Obowiązkiem opiekuna społecznego jest:

- 1) inicjatywa i współdziałanie z organami gminnymi w zakresie wykonywania opieki społecznej.
- 2) czuwanie, by osobom opieki i pomocy potrzebującym była udzielona opieka w granicach obowiązujących przepisów,

3) badanie z własnej inicjatywy względnie na żądanie zarządu gminy osobistych i majątkowych stosunków osób korzystających lub mających korzystać z opieki społecznej dla ustalenia ich prawa do opieki oraz rodzaju i rozmiarów niezbędnej pomocy,

4) udzielanie w wypadkach nagłych pomocy doraźnej ze środków na ten cel przez gminę przeznaczonych i w sposób przez nią ustalony,

5) komunikowanie zarządowi gminy swoich spostrzeżeń i wniosków oraz składanie gminnej komisji opieki społecznej przynajmniej raz do roku sprawozdań z działalności,

6) wykonywanie czynności, przekazanych osobnymi przepisami.

Art. 8. Stanowisko opiekuna społecznego jest honorowe i bezpłatne.

Opiekunom społecznym przyszuje się prawo noszenia oznak według wzoru, jaki ustali Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych¹⁾.

Opiekunowie społeczni otrzymują z funduszuw gminnych zwrot koniecznych wydatków, poniesionych w związku z wykonywaniem swych czynności.

Art. 9. Opiekunowie społeczni przy pełnieniu swych obowiązków korzystają z ochrony prawnej, przysługującej urzędnikom państwowym.

Państwowe władze cywilne oraz władze samorządowe obowiązane są do udzielania opiekunom społecznym na ich żądanie i za wylegitymowaniem koniecznej pomocy w zakresie ich czynności.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej określi wypadki i sposób współdziałania z opiekunami społecznymi organów policji państwowej²⁾.

¹⁾ Oznaka ta została ustalona paragrafem 31 rozporządzenia z 11.IV 1929 r. — D. U. poz. 291. Oznaka jest okrągła, o średnicy 24 mm., wytłaczana w bronzie, srebrzona, oksydowana; w otoku napis „opiekun społeczny”; wewnątrz otoku orzeł karmiący czworo piskląt.

²⁾ Rozporządzenie to patrz str. 96 niniejszego tomu „Zbioru”.

Art. 10. W każdej gminie miejskiej oraz w każdej gminie wiejskiej liczącej ponad 5000 mieszkańców ma być utworzona gminna komisja opieki społecznej. Wydział powiatowy może nałożyć na gminę wiejską liczącą mniej niż 5000 mieszkańców obowiązek utworzenia gminnej komisji opieki społecznej.

W skład gminnej komisji opieki społecznej wchodzi:

1) przewodniczący zarządu gminy względnie inny wyznaczony przez niego członek tego zarządu, jako przewodniczący komisji,

2) członkowie rady gminnej (miejskiej), wybierani przez radę na początku jej kadencji w liczbie przez nią określonej,

3) opiekunowie społeczni

Art. 11. Zadaniem gminnej komisji opieki społecznej jest wydawanie opinii i inicjatywa w zakresie:

1) organizacji i sposobu wykonywania opieki społecznej na terenie gminy,

2) koordynowania wykonywanej przez gminę opieki społecznej z działalnością opiekuńczą stowarzyszeń i instytucji, istniejących na terenie gminy,

3) sprawozdań i spostrzeżeń opiekunów społecznych,

4) podziału gminy na okręgi opiekuńcze, liczby opiekunów społecznych i wyboru kandydatów na opiekunów społecznych,

5) preliminarza wydatków gminy na cele opieki społecznej.

Art. 12. W obradach gminnej komisji opieki społecznej mogą brać udział bez prawa głosowania przedstawiciele zarządu gminy oraz osoby powołane przez komisję w charakterze rzeczoznawców.

Art. 13. W każdym powiatowym związku komunalnym ma być utworzona powiatowa komisja opieki społecznej.

Art. 21. W gminach wiejskich liczących mniej niż 5000 mieszkańców, w których gminne komisje opieki społecznej nie

będą utworzone (art. 10 ustęp pierwszy), uprawnienia gminnej komisji opieki społecznej, określone w artykułach 2, 3 niniejszego rozporządzenia, wykonywać będzie zarząd gminy; przewidziane w art. 7 punkt 5 sprawozdania opiekunowie społeczni składać będą radzie gminnej.

W gminach miejskich i wiejskich, w których w myśl art. 10 ustęp pierwszy gminne komisje opieki społecznej mają być utworzone, rada gminna (miejska) — do czasu utworzenia gminnej komisji opieki społecznej — na wniosek zarządu gminy ustali tymczasowy podział gminy na okręgi opiekuńcze, określi liczbę opiekunów społecznych (art. 2) oraz dokona wyboru opiekunów społecznych na pierwszy okres trzyletni (art. 3).

Art. 22. Na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego przepisy niniejszego rozporządzenia dotyczące opiekunów społecznych i gminnych komisji opieki społecznej mają zastosowanie do gmin stanowiących każda dla siebie miejscowy związek wspierania ubogich, jak również do zbiorowych związków wspierania ubogich.

Istniejące na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego obszary dworskie łączą się dla celów opieki społecznej z gminami wiejskimi w zbiorowe związki wspierania ubogich, o ile takie połączenie już nie nastąpiło.

.

**Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych
w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej**

z 2 maja 1929 r. — D. U. poz. 358

**o współdziałaniu organów policji państwowej
z opiekunami społecznymi.**

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. poz. i pomor.*

§ 1. Organa policji państwowej bezpośrednio zawiadamiają właściwego opiekuna społecznego o każdym wypadku, wymagającym natychmiastowego roztoczenia opieki społecznej.

§ 2. Na żądanie opiekuna społecznego organa policji państwowej obowiązane są udzielić mu pomocy w odprowadzeniu osoby, potrzebującej natychmiastowej opieki, a znajdu-

jącej się w miejscu publicznem, do miejsca, gdzie opieka ta ma być udzielona.

§ 3. W razie czynnego oporu lub utrudniania opiekunowi społecznemu spełnienia jego obowiązków organa policji państwowej na żądanie opiekuna społecznego obowiązane są udzielić mu pomocy, usuwając przeszkody, uniemożliwiające wykonywanie jego czynności, niezależnie od sporządzenia protokołu za opór władzy.

§ 4. Organa policji państwowej udzielać będą opiekunom społecznym, na podstawie danych znajdujących się w posiadaniu policji państwowej, informacji o osobach, będących przedmiotem opieki społecznej.

§ 5. W razie zatrzymania żebraka lub włóczęgi, co do którego policji wiadomo, że znajduje się pod opieką opiekuna społecznego w myśl art. 15 ustęp drugi i art. 20 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa (Dz. U. R. P. Nr. 92, poz. 823)¹⁾, policja państwowa zawiadamia o fakcie zatrzymania właściwego opiekuna społecznego.

§ 6. Organa policji państwowej w razie żądania ze strony opiekuna społecznego udzielenia mu pomocy mogą żądać okazania legitymacji opiekuna.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 14 października 1927 r. — D. U. poz. 823

o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa.

*Obow. w dz. poros. i poaustrij.
oraz woj. pozn. i pomor.*

O ŻEBRACTWIE I WŁÓCZĘGOSTWIE.

Art. 1. Celem zwalczania żebractwa i włóczęgostwa stosuje się środki zapobiegawcze, poprawcze i karne względem osób, dopuszczających się czynów, przewidzianych niniejszem rozporządzeniem.

¹⁾ Patrz str. 100 i 101 niniejszego tomu „Zbioru“.

Zwalczanie żebractwa i włóczęgostwa nieletnich do lat siedemnastu uregulują przepisy specjalne.

Art. 2. Żebrakiem w rozumieniu niniejszego rozporządzenia jest ten, kto zawodowo zajmuje się wyprasaniem dla siebie w jakikolwiek sposób jałmużny.

Art. 3. Włóczęgą, w rozumieniu niniejszego rozporządzenia jest ten, kto bez pracy i środków do życia zmienia stale miejsce swego pobytu nie w celu znalezienia pracy.

Art. 4. Postanowienia niniejszego rozporządzenia stosuje się również do tego:

a) kto nałogowo oddając się grze hazardowej, pijaństwu lub ostremu narkotyzowaniu się, dochodzi do takiego stanu, iż dla utrzymania bądź jego samego, bądź tych, których obowiązany jest żywić, udzielić trzeba pomocy z tytułu opieki społecznej;

b) kto pobiera wsparcia z tytułu opieki społecznej i wzbrania się wykonywać zaofiarowaną mu, a dostosowaną do jego sił i warunków pracę.

ZAKŁADY ZAPOBIEGAWCZE I POPRAWCZE.

Art. 5. Do walki z żebractwem i włóczęgostwem służą:

- 1) domy pracy dobrowolnej,
- 2) przytulki,
- 3) domy pracy przymusowej.

Art. 6. Zakłady, wymienione w artykule 5, osiągają swój cel, zależnie od przeznaczenia, przez:

- 1) opiekę zakładową,
- 2) udzielanie nauki i przygotowanie do pracy zawodowej,
- 3) wywieranie moralnego wpływu,
- 4) celową i systematyczną pracę, za wynagrodzeniem, w warsztatach zakładowych, bądź poza zakładem.

DOMY PRACY DOBROWOLNEJ.

Art. 7. Do domów pracy dobrowolnej przyjmowani będą w miarę możliwości i na własne życzenie żebracy i włóczędzy po zwolnieniu z domu pracy przymusowej, więźniowie po odbyciu kary, osoby o niepełnej zdolności do pracy oraz wszystkie

inne osoby, nie mogące być w innej drodze zatrudnione lub nie mogące znaleźć innej pracy. Praca w domach pracy dobrowolnej jest płatna. Nie będą przyjmowane osoby posiadające środki utrzymania lub zupełnie niezdolne do pracy. Opuszczenie domu pracy dobrowolnej jest dozwolone.

Przez środki utrzymania rozumie się również pomoc materialną ze strony osoby trzeciej, chociaż prawnie do tego nieobowiązanej.

PRZYTULKI.

Art. 8. Do przytułków przyjmowani będą z tytułu opieki społecznej lub przymusowo umieszczani na mocy decyzji sądu zupełnie niezdolni do pracy żebracy i włóczędzy, nie posiadający środków utrzymania.

Do zakładów tych będą również przyjmowane z tytułu opieki społecznej inne osoby, pozbawione środków utrzymania i zupełnie niezdolne do pracy.

Art. 9. Przymusowemu umieszczeniu w przytułku lub zakładzie specjalnym (art. 24) na mocy decyzji sądu podlega żebrak lub włóczęga, nie posiadający środków utrzymania i zupełnie niezdolny do pracy, który nie chce wstąpić dobrowolnie do przytułku lub zakładu specjalnego z tytułu opieki społecznej lub przyjęty, po opuszczeniu przytułku bądź zakładu specjalnego, żebrze lub włóczy się.

Art. 10. Żebrak lub włóczęga, przymusowo umieszczony w przytułku, będzie przez kierownictwo przytułku zwolniony, jeśli uzyskał dostateczne środki utrzymania lub stał się zdolnym do pracy. Osobom pozostającym z tytułu opieki społecznej dozwolone jest opuszczenie przytułku.

Art. 11. Jeżeli żebrak lub włóczęga zwolniony na mocy artykułu 10 zostanie ponownie przytrzymany za żebractwo lub włóczęgostwo, będzie przez sąd przymusowo umieszczony w przytułku i wtedy zwolniony być może jedynie na mocy decyzji sądu.

DOMY PRACY PRZYMUSOWEJ.

Art. 12. W domach pracy przymusowej umieszczani będą, z zastrzeżeniem postanowień artykułu 24 niniejszego rozporządzenia, żebracy i włóczędzy zdolni do pracy i nie posia-

dający środków utrzymania, co do których sąd orzekł umieszczenie w domu pracy przymusowej,

Art. 13. Żebracy lub włóczędzy zdolni do pracy, nie posiadający środków utrzymania, podlegają umieszczeniu w domu pracy przymusowej na czas od trzech do sześciu miesięcy.

Tenże środek sąd może zastosować względem osób zdolnych do pracy, wymienionych w art. 4 niniejszego rozporządzenia.

Art. 14. W razie, gdyby skazany na mocy art. 13 został w ciągu dwóch lat od daty zwolnienia z domu pracy przymusowej ponownie przytrzymany na żebranie lub włóczęgostwie, ulegnie on umieszczeniu w domu pracy przymusowej na czas od trzech miesięcy do dwóch lat.

Art. 15. W wypadkach, gdy sąd uzna, że umieszczenie w domu pracy przymusowej nie jest wskazane ze względu na poprzednią niekaralność lub inne okoliczności — wówczas zastosowanie tego środka może zawiesić na czas od jednego roku do trzech lat.

W wypadkach zawieszenia sąd ustanawia na ten czas nad skazanym opiekę, wykonanie której powierza właściwemu organowi opieki społecznej.

Art. 16. Zastosowanie środka poprawczego, zawieszonego na mocy art. 15, uważa się za dokonane po upływie terminu zawieszenia.

Art. 17. Zawieszenie będzie cofnięte, jeżeli skazany w okresie zawieszenia dopuści się ponownie żebractwa lub włóczęgostwa, a okres zawieszenia jeszcze nie upłynął.

Art. 18. Umieszczony w domu pracy przymusowej na okres dłuższy, niż sześć miesięcy, może być po upływie co najmniej sześciu miesięcy przedterminowo zwolniony decyzją sądu na wniosek kierownictwa domu pracy przymusowej.

Art. 19. Przedterminowe zwolnienie dopuszczalne jest w razie dobrego sprawowania się skazanego podczas pobytu w domu pracy przymusowej i zarazem gdy jest przewidywana

możność stałego zarobkowania lub uzyskania innych godziwych środków do życia.

Art. 20. Okres przedterminowego zwolnienia trwa do upływu terminu skazania. Na ten czas sąd ustanawia nad przedterminowo zwolnionym opiekę, wykonanie której powierza właściwemu organowi opieki społecznej.

Art. 21. W ciągu powyższego okresu sąd może zwolnienie odwołać, jeżeli przedterminowo zwolniony dopuści się ponownie żebractwa lub włóczęgostwa; czas przebywania na wolności nie będzie skazanemu policzony na poczet zamknięcia w domu pracy przymusowej.

Art. 22. Do czasu ustanowienia organów opieki społecznej sąd może zarządzić dozór policyjny zamiast ustanowienia opieki.

POSTANOWIENIA WSPÓLNE DLA PRZYTULKÓW I DOMÓW PRACY PRZYMUSOWEJ.

Art. 23. W stosunku do osób, których umieszczenie w domu pracy przymusowej lub przytulku groziłoby pozbawieniem niezbędnej opieki członków ich rodziny, sąd zarządzi umieszczenie, po uprzednim zapewnieniu opieki tymże członkom rodziny.

Art. 24. W domu pracy przymusowej i przytulkach nie wolno umieszczać:

- 1) umysłowo chorych i epileptyków,
- 2) osób dotkniętych chorobami niebezpiecznymi dla otoczenia (gruźlica, świeża kiła, jaglica i ostre choroby zakaźne) lub wzbudzających wstręt oraz chorych na choroby ostre niezakaźne, dopóki nie wyzdrowieją,
- 3) kobiet brzemiennych i karmiących.

Osoby te umieszczane będą w zakładach specjalnych.

KARA POZBAWIENIA WOLNOŚCI.

Art. 25. Kto, posiadając wystarczające środki utrzymania, żebrze (art. 2), będzie karany więzieniem od sześciu miesięcy do dwóch lat, a w razie powtórzenia tego przestępstwa w ciągu pięciu lat od chwili odcierpienia kary — więzieniem od roku do pięciu lat.

Jednocześnie z karą więzienia może być orzeczona grzywna od 100 zł. do 5.000 zł.

Na obszarze mocy obowiązującej ustawy karnej z 1852 r. orzeka się za powyższy występki zamiast więzienia areszt ścisły.

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH, DOTYCZĄCYCH POZBAWIENIA WOLNOŚCI Z TYTUŁU UMIESZCZENIA W PRZYTULKU LUB DOMU PRACY PRZYMUSOWEJ.

Art. 26. Organa policji obowiązane są żebraków (art. 2) i włóczęgów (art. 3) zatrzymywać i przekazywać do dyspozycji sądu pokoju (powiatowego).

Art. 27. W razie stwierdzenia, że zatrzymany nie zajmuje się zawodowo żebractwem lub włóczęgostwem, lecz popadł w taki stan przejściowy, z powodu niemożności znalezienia pracy — sąd zarządza skierowanie zatrzymanego do gminy, zobowiązanej do opieki, albo do właściwego urzędu lub domu pracy dobrowolnej, celem umożliwienia mu uzyskania pracy.

Art. 28. W sprawach o umieszczenie w przytulku lub w domu pracy przymusowej stosuje się odpowiednio przepisy ustawy postępowania karnego. Środki odwoławcze przeciw wyrokowi nie wstrzymują jednak wykonania.

Zamiast aresztu prewencyjnego stosuje się przed wydaniem wyroku w sądzie I instancji tymczasowe zamknięcie w przytulku, względnie domu pracy przymusowej; — środek ten może być zawsze zastosowany w miarę potrzeby.

Właściwe są sądy pokoju (powiatowe).

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

Art. 34. Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem województwa śląskiego, w 2 tygodnie po ogłoszeniu.

Postanowienia, dotyczące przymusowego umieszczania w przytulkach i domach pracy przymusowej, będą wykonywane w poszczególnych województwach (m. st. Warszawie) w czasie, określonym przez rozporządzenia, wydane przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 35. Wszelkie przepisy dotyczące żebractwa i włóczęgostwa, choćby nie odpowiadającego określeniu art. 2 i 3, zostają uchylone w poszczególnych województwach (m. st. Warszawie) w czasie oznaczonym w ustępie drugim art. 34, o ile nie zostały uchylone w myśl art. 34 ustęp pierwszy. Jednakże artykuły 274 i 275 kodeksu karnego z r. 1903 zostają uchylone w terminie oznaczonym w ustępie pierwszym art. 34.

Pozostają w mocy przepisy, dotyczące umieszczania w domach pracy i przytułkach z powodów innych, niż żebractwo i włóczęgostwo (ustęp 1) jak również dotyczące żebractwa i włóczęgostwa nieletnich, o ile chodzi o osoby nie mające lat siedemnastu.

EMIGRACJA.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z 11 października 1927 r. — D. U. poz. 799, łącznie z postanowieniami rozporządzenia wykonawczego z 23.XII 1927 r. — D. U. poz. 37/1928 r., w brzmieniu nadanem rozporządzeniem z 22.XII 1928 r. — D. U. poz. 21/1929 r.

o emigracji.

ROZDZIAŁ I.

O EMIGRACJI W OGÓLNOŚCI.

Art. 1. Emigrantem w rozumieniu niniejszego rozporządzenia jest obywatel polski, który opuszcza lub opuścił terytorjum Rzeczypospolitej w poszukiwaniu pracy, lub dla jej wykonywania, lub w celach osadnictwa, albo też udając się do swego małżonka, krewnych i powinowatych, którzy już wyemigrowali poprzednio.

Za emigranta uważana będzie również każda osoba, opuszczająca terytorjum Rzeczypospolitej, lub przebywająca poza tem terytorjum razem z emigrantem, a będąca członkiem jego rodziny.

Nie są emigrantami:

a) personel dyplomatyczny lub konsularny i osoby, które mu towarzyszą oraz delegaci misyj oficjalnych, naukowych, ekonomicznych i t. p.;

b) artyści wyjeżdżający na występy gościnne, osoby biorące udział w kongresach i konkursach, prelegenci i wogóle wszystkie osoby wyjeżdżające tylko dla dorywczej pracy poza granice Rzeczypospolitej z wyjątkiem robotników sezonowych.

Art. 4. Minister Pracy i Opieki Społecznej ma prawo wstrzymać czasowo emigrację całkowicie lub

częściowo do pewnych państw, jeżeli wymaga tego ochrona życia, wolności, mienia oraz interesów ekonomicznych i moralnych emigrantów

Art. 5. Kobiety w wieku do lat 21 mogą emigrować tylko jadąc razem z mężem, z rodzicami, opiekunem, braćmi i siostrami pełnoletnimi, albo jeżeli udają się do swych rodziców, braci i sióstr pełnoletnich lub męża, posiadając należycie uwierzytelnione wezwanie powyższych osób.

Urząd Emigracyjny może w wyjątkowych wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, zezwalać kobietom, o których mowa w ustępie poprzednim, na emigrację nawet w braku warunków w ustępie poprzednim wspomnianych.

Nieletni płci męskiej do lat 18 tu, o ile nie wyjeżdżają z rodzicami, braćmi i siostrami pełnoletnimi lub do tychże, emigrować mogą tylko po uzyskaniu zezwolenia Urzędu Emigracyjnego.

Art. 6. Paszport emigracyjny wydawany będzie na terytorjum Rzeczypospolitej bezpłatnie na podstawie zaświadczenia, stwierdzającego prawo emigranta do uzyskania takiego paszportu.

Zaświadczenia te wydawane będą przez Urząd Emigracyjny, względnie państwowe urzędy pośrednictwa pracy

Art. 7. Uprawianie agitacji wychodźczej na terytorjum Rzeczypospolitej jest wzbronione.

Za agitację wychodźczą uważa się udzielanie wszelkich wiadomości drukiem, słowem lub pismem o konjunkturze emigracyjnej w celu skłonienia do wyjazdu.

Art. 8. Trudnienie się udzielaniem wiadomości o stosunkach w państwach obcych pod względem konjunktury emigracyjnej, udzielaniem porad w sprawach przesiedlania się za granicę w celach oznaczonych w art. 1 niniejszego rozporządzenia oraz ułatwianiem wyjazdów w tychże celach wymaga zezwolenia Urzędu Emigracyjnego i może być wykonywane tylko z zachowaniem warunków tego zezwolenia.

Zezwolenia te wydawane być mogą:

1) przedstawicielom pracodawców państw obcych, ustanowionym za zgodą Rządu Polskiego w celu rekrutowania robotników polskich;

2) instytucjom oznaczonym w artykule 10 punkt 1) niniejszego rozporządzenia.

Urząd Emigracyjny obowiązany jest czuwać, ażeby wiadomości, udzielane o konjunkturze emigracyjnej w państwach obcych, były dokładne.

Nie wymaga specjalnego zezwolenia ogłaszanie przez przedsiębiorstwa przewozowe, posiadające koncesję Rządu Polskiego na przewóz emigrantów, adresu przedsiębiorstwa, nazwy statków, kierunku utrzymywanej komunikacji i warunków podróży.

Wspomniane przedsiębiorstwa mogą wysyłać prospekty tylko na wyraźne żądanie osób bezpośrednio zainteresowanych w wyjeździe.

(§ 26 rozp. wyk.). Przez udzielanie wiadomości o stosunkach w państwach obcych pod względem konjunktury emigracyjnej należy rozumieć udzielanie wiadomości o istniejących w tych państwach widokach znalezienia pracy, możliwości osiedlenia się, warunkach pracy i płacy, popycie na siłę roboczą oraz stosunkach gospodarczych i przyrodzonych właściwościach krajów obcych wogóle, o ile udzielenie tych ostatnich wiadomości ma na celu wykazanie warunków bytu emigrantów w tych krajach.

(§ 27 rozp. wyk.). Przez udzielanie porad w sprawach przesiedlania się za granicę oraz przez ułatwianie wyjazdów należy rozumieć udzielanie wszelkiego rodzaju informacji o warunkach, wymaganych przez przepisy imigracyjne państw obcych, o wszelkiego rodzaju formalnościach wymaganych w związku z wyjazdem emigranta w urzędach państwowych polskich, przedsiębiorstwach przewozowych lub przedstawicielstwach państw obcych, pośredniczenie w załatwianiu wspomnianych formalności, nie wyłączając pisania podań, komunikowanie wiadomości o zapotrzebowaniach na siłę roboczą ze strony pracodawców państw obcych lub ich przedstawicieli

ROZDZIAŁ V.

O PRZEDSIĘBIORSTWACH, TRUDNIĄCYCH SIĘ PRZEWOZEM
EMIGRANTÓW.

Art. 25. Przewóz emigrantów dozwolony jest wyłącznie przedsiębiorstwom, posiadającym koncesję, wydaną przez Ministrów Pracy i Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu

Minister Pracy i Opieki Społecznej może zezwalać na przewóz emigrantów również i przedsiębiorstwom nie posiadającym koncesji, jeżeli żadne z przedsiębiorstw koncesjonowanych w danym kierunku nie utrzymuje komunikacji.

(§ 36 rozp. wyk.). Koncesje (zał. Nr. 2) wydawane będą na okres roku kalendarzowego¹⁾.

Art. 29. Przedsiębiorstwo, które uzyskało koncesję, winno prowadzić w Warszawie biuro dla wykonywania czynności z przewozem emigrantów związanych.

W innych miastach mogą być, w miarę potrzeby, otwierane oddziały, jednakowoż po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Urzędu Emigracyjnego

(§ 45 rozp. wyk.). Biuro prowadzone przez przedsiębiorstwo w Warszawie, jako też biura oddziałów, przeznaczone być winny wyłącznie do wykonywania czynności z przewozem emigrantów związanych.

Zabronione jest dokonywanie w biurach tych jakichkolwiek czynności handlowych, operacyj bankowych, wymiany pieniędzy i t. d., bez zezwolenia Urzędu Emigracyjnego i innych władz właściwych.

Art. 32. Urzędowi Emigracyjnemu służy prawo zaspokajania pretensyj emigrantów, wynikających z naruszenia przez przedsiębiorstwo postanowień artykułów 39, 44 i 45 z kaucyj (składanych przez przedsiębiorstwa emigracyjne — przypisek redakcji)

¹⁾ Wzór koncesji — patrz str. 115 niniejszego tomu „Zbioru”.

(§ 47 rozp. wyk.). Podania emigrantów w sprawach zwrotu wpłaconych przez nich przedsiębiorstwu przewozowemu pieniędzy, względnie zwrotu kosztów lub wypłacenia odszkodowań przez przedsiębiorstwo przewozowe, mogą być zgłaszane słownie lub na piśmie.

Zażalenia zgłoszone słownie winny być zaprotokółowane.

(§ 48 rozp. wyk.). Zażalenia mogą być zgłaszane w ekspozyturach i etapach emigracyjnych, w państwowych urzędach pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami, u radcy do spraw emigracyjnych przy Komisarjacie Generalnym Rzeczypospolitej w Gdańsku, w przedstawicielstwach dyplomatycznych i konsularnych Rzeczypospolitej u radców do spraw emigracyjnych i u ich zastępców, u delegatów Urzędu Emigracyjnego lub bezpośrednio w Urzędzie Emigracyjnym.

.

Art. 33.

Nie mogą być angażowani w charakterze pełnomocników, kierowników oddziałów lub innych pracowników przedsiębiorstwa:

- 1) posłowie i senatorowie;
- 2) osoby, zatrudnione w służbie państwowej lub samorządowej, duchowieństwo wszystkich wyznań;
- 3) właściciele lub zarządcy banków i kantorów wymiany pieniędzy, przedsiębiorstw ekspedycyjnych oraz wszelkiego rodzaju biur komisowych lub informacyjnych do spraw prywatnych, jako też właściciele lub zarządcy restauracji, kawiarni, hoteli i domów noclegowych oraz członkowie ich rodzin wspólnie z nimi mieszkający.

Adwokaci, obrońcy sądowi oraz lekarze mogą być zatrudniani przez przedsiębiorstwa okrętowe wyłącznie w zakresie swego zawodu.

Art. 34. Zabronione jest pracownikom przedsiębiorstwa wykonywać czynności swe służbowe poza lokalem biurowym, z wyjątkiem czynności, które z natury rzeczy w lokalu biurowym wykonywane być nie mogą.

Pracownicy przedsiębiorstwa, przyjmujący emigrantów w portach wsiadania i przeznaczenia oraz konwojujący tran-

sport, winni posiadać znajomość języka polskiego, mieć specjalne odznaki łatwo dostrzegalne oraz legitymacje służbowe.

Art. 38. Przedsiębiorstwo przewozowe skuteczniać może przewóz emigranta jedynie na podstawie pisemnej umowy przewozowej.

Umowa przewozowa winna być spisywana w języku polskim w trzech egzemplarzach, z których jeden pozostaje w aktach przedsiębiorstwa przewozowego, drugi doręcza się emigrantowi, a trzeci winien być składany do Urzędu Emigracyjnego.

Umowa przewozowa winna być doręczona emigrantowi bezpośrednio po uiszczeniu przewidzianej taryfą ceny karty okrętowej.

Umowa może być zawierana jedynie z osobami, które posiadają zaświadczenie, o którym mowa w artykule 6 niniejszego rozporządzenia.

.

Art. 39. Do obowiązków przedsiębiorcy należy:

a) przewiezienie emigranta i jego bagażu z miejsca do miejsca, oznaczonych w umowie przewozowej;

b) dostarczenie emigrantowi mieszkania i dostatecznego utrzymania w ciągu trwania podróży i w czasie przerw tej podróży;

c) zapewnienie bezpłatnej pomocy lekarskiej w ciągu trwania podróży oraz ponoszenie kosztów pogrzebu w razie śmierci emigranta podczas podróży;

d) ubezpieczenie w jednym z towarzystw ubezpieczeniowych polskich, na warunkach ustalonych w akcie koncesyjnym, emigranta od wypadku i bagażu od utraty i uszkodzenia.

Art. 40. Zabronione jest przedsiębiorcy:

a) zawierać bez zgody Urzędu Emigracyjnego umowy z emigrantami, na mocy których emigrant zobowiązuje się należność lub część należności za przejazd uścić pracą podczas przejazdu lub po przybyciu na miejsce przeznaczenia;

b) zawierać umowy z emigrantami wbrew przepisom nie dopuszczającym te kategorie emigrantów do krajów przeznaczenia; }

c) wymagać jakichkolwiek bądź opłat dodatkowych, ponad taryfę, za korzystanie z kolei i innych środków komunikacji i t. p.;

d) wymagać od emigranta usług osobistych.

Wszelkie postanowienia umów z emigrantami, zwalniające przedsiębiorstwo od wykonania jakiegokolwiek z obowiązków jego, w niniejszem rozporządzeniu wymienionych, lub ograniczające jego odpowiedzialność, są nieważne.

Art. 41. Taryfy oraz zmiany taryf winny być przedstawiane do zatwierdzenia Urzędowi Emigracyjnemu

Wszelkie zmiany taryf nie obowiązują emigrantów, którzy umowy transportowe zawarli przed wprowadzeniem zatwierdzonej zmiany, chyba że zmiana miała na celu obniżenie taryfy.

Przedsiębiorstwo nie może udzielać redukcji cen, zatwierdzonych przez Urząd Emigracyjny, poszczególnym emigrantom lub grupom emigrantów oraz bezpłatnie przewozić emigrantów, o ile nie posiada na to specjalnego zezwolenia Urzędu Emigracyjnego.

Ceny kart okrętowych winny być podane do wiadomości emigrantów przez wywieszenie cennika na widocznych miejscach w lokalach biurowych przedsiębiorstwa.

Art. 44. Jeżeli wskutek choroby lub jakichkolwiek innych uznanych przez Urząd Emigracyjny za ważne powodów, niezależnych od emigranta, emigrant przed rozpoczęciem podróży odstępuje od zawartej umowy przewozowej, przedsiębiorstwo obowiązane będzie zwrócić emigrantowi wpłacone za przejazd pieniądze bez wszelkich potrąceń. Obowiązek ten obciąża przedsiębiorstwo w stosunku do spadkobierców emigranta w razie jego śmierci przed rozpoczęciem podróży.

W innych wypadkach odstąpienia emigranta od umowy przed rozpoczęciem podróży przedsiębiorstwo zwraca emigrantowi wpłacone za przejazd pieniądze po potrąceniu 5% ceny karty okrętowej lub 10% wpłaconego zadatku za kartę okrętową.

Jeżeli emigrant odstąpi od umowy w czasie podróży, przedsiębiorstwo zwraca emigrantowi wpłacone za przejazd pieniądze, po potrąceniu kosztów odbytej podróży według taryfy. Obowiązek ten obciąża przedsiębiorstwo w stosunku do spadkobierców emigranta w razie śmierci jego w czasie podróży.

.

Art. 45. W razie opóźnienia, trwającego dłużej niż siedem dni, odjazdu statku z portu załadowania, emigrantowi wolno jest żądać rozwiązania umowy przewozowej i zwrotu wpłaconych pieniędzy.

Prócz tego przedsiębiorstwo winno uiścić emigrantowi koszty przejazdu do portu i zpowrotem oraz koszty utrzymania podczas tych przejazdów.

Nie przesądza to jednak prawa emigranta do żądania zwrotu strat, które mogły wyniknąć dla niego wskutek opóźnienia wyjazdu statku.

• • • • •

ROZDZIAŁ VI.

O OSADNICTWIE.

Art. 51. Werbowanie na osadnictwo do jakiegokolwiek kraju poza granice Rzeczypospolitej Polskiej jest niedozwolone.

Minister Pracy i Opieki Społecznej może jednak, na wniosek Urzędu Emigracyjnego, zezwolić na zaangażowanie w określonym terminie, do pewnego kraju, pewnej ściśle określonej liczby osadników, na warunkach w zezwoleniu określonych, o ile zapewniona im będzie opieka, tak pod względem higienicznym, jak materialnym i moralnym w kraju osadniczym.

ROZDZIAŁ VII.

O NAJMOWANIU ROBOTNIKÓW DO PRACY ZAGRANICĄ.

Art. 53. Najmowanie robotników polskich do pracy zagranicą skuteczniane być może tylko po uzyskaniu i w granicach specjalnego zezwolenia Urzędu Emigracyjnego, określającego kraj, do którego będą robotnicy najęci, zawód i liczbę robotników, którzy mogą być zakontraktowani, obszar, na którym najmowanie może się odbywać, oraz czas, na jaki zezwolenie zostało wydane.

(§ 79 rozp. wyk.). Zezwolenie Urzędu Emigracyjnego uprawniające do najmowania robotników polskich do pracy zagranicą nie jest wymagane, jeżeli pracodawca zagraniczny lub jego przedstawiciel w ciągu jednego miesiąca najmuje nie więcej niż 2 robotników.

Art. 55. Najmowanie robotników przez pracodawców cudzoziemskich lub ich przedstawicieli odbywać się może tylko za pośrednictwem państwowych urzędów pośrednictwa pracy . . .

(§ 82 rozp. wyk.). Przedstawiciel pracodawcy zagranicznego, z wyjątkiem prawnie istniejących organizacji pracodawców kraju obcego, powinien posiadać należycie uwierzytelnione upoważnienie swego mocodawcy.

Art. 56. Każdy robotnik otrzymuje przed wyjazdem umowę o pracę, sporządzoną w języku polskim oraz w języku pracodawcy.

.

ROZDZIAŁ VIII.

POSTANOWIENIA KARNE.

Art. 58. Winny namawiania do emigrowania (art. 7) z chęci przysporzenia zysku sobie lub innej osobie — będzie karany więzieniem do sześciu miesięcy oraz grzywną do 1.000 zł.

Art. 59. Winny namawiania do emigrowania (art. 7) celem spowodowania lub podtrzymania w większych rozmiarach emigracji do pewnych krajów — będzie karany więzieniem do sześciu miesięcy oraz grzywną do 2.000 zł.

Art. 60. Winny namawiania do emigrowania (art. 7) wbrew rozporządzeniom, wydanym na podstawie artykułu 4 niniejszego rozporządzenia, będzie karany więzieniem do sześciu miesięcy oraz grzywną do 1.000 zł.

Jeżeli czynu oznaczonego w ustępie pierwszym dopuszczono się z chęci zysku, winny będzie karany więzieniem do dwóch lat oraz grzywną do 2.000 zł.

Art. 61. Winny namawiania do emigrowania (art. 7) przez fałszywe przedstawienia lub przez jakiegokolwiek inne podstępne działania — będzie karany więzieniem do dwóch lat oraz grzywną do 4.000 zł.

Jeżeli czynu oznaczonego w ustępie pierwszym dopuszczono się z chęci zysku, winny będzie karany więzieniem do trzech lat oraz grzywną do 5.000 zł.

Art. 62. Winny udzielania nieprawdziwych wiadomości o stosunkach w państwach obcych pod względem koniunktury emigracyjnej—będzie karany więzieniem do roku oraz grzywną do 2.000 zł.

Art. 63. Winny bezprawnego werbowania osadników, bądź angażowania robotników poza granice Rzeczypospolitej Polskiej—będzie karany więzieniem do dwóch lat oraz grzywną do 2.000 zł.

Art. 64. Winny przewozu emigrantów lub zawarcia umowy przewozowej (art. 38) bez uzyskania koncesji lub zezwolenia, przewidzianych w artykule 25, będzie karany więzieniem do roku oraz grzywną do 5.000 zł.

Art. 65. Winny naruszenia postanowień zawartych w artykułach 8 ustępy pierwszy i piąty, 29 ustęp drugi, 33, 34 38 ustępy pierwszy, drugi, trzeci, czwarty, 39, 40 ustęp pierwszy, 41, 56 ustęp pierwszy, jako też zarządzeń wspomnianych w art. 51 ustęp drugi, jak również winny zawarcia umowy przewozowej wbrew przepisom wydanym na mocy artykułu 4 — będzie karany aresztem do sześciu tygodni lub grzywną do 2.000 zł., albo obu temi karami łącznie.

Władza orzekająca oznaczy w orzeczeniu na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny — karę zastępczego aresztu, według słusznego uznania, jednak nie ponad cztery tygodnie.

Art. 66. Postanowienia karne niniejszego rozporządzenia nie wykluczają ukarania według surowszych przepisów innych ustaw karnych, o ile dany czyn przepisy te równocześnie narusza.

Art. 68. Wykrywanie przestępstw, przewidzianych w artykułach 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64 i 65 łącznie z przeprowadzaniem dochodzeń w tych sprawach wchodzi w zakres czynności władz emigracyjnych, niezależnie od uprawnień policji państwowej.

Inne władze, czy to państwowe, czy samorządowe i ich organa, obowiązane są udzielać w tym względzie organom emigracyjnym pomocy, a gdyby one same natrafiły na ślad popełnienia przestępstwa, obowiązane są donieść o tem władzom emigracyjnym, niezależnie od obowiązku zawiadomienia policji państwowej.

Art. 69. Organami, powołanemi do rozpoznawania spraw o przestępstwa, wymienione w artykułach 58, 59, 60, 61, 62, 63 i 64 niniejszego rozporządzenia, są sądy.

Orzekanie kar za przestępstwa, przewidziane w artykule 65, należy do władz administracyjnych I instancji.

.....

Na obszarze mocy obowiązującej ustawy postępowania karnego 1877 r. stosuje się przepisy o policyjnych mandatach karnych.

Art. 71. Na obszarze mocy obowiązującej ustawy karnej 1852 r. wprowadza się następujące postanowienia:

- 1) zamiast więzienia orzeka się ścisły areszt;
 - 2) czyny zagrożone ścisłym aresztem są występkami;
-

Art. 72. Skazanie za występki przewidziane w niniejszem rozporządzeniu na karę pozbawienia wolności nie niższą niż sześć miesięcy połączone jest:

1) na obszarze mocy obowiązującej kodeksu karnego z roku 1903 z pozbawieniem praw przewidzianem w artykule 30 k. k.;

2) na obszarze mocy obowiązującej ustawy karnej z roku 1852 — ze skutkami następującemi w wypadku skazania za zbrodnię.

Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu karnego z roku 1871 przy skazaniu za występki przewidziane w niniejszem rozporządzeniu można orzec utratę obywatelskich praw honorowych na zasadach § 32 k. k.

Załącznik 2 do rozp. Min. Pracy
i Opieki Społ. z 23 grudnia 1927 r. —
D. U. poz. 37.

Rzeczpospolita Polska

KONCESJA.

Na podstawie art. 25 rozporządzenia Prezydenta Rzeczy-
pospolitej o emigracji z dnia 11 października 1927 r. (Dz. U.
R. P. Nr. 89, poz. 799) niniejszem udziela się
koncesji na przewóz emigrantów z Polski do
z portem wsiadania na okręt w
na statkach

Koncesja niniejsza ważna jest do dnia 31 grudnia 193... r.

Z upłynięciem terminu jej ważności obowiązane jest
..... przystąpić do bezzwłocznej likwidacji
swych biur w Polsce, o ile nie uzyska koncesji na rok na-
stępny.

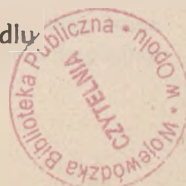
Przy wykonywaniu koncesji obowiązują przedsiębiorstwo
wszystkie ustawy i rozporządzenia państwowe polskie.

Nr.....

Warszawa, dnia 193... r.

Minister Pracy i Opieki Społecznej

Minister Przemysłu i Handlu

SKOROWIDZ *).

A gitacja wychodźcza	105-7	K alotechniki	13-3
A lkohol	13-2		16-12
A ntykwarjaty	11-1 i n.	K ary pieniężne	63-43 i n.
A pteki	9-11,	K aplele	9-11
	11-2 i n.	K ieraty	30-50
B udowie	22-1 i n.	K obiety	39-1 i n.
C horoby niebezpieczne			101-24
dla otoczenia	101-24		105-5
C mentarze	12-15	K oleje	65-65
C udzoziemcy	52-3 i n.		74-2
	86 15	K olejki	33-83 i n.
C zas pracy	3 i n.	K oła wodne	30-49
C zyszczenie	9-11	K omisje opieki społecznej	93-1 i n.
D ewocjonalje	12-15	K omunikacje	9-11
D omy pracy	98-5 i n.	K onwojowanie	85-10
D rzwi wyjściowe	27-7	K wiaciarnie	9-11 i n.
E migracja	104-1 i n.	L ekarze inspekcyjni	77-19
E pileptycy	101-24	L icytacyjne sale	11-1
F arblarnie	11-1 i n.	L ombardy	11-1 i n.
F otograficzne zakłady	12-1	M ałoletni - wychowanie	90-1 i n.
F ryzjerzy	13-3	M ineralne wody	13-4
	16-12	M leczarnie	9-11 i n.
G azety	12-15	M łodociani	39-1 i n.
	13-4		105-5
G ra hazardowa	91-4	M arkotyzowanie się	98-4
H otele	9-11	N auka młodocianych	41-9
I nspekcja pracy	74-1 i n.		50-2 i n.
J adłodajnie	9-11	O bwodowi inspektorzy	75-8 i n.
	11-1, 13-6, 16-12	O kręgowi inspektorzy	75 8 i n.
J atki	13-2	O pieka społeczna	82-1 i n.
	16-1 i n.	O piekunowie społeczni	93-1 i n.

*) UWAGA: Ilekroć przy poszczególnych pozycjach podane są liczby złożone (np. 105-7) — pierwsza z tych liczb oznacza stronicę, druga zaś artykuł względnie paragraf (np. 12-15 oznacza str. 12, art. względnie § 15); liczby użyte pojedynczo oznaczają stronicę.

Osadnictwo	111-51	Stragany	11-1 n.
Oświetlenie	9-11	Szatnie	19 2
Paleniska	27-5	Śmierć	81-4
Pijaństwo	98-4	Święta	19-1
Pogrzebowe zakłady	12-15	Targi	16-14
Policja państwowa	79-34	Teatry	9-11 i n.
	80-1 i n.	Tytuńowe wyroby	13-5
	96-1 i n.	Uliczna sprzedaż	13-5
Potrącenia	61-38 i n.	Umysłowo chorzy	101-24
Pośrednictwo pracy	11-1	Urząd Emigracyjny	105-8 i n.
	67-3 i n.	Ustępy	36-102 i n.
„ społeczne	68-1 i n.	Werbowanie osadników	111-51
„ zarobkowe	71-1 i n.	Wędliniarnie	93 2
Pośrednik zarobkowy	72-7 i n.	Widowiska	9-11 i n.
Praca kobiet	39-1 i n.	Windy	32-79 i n.
„ młodocianych	39-1 i n.	Włóczęstwo	97-1 i n.
„ nocna	5-4 i n.	Wodociągi	9-11
	10-14 i n.	Wsparcia	86-2 i n.
	40-8 i n.	Wyciągi	31-72
	42 3	Wychodźcy	66-1 i n.
„ przedłużenie	6-1 i n.		185-7 i n.
„ świąteczna	5-4	Wychowanie zapobie-	
	9-11 i n.	gawcze	90-1 i n.
Pracownicy umysłowi	54-2 i n.	Wystawy	11-1 i n.
Pralnie	11-1 i n.	Zakłady użyteczności	
Przewozowe przedsię-		społecznej	9-11 i n.
biorstwa	11-1 i n.	Żebractwo	97-1 i n.
Przewóz emigrantów	107-25 i n.	Żórawie	32-79 i n.
Przytulki	98-5 i n.	Żywnościowe artykuły	18-1 i n.
Robotnicy	59-1 i n.		
Salony dzieł sztuki	11-1 i n.		
Sklepy	9-11 i n.		
	11-1 i n.		
	14-7 i n.		
	17-1 i n.		

**Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu**

CM 314934

000-314934-00-0